आवधिक योजना

खण्ड-क

(आ.व २०८०/८१ – २०८४/८५)

(अन्तिम प्रतिवेदन)

गौरीशंकर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यलय

सुरी , दोलखा

बागमती प्रदेश , नेपाल

२०७९

विषयसूचि

१.१. पृष्ठभूमि १

१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य २

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा पक्रिया........ ३

२.१ पृष्ठभुमि........ ६

२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती ६

२.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर ७

२.४ निर्देशक सिद्धान्तहरु........ १०

२.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य........ १२

२.६ परिमाणात्मक लक्ष्य १३

२.७ रणनीति तथा प्राथमिकता १४

२.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट १५

३.१ कृषि तथा पशुपन्छी २१

३.२. सिंचाई २६

३.३.पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा ३०

३.४. उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती........ ३३

३.५. श्रम, रोजगारी ३५

४.१. स्वास्थ्य तथा पोषण........ ३९

४.२. शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन........ ४३

४.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग........ ४७

४.४ युवा तथा खेलकुद........ ५३

५.२ सडक तथा पुल........ ६०

५.३. खानेपानी तथा सरसफाई........ ६४

५.४. जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा ६७
५.५.सूचना, सञ्चार तथा प्रविधी ७१
६.१. वन तथा जैविक विविधता ७५
६.२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन ७९
६.३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ८१
६.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता ८३
७.१. संस्थागत विकास तथा सुशासन ८८
८.१. पृष्ठभूमी ९९
८.२. संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना ९९
८.३. विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट १०२
८.४. स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण १०५
८.५. स्रोत परिचालन रणनीति ११२
८.६. आवधिक योजना कार्यन्वयन ११३
८.७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना ११५
सर्न्दभ सामाग्री १२०
अनुसूची-१ कार्यक्रम खाका १२१
अनुसूची-२ नतिजा खाका १४०
अनुसूची-३ मिटिङ माईनुटस् १५०
अनुसूची-३ फोटोग्राफ १५५
अनुसूची-४ GIS नक्सा १५९

परिच्छेद १: परिचय

१.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रस्ताव गरेका मौलिक हकहरू उपभोग गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने दायित्व नेपालका तिनै तहका सरकारहरूको हो । सामाजिक न्याय र समाजवाद उन्मुखछ सैद्धान्तिक आधारमा राज्यका संयन्त्र, सेवा तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गर्न वान्छनिय भएकोले तिनै तहका सरकारहरूले योजनावद्ध गरिरहेका छन् । आर्थिक अधिकारलाई सबै अधिकारहरूको चालकको रुपमा ग्रहण गर्ने अन्तराष्ट्रिय मान्यता रहिआएको छ । सरकारले आर्थिक विकासलाई आमनागरिकको लगानी र उत्पादनको उपभोग तथा वितरणमा सामाजिक न्यायको सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्नुका साथै वातावरणमैत्री दिगो विकासलाई आधार मानेको छ । योजनाका अन्तर्निहित सार वस्तु स्वरुप दिगो विकास, न्यायपूर्ण र समानतामा आधारित विकासको प्रतिफल वितरण, निजी, सामाजिक सुरक्षा र आर्थिक विकासका लागि सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको साझेदारी सहभागिता र स्वतन्त्र विकास मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्र सुदृढ गर्ने नीति केन्द्रिय सरकारले लिएको छ । आर्थिक सम्वृद्धिसंगै राष्ट्रले सामाजिक सुरक्षा बहनको क्षेत्र व्यापक बनाउने र त्यसका आधारमा विपन्न, गरिब, असाहय, वृद्ध, बालबालिका, पछाडि पारिएको वर्ग, क्षेत्र र लिङ्ग, लोपन्मुख जातजाती आदिमा राज्यले सामाजिक सुरक्षा सुविधामा वृद्धि गर्ने सोच राखेको छ । राज्यले उद्यमीहरूलाई लगानीको अवसर सिर्जना गर्ने, वित्तीय स्रोत जुटाइदिने र सबै प्रकारका सेवा, उत्पादन र व्यापार क्षेत्र परिचालन गरी सामाजिक रुपान्तरण गर्न खोजको अवस्था छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अन्तर्गत गाउँ तथा नगरको आवधिक योजना निर्माण गरी नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समय सीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने, उत्पादनमूलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, जनताको जीवनस्तर, आम्दानी र रोजगार बढ्ने, स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता जुट्ने, स्वयं सेवा परिचालन गर्न सकिने तथा लागत कम लाग्ने, स्थानीय स्रोत, साधन र सीपको अधिकतम प्रयोग हुने र दिगो विकास, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्न सघाउ पुऱ्याउने गरी एकीकृत विकासको योजना तयार गर्न निर्देशन गरेको छ । आवधिक योजना निर्माण गर्दा सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिन अनुरोध गरेको छ । गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा योजनाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानुमान, आयोजनाको प्राथमिकिकरण, योजना कार्यन्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्न, संयूक्त लगानी वा सार्वजनिक, निजी र सहकारी कोषको साझेदारीमा योजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने विषयमा प्रेरित गर्दछ । योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बुद्धिजिवी, विषय विज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित युवा, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका अन्य सरोकारवालाहरूको अधिकतम सहभागितामा र गाउँपालिका तथा

नगरपालिकाले सङ्घीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजिकरण र सहयोग गर्न आग्रह गरेको छ ।

जनउत्तरदायित्व, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, विधिको शासन, समावेशीकरण, सहज र शीघ्र सार्वजनिक कार्य शैलीबाट सुशासन सेवा प्रवाह गरी सुशासन कायम गर्न सम्भव छ । हरेक स्थानीय सरकारले सुशासनका यी विषयहरूलाई आफ्ना काम कार्वाहि र सेवाप्रवाहमा अवलम्बन गर्ने र त्यसको उपयुक्त अनुगमनको व्यवस्था गरिनु पर्दछ । हरेक स्थानीय सरकारले सुशासनका तत्वहरूलाई आफ्ना दैनिक काम कार्वाही र योजनामा अवलम्बन गर्न त्यसको उपयुक्त अनुगमनको प्रणाली तयार पारी लागु गर्ने गरी बागमती प्रदेशले पहिलो आवधिक योजना निर्माण गरि स्थानीय तहहरूलाई विभिन्न स्थानीय कार्यसुचिहरू प्रदान गरेको छ । संविधानमा उल्लेखित अधिकार क्षेत्रहरूको बाँडफाँड र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, अन्तर सरकारी वित्तिय व्यवस्थापन ऐन, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्तिय आयोग ऐन र स्थानीय तहको योजना तर्जुमा कार्यविधि एवं दिग्दर्शनलाई यस आवधिक योजना भित्र अवलम्वन गर्न खोजिएको छ । पन्ध्रौं पञ्चवर्षिय योजना र बागमती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजनामा प्रस्तुत भएका मार्ग चित्र तथा सुचकहरूलाई यस आवधिक योजनाले पछ्याउनु गौरीशंकर गाउँपालिकाको दायित्व हुन आउँछ ।

संघियताको सारभुत अवधारणाका रुपमा रहेको सन्निकटताको अवधारणा अनुरुप स्थानीय तहलाई एकल र साझा अधिकारहरूका सुचिहरूले राज्य सेवालाई स्पष्ट गरेको छ । संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहका ऐन, नियम, नीति, कार्यक्रम, मापदण्ड, कार्यविधि र योजनाहरूले स्थानीय, प्रदेश, र संघ सरकारहरूको समन्वय, सहकार्य र साझा तथा एकल अधिकारहरूको कार्यान्वयनमा स्पष्ट गरेको छ । संघिय स्थानीय शासन पद्धतीलाई सुदृढ गरी स्थानीय तहमा विधायिकी, कार्यकारिणी र न्यायिक अभ्यासलाई संस्थागत गर्ने अधिकार तथा कर्तव्यहरूको प्रस्ताव संवैधानिक र कानुनी रुपमा गरेको छ । तीनवटा तहहरूको बीच हुने सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्ने र स्थानीय तहबाट प्रवाह हुने सेवाको गुणस्तरीयता, पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र जनसहभागिता सुनिश्चित गर्नु रहेको छ ।

१.२ आवधिक योजनाको उद्देश्य

स्थानीय तहको योजनाबद्ध विकास प्रयास र प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । आवधिक योजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

- योजनाबद्ध, नतिजामूलक, समावेशी र उत्थानशील विकासका लागि स्थानीय तहका गतिविधिलाई निर्दिष्ट लक्ष्य हासिल गर्ने दिशातर्फ निर्देशित गर्नु;
- स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूमा विकास प्रयास र उपलब्धिमा साझा प्रतिवद्धता र उत्तरदायित्व सिर्जना गर्नु;
- विकासको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक लक्ष्य र प्राथमिकतासँग स्थानीय विकासको तादात्म्य कायम गर्नु;
- सहभागितामूलक विधिका माध्यमबाट विकास प्रयासलाई मार्गदर्शन गर्ने र अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने गरी स्थानीय विकासको प्रारूप तयार गर्नु;

- नतिजामा आधारित स्थानीय विकासलाई प्रवर्द्धन गर्नु ।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा पक्रिया

क. सन्दर्भ सामग्रीहरुको अध्ययन

आवधिक योजना निर्माण कार्यको प्रारम्भमा स्थानीय सरकार सञ्चानलसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, कानुन, गत आ.व.को नीति, कार्यक्रम तथा योजना, प्रगति प्रतिवेदन आदिको अध्ययन गरियो । गौरीशंकर गाउँपालिकासँग सम्बन्धित अभिलेख, तथा उपलब्ध लेख रचना वा सम्बन्धित साहित्यहरुको डेस्क अध्ययन गरी यस गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, ऐतिहासिक, साँस्कृतिक, भौगोलिक, प्राकृतिक लगायतका सम्भावित विविध पक्षको समीक्षा गरियो । साथै नेपालको संविधान, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्तिय आयोग अन्तर्गत ऐन, कानुन तथा निर्देशिका, प्रदेश सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, राष्ट्रिय योजना आयोग अन्तर्गतका आवधिक योजना निर्माण निर्देशिका, गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, घरधुरी सर्भेक्षणको प्रतिवेदन तथा अन्य सम्बन्धित स्रोत सामाग्रीहरुको अध्ययन गरियो । यी अध्ययनहरुको आधारमा गौरीशंकर गाउँपालिकाले अगिंकार गर्नुपर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरुको विश्लेषण गरियो ।

ख. अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशाला

आवधिक योजना तर्जुमा सम्बन्धमा स्थानीय विकासका सरोकारवालामाझ समान बुझाइ कायम गर्न एक दिवसीय अभिमुखीकरण तथा तयारी कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरियो । कार्यशालामा गाउँकार्यपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, कार्यालयका कर्मचारी, विषयगत महाशाखा/शाखाका प्रमुख, लक्षित वर्ग सञ्जालका प्रतिनिधि, व्यवसायिक संघ/संस्थाका प्रतिनिधि, सहकारी, नागरिक समाज, स्थानीय प्रबुद्ध व्यक्ति, राजनितिक दलका स्थानीय प्रमुख/प्रतिनिधि तथा गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि लगायतका गाउँ विकासका सरोकारवालाहरुको सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गरियो । कार्यशालामा आवधिक योजना तर्जुमा ढाँचा, पक्रिया तथा जिम्मेवारी सम्बन्धी स्पष्टता र आवधिक योजना तर्जुमाको कार्ययोजना स्वीकृत गरियो ।

ग. बहुसरोकारवालाहरु सँग प्रारम्भिक छलफल

तोकिए बमोजिमको ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने निर्णय बमोजिम स्थानीय तहको आयोजना तथा परामर्शदाता संस्थाको प्राविधिक सहयोगमा वि.सं. २०७९ जेठ २६ गते आवधिक योजना तर्जुमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरी योजना तर्जुमा कार्य औपचारिक रुपमा प्रारम्भ गरियो । प्रारम्भिक चरणमा गाउँपालिकाको सहयोगमा गाउँपालिका स्थित बहुसरोकारवालाहरुसँग आवधिक योजना निर्माणको सैद्धान्तिक पक्षलाई समेटेर छलफल गरियो । गाउँपालिकाका सरोकारवाला (निर्वाचित, जनप्रतिनिधिहरु, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि, स्थानीय जानकार, संस्थाका प्रतिनिधि, शिक्षक, गैर सरकारी संस्थाहरुका प्रतिनिधि आदि) को सहभागितामा भएको उक्त छलफल संघिय संरचना अन्तर्गत स्थापित स्थानीय सरकारहरुकले अवलम्बन गर्नुपर्ने योजनाबद्ध विकासको आवश्यकताको बारेमा छलफल भयो । साथै

आवधिक योजना निर्माणमा सबै समुदायको सम्मान, समतामुलक तथा समानुपातिक प्रतिनिधित्वका लागि पालिका स्तरीय समितिहरु गठन गरियो । जस अन्तर्गत गाउँपालिकाका प्रमुखको अध्यक्षतामा मुल निर्देशक समितिको गठन निर्माण गरियो भने विषयगत समितिका अध्यक्षहरुको संयोजकत्वमा विषयगत समितिहरु गठन गरियो । यी समितिहरु गठनको मुख्य उद्देश्य भनेको कार्यशालामा आवधिक योजनाको अवधारणा, उद्देश्य, औचित्य तथा सम्बन्धीत विषयमा अभिमुखीकरण सहित विषय विज्ञ तथा विषयगत महाशाखा तथा शाखा प्रमुखहरुको सहजीकरण र समन्वयमा दीर्घकालिन सोच, गाउँ विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, सम्भावना तथा समस्या विश्लेषण, अग्रणी क्षेत्रहरु, योजनाको नतिजा तालिका, गाउँ विकासका प्रमुख तथा रणनीतिक कार्यहरुको मस्यौदा तयार गर्नु रहेको थियो ।

घ. वडा प्रतिनिधिहरुसँग छलफल

निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको सहभागितामा सबै वडाका प्रतिनिधिहरुसँग छुट्टा छुट्टै बैठक गरी चेकलिष्टका आधारमा वडाबासीहरुले भोगिरहेको अवस्था, विकासको चाहना र सम्भावनाहरुको बारेमा छलफल गरी सूचनाहरु संकलन गरियो । यसैगरी गाउँपालिकाको सामाजिक तथा प्राकृतिक अवस्थाको वस्तुस्थिती पहिचान गर्न सक्ने केहि प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा लक्षित समुहसँग छलफल गरेर गाउँ बासीहरुको भावना र चाहनाहरु प्रतिनिधिमुलक रुपमा सूचना संकलन गरियो ।

ङ. आधार रेखा सुचना तथा वस्तुस्थिति विश्लेषण

आवधिक विकास योजनाको खाका तयार गर्नुपुर्व गौरीशंकर गाउँपालिकाको ९ वटै वडामा गई वडाको वस्तुस्थिति, समस्या, सम्भावना लगायतका विषयमा जानकारी लिने कार्य भएको थियो । साथै आवधिक योजना तर्जुमा कार्यमा सहयोग गर्ने महत्वपूर्ण सूचनाको आधारको रुपमा रहेको गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, यातायात गुरुयोजना, १० वर्षे गुरुयोजना तयारी सम्पन्न भइसकेको थियो । वस्तुगत विवरणमा भौगोलिक तथा भौतिक अवस्थिति, जनसांख्यिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासनको अवस्था सहित विषयगत वस्तुस्थिति विवरण समावेश गरिएको छ। आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा प्रस्तुत गरिएको वस्तुगत विवरणमा प्राप्त सुझाव अनुसार थप उपयोगी हुनेगरी तयार गरिएको छ। आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वस्तुगत विवरणको विश्लेषण एवं सहभागितामूलक छलफल गरी सरोकारवालाको नक्शाङ्कन, भूमिका तथा योगदानको लेखोजोखा समेत गरिएको थियो ।

च. आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी

आवधिक योजना तयारी अभिमुखीकरण कार्यक्रम तथा वडास्तरीय तथा लक्षित समूह परामर्शबाट आएका सूचना तथा अपेक्षालाई विषय विज्ञहरुसँगको परामर्श तथा प्राविधिक टोलीको सहयोगमा नतिजामूलक योजनाको स्तरीय ढाँचामा विषयगत रुपमा लिपिबद्ध गरी योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरियो । गाउँपालिकाको नेतृत्व तथा विषयगत समितिहरुका संयोजक, गाउँ विकासका सरोकारवालाको

सहभागिता र विषय विज्ञहरुको सहजीकरणमा सम्पन्न योजना तर्जुमा गोष्ठीमा गाउँ विकासको लक्ष्य, उद्देश्य निर्धारण सहित नतिजा खाकामा ढाल्ने कार्य सम्पन्न गरियो ।

यस क्रममा सबै विषय क्षेत्रगत विकास अवधारणा, नतिजा खाका, कार्यनीति, प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना, भौतिक लक्ष्य, आवश्यक श्रोत र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन खाकामा सहमति गरिएको थियो । यस चरणमा विगतका कार्यशालाहरुबाट प्राप्त उपलब्धी तथा सूचनाहरु समेतको सहयोग मार्फत योजना तर्जुमा भएको छ । गाउँपालिकाको समष्टिगत आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लक्ष्य प्राप्त गर्न गाउँपालिका तथा स्थानीय तहका सरोकारवालाहरुको स्रोत तथा क्षमता आधार मानी ५ वर्ष आवधिको योजना प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरियो । योजनालाई वार्षिक योजना (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट) मार्फत कार्यान्वयन गर्ने र नियमित अनुगमन, नतिजामूलक अनुगमन तथा आवधिक समीक्षा तथा मूल्याङ्कन गरी नतिजाको मापन तथा सिकाईको प्रारुप समेत तयार गरियो ।

छ. सूचना/तथ्याङ्क प्रशोधन, व्यवस्थापन, विश्लेषण तथा योजना दस्तावेज तयारी

योजना तर्जुमाका विभिन्न चरणहरुबाट प्राप्त विवरण, सुझाव एवम् निचोडका आधारमा आवधिक योजना दस्तावेजको मस्यौदा तयार गरियो । साथै योजनामा योजनाविद् तथा विषय विज्ञहरुको सुझाव लिई योजना तर्जुमा प्राविधिक टोलीद्धारा आवधिक योजना दस्तावेज लेखन तथा दस्तावेज नतिजामूलक योजनाको ढाँचामा स्थानीय तहका अधिकार क्षेत्रका सबै विषय एवं प्राविधिक पक्षहरुलाई तार्किक र वस्तुनिष्ठ रुपमा प्रस्तुत गरी आवधिक योजनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

ज. योजना प्रमाणिकरण कार्यशाला तथा अन्तिम दस्तावेज तयारी

माथि उल्लेखित अध्ययनका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरु पुरा गरी आवधिक योजना सम्बन्धी प्रारम्भिक खाकाको प्रमाणीकरणका लागि गौरीशंकर गाउँपालिकाका सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गोष्ठीको आयोजना गरियो । प्रमाणीकरण गोष्ठीमा नगरपालिकाको आवधिक योजनामा समावेश हुने सम्पुर्ण विषयवस्तु तथा अध्ययनको सम्पुर्ण प्रारुप प्रस्तुत गरि सरोकारवालाबाट प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई समावेश गरि गौरीशंकर गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको अन्तिम दस्तावेज तयार गरिएको छ ।

परिच्छेद २: सोच तथा विकासको अवधारणा

२.१ पृष्ठभुमि

नेपालको बागमती प्रदेश अन्तर्गत पर्ने दोलखा जिल्लामा अवस्थित गौरीशंकर गाउँपालिका नेपालको संविधान धारा २९५ को उपधारा (३) बमोजिम कायम भएका गाउँपालिका मध्य एक हो। नेपाल र दोलखा जिल्लाकै प्रसिद्ध गौरीशंकर हिमालबाट यस गाउंपालिकाको नाम रहन गएको हो । "गौरी" र "शंकर" देवताहरु क्रमश: पार्वती र शिव को नाम बाट संयोजन भएको हो। प्रसिद्ध च्छो-रोल्पा हिमताल पनि यसै गाउँपालिकाको भूगोल भित्र पर्दछ। यस गाँउपालिका साविकको ७ वटा गाविस अर्थात जुगु, भ्याँकु, सुरी, चंखु, मार्वु, खारे र गौरीशंकर मिलि बनेको छ। गाउँपालिकामा जम्मा १५,९८२ जनसंख्या रहेको र घरधुरी संख्या जम्मा ४,६१२ रहेको छ। यस गाउँपालिका जम्मा ६८१.३९ वर्ग कि.मि. क्षेत्रमा ८६.५६० पुर्व देखी ८६.६५० पुर्व तथा २७.६५० उत्तर देखी २७.९७० र समुद्री सतह ८९१ देखी ७१३४ मिटर सम्म फैलिएको छ। नेपालको समय मापन निर्धारण गरिएको ७१३४ मि. अग्लो हिमालको नाम बाट नामकरण गरिएको यस गौरीशंकर गाँउपालिका सुन्दर प्राकृतिक सम्पदाले धनी छ। उत्तरमा अवस्थित विशाल देश चिनको तिब्बत, पुर्वमा सोलुखुम्वुको खुम्बुपासाङल्यामु गा.पा. तथा रामेछापको उमाकुण्ड गा.पा., पश्चिममा विगु गा.पा. तथा कालिञ्चोक गा.पा. र दक्षिणमा बैतेश्वर गा.पा.तथा जिरी न.पा.मा जोडिएको नेपालकै एक नमुना पर्यटन क्षेत्र हो ।

चालु पन्ध्रौं पञ्चवर्षिय योजनाले गरेको परिकल्पनाको लक्ष्यलाई तीन चरणमा विभाजन गरेको छ । जसअनुसार प्रथम चरणमा उच्च आर्थिक वृद्धिका लागि आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा योजना निर्माण गरी फराकिलो आधार पाँच वर्षभित्रमा तयार गर्ने रहेको छ। दोस्रो चरणमा आर्थिक प्रगति र विकासको उपलब्धिहरुलाई न्यायपूर्ण वितरण गर्ने र सुख तथा समृद्धिको अनुभूती नागरिकमा गराउने रहेको छ। तेस्रो चरणमा आर्थिक वृद्धि र विकासका सूचकहरुलाई दिगो, आत्मनिर्भर, स्वतन्त्र र सार्वभौम रुपमा धानिन सक्ने बनाउने लक्ष्य रहेको छ।

त्यसै गरि दिगो विकास लक्ष्यहरु अन्तर्गतका छ वटा विकास सूचकहरुलाई आर्थिक विाकास क्षेत्रको सूचकहरुका रुपमा राखिएको छ । आर्थिक क्षेत्रका छ वटा नतिजा लक्ष्य क्षेत्रहरु क्रमश: गरिबी, मानव विकास, आर्थिक वृद्धि, व्यापार सञ्चिती, रोजगार, पर्यटन र कृषि तथा पशुपन्छीपालन रहेका छन् । गौरीशंकर गाउँपालिकाको आवधिक योजना निर्माणामा पूर्वाधार, कृषि, पर्यटन, खाद्य, सुरक्षा, स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानीका तथा सरसफाईका प्रमुख सूचकहरुलाई गाउँपालिकाले आवश्यकताका आधारमा चयन गरेको छ।

२.२ प्रमुख समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाको समग्र विकास सम्बन्धी विकास योजनाको मुख्यआधार भनेको जनस्तरबाट महसुस गरिएका विकासको विभिन्न क्षेत्रहरुमा देखिएका सवल पक्षहरु जसले योजना कार्यन्वयनमा खेल्ने भुमिका तथा यसमा देखिएका कमजोरीहरुलाई न्युनिकरण गर्न, समस्याहरुलाई समग्र विश्लेषण गरेर पालिकाको निम्ती

गर्न सकिने संभावनाहरुलाई नियोजित सम्बोधन गर्नु हो । यो योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय समुदाय, वुद्धिजीवीहरु तथा सरोकारवालहरुबाट प्रस्तुत भएका समग्र समस्या तथा चुनौतीहरुलाई देहायका उपशिर्षकमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क) समस्याहरु (Weakness)

- भौगोलिक विकटता
- भुकम्प पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोप हुन सक्ने क्षेत्र
- सडक यातायातको सुविधामा कमी
- सिंचाइ सुविधाको अभाव
- स्वास्थ्य सुविधा (अस्पताल) को अभाव
- उच्च शिक्षा तथा प्राविधिक शिक्षाको अभाव
- कृषि तथा पशु उत्पादकत्व न्यून
- नगदेवाली खेती प्रणाली नहुनु
- बजारको अभाव
- सार्वजनिक जमिनको संरक्षणको अभाव
- युवा, महिला, अपाङ्गहरुको वेरोजगारीको अवस्था एकिन गरि रोजगारमूलक काम दिन नसकेको
- बालबालिकाहरुको अवस्था एकिन नभएको
- खानेपानी मुहानहरुको उचित संरक्षण गरि प्रत्येक घरमा शुद्ध पानी पुऱ्याउन नसक्नु ।
- निर्भरता उन्मुलन हुन नसक्नु

ख) चुनौतीहरु (Threats)

- बाढि, पहिरो, भूकम्प जस्ता प्राकृतिक विपत्तिहरु सँग जुध्न चुनौती रहेको छ ।
- अव्यवस्थित रुपमा रहेको वस्ती विकासमा चुनौती रहेको छ ।
- गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र आयोजना (GCAP) भित्रका जंगली जनावर बाट मानिस तथा खेतीबाली सुरक्षाको चुनौती रहेको छ ।
- जंगलमा बेमौसममा लाग्ने आगलागीबाट चुनौती रहेको छ ।
- विद्यालयहरु भएता पनि सबै अभिभावकहरुको ध्यान समान रुपले आकर्षण गर्नु चुनौती रहेको छ ।
- GCAP का प्रावधानमा स्थानीय सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष सहभागिता नखोजेकोले कतिपय अवस्थामा निकुञ्ज मध्यवर्ती व्यवस्थापन स्थानीय बासी बीच विवाद सिर्जना हुने गरेको छ ।
- लैङ्गीक सामाजिक तथा बेरोजगारीको समस्याले गर्दा पालिका बासीको प्रतिव्यक्ति आय बढाउन चुनौती रहेको छ ।

२.३ प्रमुख सम्भावना तथा अवसर

यो योजना तर्जुमाका क्रममा स्थानीय समुदाय, वुद्धिजीवीहरु तथा सरोकारवालहरुबाट प्रस्तुत भएका समग्र सम्भावना तथा अवसरहरुलाई देहायका उपशिर्षकमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क) सम्भावनाहरु/बलियो पक्ष (Strengths)

- यस पालिकामा खोला नाल तथा पानीका मूलहरु भएकोले पानीका श्रोतहरु प्रशस्त मात्रामा उपलब्ध छ ।
- जलविद्युत उत्पादन गर्न सकिन्छ ।
- वन जंगल, जडिबुटी, जस्ता प्राकृतिक श्रोत साधन प्रशस्त उपलब्ध छ ।
- हरियाली, वन जंगल धेरै भएको तथा आवादी क्षेत्र तुलनात्मक रुपमा कम भएकोले स्वस्थ बसोबासको लागि उपयुक्त क्षेत्र रहेको छ ।
- अर्गानिक खेती, सागसब्जी खेती, पशुपालन तथा मानवका लागि स्वच्छ हावापानी र सकारात्मक वातावरण उपलब्ध छ ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्धनका लागि धार्मिक तथा मनोरम दृश्यावलोकन गर्न हिमाल, पहाड श्रृंखला, झरना, उपत्यका, ताल, तलैया जस्ता प्राकृतिक सम्पदाहरु रहेका छन् ।
- पर्यटकका लागि पर्यटक पदयात्रा पथ तयार हुदैं गरेको छ ।
- शैक्षिक पूर्वाधारका लागि ६ वटा मावि, एउटा गुम्बा, ४१ वटा आधारभुत विद्यालय, ४ वटा छुट्टै बाल विकास कक्षा संचालनमा रहेको छ । एक मा.वि. विद्यालयमा कम्प्युटरको प्राविधिक शिक्षालय रहेको छ ।
- विद्युत, संचार लगायतका पूर्वाधारहरुको विकास हुँदै गरेको अवस्था छ ।
- मिश्रित जातजातिको एकिकृत बसोबास भएकोले धार्मिक तथा साँस्कृति एकता राम्रो रहेको छ ।
- स्थानीय नेतृत्व विकासमा प्रजातान्त्रिक अभ्यास स्थापित भएको र निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु भएकोले विकासमा स्थानियको चासो रहेको छ ।
- पालिकामा स्थानिय रुपमै काम गर्ने प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीहरु रहेको छन् ।
- पालिकाको आफ्नै भवन निर्माण कार्य भईरहेको छ ।
- कच्ची (धुले) भएपनी सडक पहुँचको सुविधा उपलब्ध छन् ।

ख) अवसरहरु (Opportunities)

- धार्मिक सांस्कृतिक, ऐतिहासिक र पर्यटकीय दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण क्षेत्रलाई आवश्यक वातावरण र पूर्वाधार तयार गरि पर्यटन प्रर्वद्धन गर्न सकिने अवसर छ ।
- नदि खोलाहरुमा खेर गईरहेको पानीको उचित प्रयोग गरी जलविद्युत सिंचाई तथा पिउने पानीको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने अवसर छ ।
- गौरीशंकर हिमाल, रोल्वालिङ उपत्यका, च्छो रोल्पा ताल लाई पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिने अवसर छ ।
- कृषकको दक्षतामा अभिवृद्धि गरी जमिनको वहुआयामिक उपयोग गरेर उत्पादकत्व वृद्धि गरी प्राङ्गारिक खेती प्रणालीको लागि नमुना क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिने अवसर छ ।
- कृषि, वन तथा जडिबुटिमा आधारित लघु तथा साना उद्योगहरुको स्थापना गरि रोजगार तथा आय आर्जनमा वृद्धि गर्न सकिने अवसर छ ।

- पर्यटकहरुलाई बास बस्ने व्यवस्था उपलब्ध गराउन Home Stay संचालन गरि आय आर्जन गर्न सकिने अवसर छ ।
- वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधारहरु तथा सडक निर्माण गरी जीवन सरल सहज बनाउने अवसर छ ।
- उच्च मूल्य प्रजातिका जडिबुटिहरुको व्यवसायिक खेती गर्न सकिने अवसर छ ।
- साहसी खेल पर्यटनको विकास गर्न सकिने अवसर छ ।
- हिमाली क्षेत्रमा उत्पादन गर्न सकिने फलफुल खेतीको विकास र विस्तार गर्न सकिने अवसर छ ।
- अर्गानिक खेती प्रणालीको विकास गर्न सकिने अवसर छ ।

२.४ निर्देशक सिद्धान्तहरु

यस गौरीशंकर गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय आवधिक योजनामा उल्लेखित उद्देश्यहरु प्राप्त गर्न निम्न अनुसार निर्देशक सिद्धान्तहरु निर्धारण गरिएको छ ।

२.४.१. दिगो विकासको सिद्धान्तः

यस आवधिक योजनाले लक्षित उपलब्धीहरुलाई आर्थिक सामाजिक, तथा वातावरणीय रुपमा सन्तुलित राख्दै स्थानिय श्रोत र साधनहरुको आत्मनिर्भरतामा आधारित विकास कार्यक्रमहरुलाई दिगोपना प्रदान गर्ने तर्फ जोड दिईएको छ ।

२.४.२. उद्यमशिलता तथा व्यवसायिक कृषिजन्य उद्योग स्थापनाको सिद्धान्तः

पालिकाको वर्तमान मौलिक प्रविधिमा आधारित उत्पादन स्थितिलाई प्रतिस्पर्धात्मक बजार प्रणालीमा जोड्न स्थानीय कृषक र समुदायलाई उद्यमशिलता विकास तालिमले कृषिमा आधारित उद्यमशिलता विकास तर्फ यस आवधिक योजनाले जोड दिएको छ ।

२.४.३. भौतिक पूर्वाधार तथा वातावरणीय सन्तुलीत विकासको सिद्धान्तः

यस आवधिक योजनाले सडक यातायात, मोटेरेबल पुल, खानेपानी, विद्युत, संचार लगायतका भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धि उपलब्धीहरुलाई यहाँको गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र तथा यहाँका प्राकृतिक सम्पदाहरुलाई नकारात्मक असर नपुऱ्याउने गरि एक आपसमा पुरक निकायका रुपमा अगाडी बढाउन जोड दिइएको छ ।

२.४.४. स्थानिय श्रोतको समुचित व्यवस्थापन सिद्धान्तः

पालिका विकासलाई दिगो र आत्मनिर्भरतामा आधारित बनाउन यहाँका स्थानीय श्रोत साधनहरुको पहिचान, धार्मिक/साँस्कृतिक पर्यटन विकास, त्यसका समस्या, कारण तथा समाधानका उपायलाई सम्बोधन गर्न प्रयास गरिएको छ । अझ विशेष गरि गौरीशंकर गाउँपालिकाको आन्तरिक आयलाई वृद्धि गर्दै नतिजामुखि विकासका लागि आयमुखि र व्यवसायिक बनाउन समुचित व्यवस्थापनको सिद्धान्त अगाडि सारिएको छ ।

२.४.५. रोजगार प्रवर्द्धन तथा कृषि पशुपालन विकासको सिद्धान्तः

पालिका आर्थिक विकासको मुख्य आधारको रुपमा रहेको खेती, जडिबुटि, पर्यटन, कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रलाई सशक्त तथा रोजगारमूलक बनाउन मानविय श्रोत विकास, प्रचार प्रसार तथा व्यवसायिक विकासका माध्यमबाट अगाडि बढाउने सिद्धान्तलाई अगिंकार गरिएको छ ।

२.४.६. साझेदारी तथा सहभागितात्मक विकासको सिद्धान्त

विकासको विभिन्न तह र कार्यक्रमहरु संचालन गर्न स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघिय सरकार, विभिन्न गैरसरकारी संस्थाहरु, सहकारी, निजी अंग, विकास साझेदारहरु सँग समन्वय तथा संजाल स्थापना गरी योजनाबद्ध रुपमा अगाडी बढ्ने सिद्धान्तलाई जोड दिएको छ । स्थानिय सरकारको

रुपमा रहेको गौरीशंकर गाउँपालिकाको स्वीकृति पश्चात मात्र विकास योजनाहरु संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिएको छ ।

२.४.७. मानव संसाधन तथा संस्थागत विकासको सिद्धान्त

पालिका विकासका लागि विविध क्षेत्रहरुमा दक्ष मानविय संसाधन तथा सशक्त संस्थागत क्षमता आवश्यक पर्दछ । यसका लागि उपलब्ध मानवीय श्रोतलाई पुँजी निर्माण पद्धती निर्माण गरी प्रभावकारी तथा क्षमतावान बनाउने सिद्धान्तलाई अगाडि सारिएको छ । पालिकामा कृयाशिल सरकारी गैरसरकारी क्षेत्र लगायत सहकारी र निजी क्षेत्रको साझेदारीलाई प्रोत्साहन गरिएको छ ।

२.४.८. लैङ्गीक तथा सामाजिक विकासको सिद्धान्त

पालिका विकासका सबै क्षेत्रहरुमा हुने कार्यक्रम तथा आयोजनामा महिला, दलित, आदिबासी, जनजाति तथा विपन्न वर्गको मानिसहरुको समावेसी सहभागितालाई यस आवधिक योजनाले प्रोत्साहन गर्नेछ । सेवा र सुविधाबाट पछाडी परेका वर्ग तथा समुदायको सहभागिता भूमिका तथा क्षमताको अभिवृद्धि गरि समाजिक न्यायमा आधारिक सम विकास गर्न लक्षित वर्ग समुदायको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक, साँस्कृतिक तथा संस्थागत क्षमता सशक्तिकरण गर्ने सिद्धान्तलाई जोड दिइएको छ ।

२.४.९. सुशासन पारदर्शि तथा जनकेन्द्रित विकासको सिद्धान्तः

पालिकाका हरेक तहमा गरिने क्रियाकलापहरुलाई चुस्त, दुरुस्त पारदर्शि तथा जनमुखि रुपमा योजना दस्तावेजमा उल्लेखित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न स्थानिय समुदायको भूमिका, अधिकार, सहभागिता एवम् पूर्ण जवाफदेहिता लाई आधार मान्ने सिद्धान्तलाई यस आवधिक योजनाले अभिन्न अंगको रुपमा आत्मसात गरेको छ । यसका लागि तथ्याङ्क प्रणाली अद्यावद्यिक गरि विकास योजना कार्यान्यवयन सँगै अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई सशक्त रुपमा लगिनेछ ।

२.४.१०. गैरसाकारी, सामुदायिक तथा निजी संस्थाहरुको क्षमता सशक्तिकरण तथा मूलप्रवाहीकरणको सिद्धान्तः

यस पालिका विकास गतिविधिमा सरोकार राख्ने स्थानीय सामुदायिक, गैरसरकारी, सहकारी तथा निजी संस्थाहरुलाई सक्रियता र मुलप्रवाहिकरणका लागि तिनिहरुको क्षमता अभिवृद्धि, साझेदारी तथा समावेशीकरणलाई अगाडि बढाउन क्षमता विस्तारका कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गरिएको छ ।

२.५ सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य

यस आवधिक योजनालाई पालिका विकासमा मार्ग निर्देशकका रुपमा अगाडि बढाउनका लागि यसको दिर्घकालिन सोच/परिकल्पना, लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ : ।

२.५.१ गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच

"कृषि, पर्यटन र पूर्वाधारः समृद्ध गौरीशंकरको आधार"

२.५.२ लक्ष्य

आवधिक विकास योजनाले गौरीशंकर गाउँपालिकाको समग्र लक्ष्य "शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई र यातायातका आधारभूत पूर्वाधारहरुको विकास तथा कृषि, पर्यटन, क्षेत्रको विकासको माध्यमबाट स्थानीय जनताको आय र रोजगारी वृद्धि गर्ने" रहेको छ ।

२.५.३ उद्देश्य

समष्टिगत उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

आर्थिक विकास	आर्थिक विकासको मेरुदण्डको रुपमा कृषिको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरण गरी कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका साथ पर्यटन गन्तव्य र सेवाको विविधिकरण गर्ने ।
सामाजिक विकास	शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायत आधारभूत सेवा सुविधाहरु प्रवाह र स्थानीय जनताको सामाजिक स्थितिमा सूधार ल्याउने ।
भौतिक पूर्वाधार विकास	विपद् उत्थानशिल प्रविधिको प्रयोग गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, यातायात, कृषि, पर्यटन, वस्ती विकास, फाहोरमैला व्यवस्थापन लगायत आवश्यक पूर्वाधारहरुको विकास गर्ने ।
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	वन, वातावरण प्राकृतिक तथा जैविक सम्पत्तिको संरक्षण, सम्वर्द्धन र वितरण प्रणालीमा सुधार गराई गाँउपालिकामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी दिगो उपायहरु अवलम्बन गर्ने ।
संस्थागत विकास	गाँउपालिकाबासीलाई गुणस्तरीय, छिटो, छरितो, प्रभावकारी र पारदर्शी सार्वजनिक सेवा प्रदान गर्न स्थानीय शासन पद्धतिको संस्थागत विकास गर्ने ।

२.६ परिमाणात्मक लक्ष्य

योजनाको समष्टिगत परिमाणात्मक लक्ष्य तालिका १ मा दिईएको छ ।

तालिका १ : परिमाणात्मक लक्ष्य

क.सं.	सूचक	एकाई	आधार वर्षको अवस्था			लक्ष्य
			नेपाल	प्रदेश	पालिका	पालिका
क)	समष्टिगत गन्तव्य तथा सूचक					
१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकांक	०.५७१	०.६४१	०.४३१	०.४५०
२	औसत आयु	वर्ष		७२	७२.६४	७५
३	साक्षरता दर	प्रतिशत		६९	५६.७१	७०
ख)	विषय क्षेत्रगत गन्तव्य र सूचक					
१	प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन	के.जि.	११७.५	१११.७		
२	काठको उत्पादन (लाखमा)	घ.मि.	११४			
३	कुल उद्योग व्यवसाय	संख्या				
४	अपाङ्गताको अवस्था	प्रतिशत			३.६६	१
५	पर्यटन आगमन (हजारमा)	संख्या				
६	वैदेशिक रोजगारी रहेको घरपरिवार	प्रतिशत				
७	विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	८८		७५.५६	९५
८	नवीकरणीय उर्जा उपयोगको अनुपात	प्रतिशत	७		४.३८	५
९	विद्युत उत्पादन क्षमता	मे.वा.				
१०	सिँचित क्षेत्रफल	प्रतिशत		४३		
११	उपलब्ध सडक लम्बाई	कि.मि.	७८९०			
१२	माटोको जोडाइवाला ढुङ्गा/ईट्टाको गारो भएको घरमा बस्ने परिवारको विवरण	प्रतिशत	४०		९७.५९	५०
१३	स्थानीय तहमा इमेल र इन्टरनेटको अवस्था	संख्या	६५.९	७१.२	२	३५.५
१४	युवा जनशक्तिको अवस्था(१५-३९ वर्ष)	प्रतिशत			३५.१५	३२.५
१५	विद्यालय (सामुदायिक र संस्थागत)	संख्या			४९/२	४९/५
१६	आधारभूत तह (१-८) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९३	९४.८	९७.२०	१००
१७	माध्यामिक तह (९-१२) खुद भर्ना दर	प्रतिशत	४६	४८.२	४७.९४	९५
१८	उच्च शैक्षिक उपलब्धि (स्नातक)	जना			०.५०	०.६५
१९	सुरक्षित सुत्केरी गराउने गर्भवती महिला	प्रतिशत		७०.७		९५

२०	बाल विवाह भएको जनसंख्या	जना				
२१	पाइपको पानी प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	८९		८७.०२	९५
२२	साधारण शौचालय भएका परिवार	प्रतिशत		६४	३३.५४	८५
२३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा	संख्या			१	
२४	घर/जग्गाको एकल स्वामित्व भएका महिला	प्रतिशत	१६.७	१६.८	८.५८/ १४.८३	
२५	शौचालय नभएको परिवार	प्रतिशत	४८.२	६६.०	४१.४६	१५

२.७ रणनीति तथा प्राथमिकता

२.७.१. रणनीतिहरु

- गरिबी न्युनिकरणका लागि लक्षित वर्ग केन्द्रित आयमूलक कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिनुका साथै महिला र विपन्नको सहभागितालाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- विकास निर्माण कार्यमा गुणस्तर र प्रभावकारिताको लागि जनसहभागिताको अधिकतम परिचालन गर्ने ।
- स्थानीय श्रोत साधनको परिचालन गरि स्थानीय उपभोक्ता तथा साझेदारी अवधारण मार्फत विकास कार्य संचालन गर्ने ।
- उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन हुने कार्यक्रमहरुको हकमा उपभोक्तहरुको क्षमता विस्तार पश्चात मात्र सम्भाव्य योजनाहरु संचालन गर्ने गराउने ।
- पालिकाको समग्र आय वृद्धिको लागि पर्यटकीय क्षेत्रको आम्दानी मजबुत बनाउदै दिगो श्रोतको व्यवस्थापन गर्ने साथै कृषि र वनमा आधारित साना लघु तथा साना उद्यमको विस्तार गर्दै जाने ।
- गाउँपालिकामा बाध्य सहयोगमा संचालन गरिने विकास कार्यहरुमा दोहोरोपना आउन नदिन गाउँपालिकामा सम्पर्क पश्चात पालिकाले तोकेको क्षेत्रमा मात्र संचालन गर्न दिने ।
- रोजगार प्रवर्द्धन गर्न आयमूलक तथा सिपमूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
- कृषि बाली तथा जडिबुटिलाई व्यवसायिकरण गरि उद्यमशिलता विकासमा जोड दिने ।
- कृषक समुह तथा सहकारी मार्फत उन्नत तथा दिगो कृषि प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- नदीनाला, खोल्सी खोलामा खेर गइरहेको पानिको प्रयोगमा सम्भाव्यता अध्ययन गराई खानेपानी सिँचाई तथा जलविद्युत उत्पादनमा जोड दिने ।
- विकास निर्माण कार्यमा तथ्याङ्कीय प्रणालीको विकास गर्दै पारदर्शिता, अनुगनमन तथा मूल्याङ्न प्रकृया प्रभावकारी बनाउने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रचार प्रसार गरी आवश्यक पूर्वाधार वृद्धि गर्दै जाने ।

२.७.२. प्राथमिकता

आवधिक विकास योजनाले लिएको लक्ष्य, उद्देश्य र परिमाणात्मक लक्ष्य हासिल गर्न देहायअनुसारका प्रमुख प्राथमिकता क्षेत्र निर्धारण गरिएकोछः

- मौलिक र वैज्ञानिक ज्ञानमा आधारित मानव संशाधन तथा प्रविधिको विकास र परिचालन,
- कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण, विविधिकरण, औद्योगिकीकरण र बजारीकरण,
- उत्पादनशील, उत्थानशील र दिगो पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार,
- मौलिक ज्ञान, नवप्रवर्तन, उद्यमशीलता विकास र रोजगारी प्रवर्द्धन,
- कृषि, ग्रामीण, हरित तथा दिगो पर्यटकीय अवसरको सृजना र विकास,
- व्यवस्थित भू-उपयोग, जनशक्ति र जलशक्तिको समोचित विकास र परिचालन,
- व्यवसायिक, जीवनपयोगी र गुणस्तरीय शिक्षा तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई सेवा,
- समावेशीकरण, सामाजिक न्याय, सुशासन तथा जवाफदेहिता प्रवर्द्धन
- जल, जमीन र जंगलको संरक्षण, वातावरणीय सन्तुलन, जलवायु तथा विपद् उत्थानशिलता

२.८ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट

२.८.१ वित्तीय व्यवस्थापन

२.८.१.१ सार्वजनिक स्रोत परिचालनको आधार

गौरीशंकर गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालिन सोच अनुसारको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिका लागि पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरुको प्राथमिकिकरण गरी सोको लागि आवश्यक स्रोतहरुको व्यवस्थापन गर्न सम्भाव्य स्रोतहरुको आँकलन र नयाँ स्रोतहरुको पहिचान गरी परिचालन तथा उपयोग गरिनेछ ।

क) वित्तिय हस्तान्तरण

नेपालको संविधान र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनद्धारा व्यवस्था गरिए बमोजिम यस नगरपालिकालाई संघ र प्रदेशहरुबाट देहाय बमोजिमका वित्तिय स्रोतहरु हस्तान्तरण हुनेछ ।

- ✓ संघीय सरकारद्धारा वार्षिक रुपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाडँफाँट
- ✓ प्रदेश सरकारद्धारा वार्षिक रुपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँट
- ✓ वैदेशिक अनुदानतर्फ अन्तराष्ट्रिय विकास सहायता नीति, २०७६ बमोजिम संघीय अर्थ मन्त्रालयको संयोजनमा प्राप्त हुने रकम ।

ख) आन्तरिक आय

- ✓ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने कर तथा गैरकरका रकमहरु ।

ग) अन्य

- ✓ नगरपालिकाको बजेट संरचना बाहिर संघद्धारा प्रत्यायोजित कार्यक्रमअन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम
- ✓ निर्वाचन क्षेत्र पूर्वाधार विकास कार्यक्रमबाट प्रवाहित हुने रकम
- ✓ संघीय तथा प्रदेश तहबाट कार्यक्रमसहित प्राप्त हुने रकम
- ✓ सहकारी, गैरसरकारी संस्था, समुदाय, गैर अवासीय नेपालीले स्थानीय तहमा सामाजिक, आर्थिक, वातावरण र पूर्वाधार विकासको लागि गर्ने लगानी ।

२.८.१.२ कुल वित्तिय लगानी

गौरीशंकर गाउँपालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि कूल रु. ३४७ करोड वित्तीय लगानी हुने अनुमान छ । उक्त रकम मध्ये करिव रकम रु ३०७ करोड सार्वजनिक क्षेत्र अन्तर्गत बाट लगानी हुने अनुमान गरिएको छ भने विशेषत पूर्वाधार तर्फका योजनाहरु करिब रु २० करोडको जनसहभागीताबाट र तयसै गरी २० करोड करिव गैर सरकारी/ अन्तराष्ट्रिय गै.स.सबाट समेत सुनिश्चत गर्न जोड दिईएको छ ।

तालिका ७: आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगन अनुमानित लागत

क्र.सं.	श्रोत	रकम (रु. करोडमा)	प्रतिशत
१	सार्वजनिक क्षेत्र	३०७ करोड	८८.४७
२	निजी क्षेत्र जनसहभागीता समेत (कूल बजेट बाहेकको थप)	२० करोड	
३	गैर सरकारी/ अन्तराष्ट्रिय गै.स.स.	२० करोड	
४	कूल जम्मा	३४७ करोड	

यसरी लागतको ठूलो हिस्सा सार्वजनिक क्षेत्रले ८८.४७ प्रतिशत छ भने निजी क्षेत्र र गैर सरकारी /अन्तराट्रिय गै.स.स.लाई समेत समाहित गरेर कार्यक्रमको साझेदारीको रूपमा लिइएको छ । आवधिक योजनामा बिभिन्न योजनाहरुको लक्ष्य प्राप्तिको लागि आवश्यक पर्ने ३३७.६७ करोड भने न.पा.ले प्रदेश सरकार तथा संघीय सरकारका साथै अरु साझदारी संघ /संस्था बाट जम्मा गर्न सक्नेछ ।

२.८.१.३ लगानीका क्षेत्रहरु

आधार बर्ष २०७८/ ०७९ को आधारमा कूल बजेट तर्फ सबै भन्दा धेरै झण्डै कूल बजेटको आधा हिस्सा करिब ६८ प्रतिशत रकम सामाजिक विकास क्षेत्रमा खर्च भएको देखिन्छ। पूर्वाधार विकासमा २७ प्रतिशत खर्च भएको छ भने संस्थागत विकास र सुशाशनमा २ प्रतिशत, आर्थिक विकासमा करिब ३ प्रतिशत खर्च भएको छ। सो को आधारमा आवधिक योजनाको बिबिध क्षेत्रहरूमा बजेट प्रक्षेपण गरिएको छ। जसलाई तल तालिकामा देखाइएको छ।

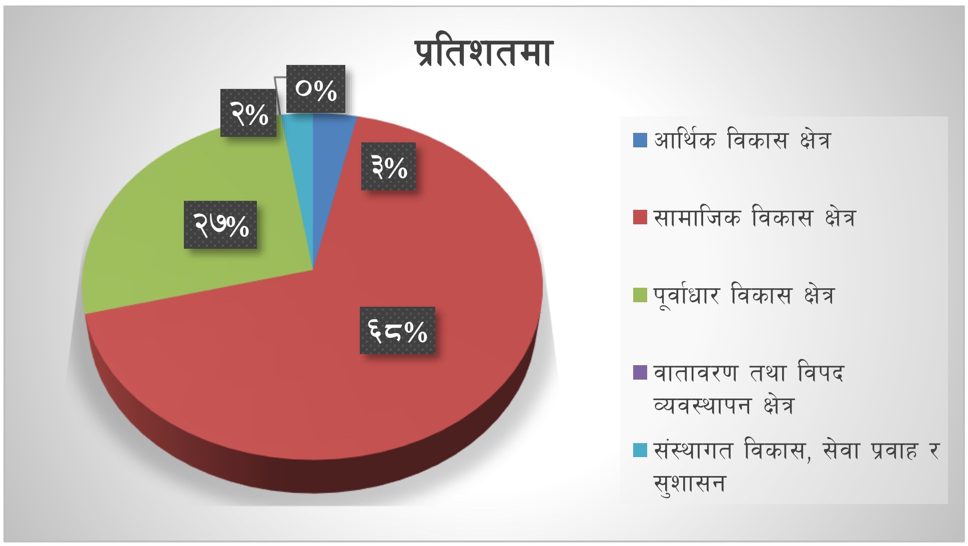

चित्र नं. १ : प्रतिशतको आधारमा विषयगत खर्चको विवरण

२.८.२ सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना अन्तर्गत प्रक्षेपित खर्च जुटाउन अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका साथै आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू पनि परिचालन गर्नुपर्नेछ। हाल आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूको सीमितताको कारणले संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न अनुदान लगायतका रकमहरू माथि निर्भर रहनुपर्ने स्थिति विद्यमान रहेको छ। लगभग ९० प्रतिशत रकम संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट अनुदान र राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने यस गौरीशंकर गाउँपालिकाले स्थायी रूपमा अन्य श्रोतहरूको पहिचान गर्न पर्ने अवस्था देखिन्छ।

तालिका २ : खर्च व्यहोर्ने श्रोतहरु

सि.न	क्षेत्र	अनुमानीत लागत	श्रोत			
			आन्तरिक श्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	जम्मा
			१० %	८० %	१० %	
१	आर्थिक विकास क्षेत्र	२७२४७७२५०	२७२४७७२५	२१७९८१८००	२७२४७७२५	२९९७२४९७५
२	सामाजिक विकास क्षेत्र	६४०८६००००	६४०८६०००	५१२६६८०००	६४०८६०००	७०४९४६०००
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०६२५६३७५०	२०६२५६३७५	१६५००५१०००	२०६२५६३७५	२०६२५६३७५०
४	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र	८०४४७२५०	८०४४७२५	६४३५७८००	८०४४७२५	८०४४७२५०
५	संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	२०६८९४३८.८	२०६८९४३.८८	१६५५१५५१.०४	२०६८९४३.९	२०६८९४३८.८
	जम्मा	**३०७७०३७६८९**	**३०७७०३७६९**	**२४६१६३०१५१**	**३०७७०३७६९**	**३०७७०३७६८९**

नोटः जन सहभागीता, गैसस तथा अगैससको संभावित रकमहरु राखिएको छैन ।

बहुपक्षीय स्रोतहरूको परिचालन

यस नगरपालिकाको समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि सह–वित्तीयकरण एवं सहकार्यको रणनीतिलाई अवलम्बन गर्दै सार्वजनिक, सहकारी नीजी क्षेत्र र गैर-सरकारी/अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू लगायतबाट पूरक स्रोतहरू परिचालन गरिनेछन् । आवधिक योजनाले परिलक्षित गरेका आर्थिक तथा सामाजिक विकासका कार्यक्रमहरूका लागि सबै क्षेत्रहरूबाट सम्भाव्य स्रोतहरूको परिचालन गरिनेछ । सार्वजनिक क्षेत्र, सहकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र तथा र गैर-सरकारी/अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू समेत सहभिगता गराएर जान पर्ने अवस्था रहेको छ ।

तालिका ३ : गौरीशंकर गाउँपालिकाको स्रोत अनुमान

सि.न	आम्दानी विवरण	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल
		आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१	आ.व २०८१/८२	आ.व २०८२/८३	आ.व २०८३/८४	जम्मा
१	वित्तिय समानिकरण अनुदान नेपाल सरकार	१३५९६००००	१६३१५२०००	१९५७८२४००	२३४९३८८८०	२८१९२६६५६	१०११७५९९३६
२	राजश्व बाँडफाँड नेपाल सरकार	१०१४०१२००	१२१६८१४४०	१४६०१७७२८	१७५२२१२७३.६	२१०२६५५२८.३	७५४५८७१६९.९
३	रोयल्टि बापत प्राप्त नेपाल सरकार	११८७८१८२	१४२५३८१८.४	१७१०४५८२.०८	२०५२५४९८.५	२४६३०५९८.२	८८३९२६७९.१७
४	वित्तिय समानिकरण अनुदान प्रदेश सरकार	११४६१२००	१३७५३४४०	१६५०४१२८	१९८०४९५३.६	२३७६५९४४.३२	८५२८९६६५.९२
५	सवारी साधन कर (राजश्व बाँडफाँड) प्रदेश सरकार	२५३२५०५४.५	३०३९००६५.४	३६४६८०७८.४७	४३७६१६९४.१७	५२५१४०३३	१८८४५८९२५.५
६	आन्तरिक आम्दानी (अल्या समेत)	३००००००	३६०००००	४३२००००	५१८४०००	६२२०८००	२२३२४८००
७	सर्शत अनुदान नेपाल सरकार	२२७५३५०००	२३८९११७५०	२५०८५७३३७.५	२६३४००२०४.४	२७६५७०२१४.६	१२५७२७४५०६
८	सर्शत अनुदान प्रदेश सरकार	२४४१७६००	२९३०११२०	३५१६१३४४	४२१९३६१२.८	५०६३२३३५.३६	१८१७०६०१२.२
९	सघं विशेष अनुदान	४४८८००००	५३८५६०००	६४६२७२००	७७५५२६४०	९३०६३१६८	३३३९७९००८
१०	प्रदेश विशेष अनुदान	३६०००००	४३२००००	५१८४०००	६२२०८००	७४६४९६०	२६७८९७६०

११	प्रदेश समपुरक अनुदान	२७०४०८००	३२४४८९६०	३८९३८७५२	४६७२६५०२.४	५६०७१८०२.८८	२०१२२६८१७.३
१२	अल्या रकम						
	जम्मा	६१६४९९०३६.५	७०५६६८५९३.८	८१०९६५५५०.१	९३५५३००५९.४	१०८३१२६०४१	४१५१७८९२८०

२.८.३ सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट

तालिका ४ : सार्वजनिक खर्चको बाडँफाँट

सि.न	व्यय	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल
		आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१	आ.व २०८१/८२	आ.व २०८२/८३	आ.व २०८३/८४	जम्मा
१	**चालु खर्च**	१४४४२४८००	१७३३०९७६०	२०७९७१७१२	२४९५६६०५४.४	२९९४७९२६५.३	१०७४७५१५९२
२	**पुजींगत खर्च**	४७२०७४२३६.५	५३२३५८८३३.८	६०२९९३८३८.१	६८५९६४००५	७८३६४६७७५.४	३०७७०३७६८९

३.१ कृषि तथा पशुपन्छी

३.१.१ पृष्ठभुमी

गौरीशंकर गाउँपालिकामा जम्मा ४४८५ हेक्टर भूभागमा खेती गरिएको तथ्याङ्क छ । यो कुल क्षेत्रफल ६८०७७ हेक्टरको करिब ६.५% मात्र हुन आउछ । यहाँ हुने उत्पादनले वर्षैभरी खान पुग्ने परिवार संख्या २०% मात्र रहेका छन् भने पशुपंक्षि पालन पनि निर्वाहमुखी मात्रै देखिएको छ भने चौरी पालन व्यवसायिक रुपमा देखिन्छ । ठूलो भूभागमा आलुखेती गरिन्छ भने मकै, कोदो, गहुँ, धान, जस्ता बाली पनि उत्पादन गरिन्छ । यस भूगोलमा किवी र अलैंचीको उत्पादन पनि हुन थालेको देखिन्छ ।

३.१.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• व्यवसायिक सोचका साथ खाद्यान्न बाली एवं तरकारी खेती हुन नसक्नु • कृषि उपजको उचित बजार व्यवस्थापनमा कमी • सिंचाईं सुविधामा अपर्याप्तता • यान्त्रिकरणको प्रयोगका लागि अनुदान एवं प्रविधि सञ्चालन सम्बन्धी सीपको कमी हुनु • नगदे बाली खेतीका लागि पर्याप्त बिउबिजन वितरण नहुनु • व्यवसायिक कृषि फर्म सञ्चालन गर्न प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु • हाट बजार प्रवर्द्धन कमी • कृषक समूह सहकारीहरूको व्यवसाय सञ्चालनमा क्षमता कमजोर हुनु • जनशक्ति कम हुनाले कृषि प्राविधिक सेवा पर्याप्त नहुनु • न्युन उत्पादकत्व • निर्वाहमुखि कृषि प्रणाली	• कृषि निर्वाहमुखी भएकोले प्रति इकाई क्षेत्रफल उत्पादन निकै न्यून छ । • परम्परागत खेती प्रणाली, साना तथा मझौला स्तरका किसान र कृषि सामाग्रीहरुको तथा आधुनिक प्रविधीक र ज्ञानको अभाव हुनु • सरकारी नीति तथा कार्यक्रमहरुको अप्रभावकारी कार्यान्वयन • कृषकलाइ सरकारी सेवा तथा सुविधाहरुको समयमै सूचना नहुनु • व्यवस्थीत बजारको सुविधा नहुनु • व्यवसायिक पशुपालनका बारेमा पर्याप्त सूचना र सिप नहुनु • पशु बिमाको अभावमा उच्च जोखिम हुनु • पूँजीको अभाव हुनु • बजारको सुनिश्चितता नहुनु • सामुहीकतामा काम गर्ने प्रचलन नहुनु • सेवा र सामाग्रीहरुको आपूर्ति गर्ने संयन्त्र नहुनु

३.१.३ सम्भावना र अवसर

सम्भावना	अवसरहरु
• व्यवसायीक तरकारी खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी रहेको । • पानीको श्रोत प्रशस्त भएकोले सिंचाई सुविधालाई बढाउन सकिने । • व्यवसायिक आलु पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिने । • किवि खेतीको लागि उपयुक्त हावापानी तथा मौसम रहेको । • भौगोलिक विविधताका कारण उच्च हिमाली क्षेत्रमा फल्ने उच्च मूल्यका बाली तथा जडिबुटी उत्पादन हुने । • चौरीपालन, भेडापालन, बाखापालन पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सकिने । • पशुपालनमा युवा आकर्षणको सम्भावना रहेको ।	• भौगोलिक विविधता भएको कारण उष्ण देखी अल्पाइन क्षेत्र सम्मका वाली नालीको व्यवसायिक खेती हुन सक्ने • आलुको सुपर जोनको रुपमा विकास गर्न सकिने • उच्च वजार मुल्य भएका वालि तथा फलफूल उत्पादन तथा प्रशोधन गर्न सकिने • कृषिमा युवा पुस्तालाइ सहभागी गरेर उद्यमविकास गर्न सकिने • प्रयाप्त मात्रामा घास तथा चरण क्षेत्रको उपलब्धता • सडक सञ्जालको पहुँच भएकोले बजारको सुनिश्चितता • पशुजन्य उत्पादनको उच्च माग

३.१.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

कृषि तथा पशुपंक्षीपालनको माध्यमबाट आय र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गाउँपालिकालाई प्रमुख कृषि उपजमा आत्मनिर्भर गर्नु ।

२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यवसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु ।

३. कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

४. पशुपंक्षी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यवसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य उत्पादनको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।

५. गाउँपालिकामा खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ५ : कृषिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी गाउँपालिकालाई प्रमुख कृषि उपजमा आत्मनिर्भर गर्नु ।	
१.१ः कृषि व्यवसायीकरणा र आधुनिकीकरण गर्ने ।	१. दिगो कृषि विकासकालागि आवश्यक नीति, ऐन र नियमहरू तर्जुमा तथा संसोधन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । २. दिगो सिंचाइ सुविधा लगायतका आवश्यक पूर्वाधारको पहुँच बढाइनेछ । ३. सुलभ कृषि कर्जाको व्यवस्था मिलाइनेछ । ४. कृषिमा आधुनिकीकरणका लागि आवश्यक कृषि औजारको व्यवस्था गरिनेछ। ५. खेती योग्य जग्गालाई बाँझो राख्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्दै बाँझो रहेका कृषि भूमिको दिगो उपयोगकालागि उपयुक्त योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
१.२ः कृषि भूमिको संरक्षण र विकास गर्ने	१. भूउपयोग योजना तर्जुमा गरी कृषि भूमिको पहिचान र संरक्षण गरिनेछ। २. संरक्षित कृषि भूमिमा कृषिका लागि आवश्यक सिंचाई, मल, बीउ, सडक पहुँच, शीत भण्डार लगायत आवश्यक पूर्वाधार र कृषि सेवाहरू प्रदान गरिनेछ।
१.३ कृषि पेशा र कृषकको सम्मान हुने वातावरण निर्माण गर्ने	१. निर्धारित मापदण्डको आधारमा कृषकहरूको पहिचान गरी परिचय प्रदान गरिने छ। २ कषक परिचय पत्र प्राप्त कृषकहरूको अभिलेख तयार गरी अध्यावधिक गर्दै लगिनेछ। ३. कृषक परिचय पत्र बाहक कृषकहरूका लागि गाउँपालिकाबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधामा छुटको व्यवस्था गरिनेछ। ४. अगुवा/नमुना कृषकहरूलाई सम्मानित र पुरस्कृत गरिनेछ।
उद्देश्य २ः निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यवसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु ।	
२.१ः तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उपभोगमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने ।	१. खाद्य तथा अन्य कृषि उत्पादनमा आत्म निर्भरताकालागि उत्पादन पकेट क्षेत्र विकास गरी सघन व्यवसायिक खेती प्रणाली अघि बढाइनेछ । २. कृषि उपज उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण एवम् वितरण प्रणालीमा नयाँ प्रविधिको विकासको अनुसरण, अवलम्बन र आधुनिकीकरण गरिनेछ । ३. उत्पादन र भण्डारणका क्रममा हुने हानी नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गर्न कृषि उपज सङ्कलन तथा भण्डारण केन्द्रको स्थापना गरिनेछ । ४. निजी तथा सहकारी क्षेत्रको संलग्नता बढाउँदै करार सम्झौतामा आधारित तथा सहकारी खेतीलाई प्राथमिकता दिइनेछ । ५. मूल्य शृङ्खला पद्धति अनुसार उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्मका कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । ६. खाद्यान्न उत्पादन न्युन भएका पोषण असुरक्षित स्थानहरूमा स्थानीय स्तरमै उत्पादन गर्न सकिने कृषिजन्य उत्पादन (कोदो, च्याउ, किवि) प्रवर्द्धन तथा उपयोगमा जोड दिइनेछ।

	७. सुरक्षित खानपान र पौष्टिकतत्वका स्रोत तथा उपयोगबारे सचेतनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: हरेक उत्पादन समूहको लागि वस्तुको गुणस्तरीय उत्पादनको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।	
३.१: जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।	१. प्राङ्गारिक खेतीलाई प्रोत्साहित गरी उत्पादित वस्तुलाई बजारीकरणमा जोड दिइनेछ । २. जलवायु परिवर्तनसँगै कृषिमा अनुकूलन गरी कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा उपयोगमा बृद्धि गरिनेछ । ३. लोपोन्मुख तथा रैथाने विउबिजन र बालीजन्य जैविक विविधता संरक्षणमा स्थानीय समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. कृषि अध्ययन तथा अनुसन्धानमा आधारित वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास एवम् विस्तार गरिनेछ । ५. कृषि उपजको अधिकतम उत्पादन एवम् उत्पादकत्व वृद्धिकालागि स्थानीय साधन स्रोत र जैविक प्रविधिको उपयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यवसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।	
४.१: कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१. कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. युवाको विदेश पलायन रोक्न तथा विदेशबाट फर्किएका र बेरोजगार युवालाई पशुपन्छी पालनमा युवा लाक्षित कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ । ३. पशुपन्छी पालनमा युवा सहभागिता र महिला सशक्तीकरणलाई केन्द्रित गरी व्यवसायिक कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ । ४. व्यवसायिक पशुपन्छी पालनकाका लागि अनुदान तथा सहुलियत ऋणको व्यवस्था गरिनेछ । ५. विपन्न परिवारलाई पशुपन्छी पालनकालागि प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ६. प्रत्येक वडामा पशु प्राविधिकको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ५: गाउँपालिकामा खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु ।	
५.१: गाउँपालिका बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता गर्ने ।	१. न्यून आय भएका तथा गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गरी **५** वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूकालागि पोषणयुक्त खानेकुराहरूको प्रबन्ध मिलाइनेछ । २. स्थानीय अर्गानिक उत्पादनको महत्त्व तथा सन्तुलित आहारका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. गाउँपालिका भित्र खाद्य सुरक्षाको अवस्था सन्तोषजनक राख्न एक घर एक टनेल/करेसाबारीको व्थवस्था गरिनेछ ।

५.१: खाद्य उत्पादन र आय वृद्धि	४. आफ्नो कृषि उत्पादनले वर्षभरि खान नपुग्ने विपन्न परिवारको खाद्य असरक्षित परिवारको रूपमा पहिचान गरी उनीहरूको कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिको लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। ५. खाद्य असुरक्षित परिवारलाई बाँझो जमिनमा पहुँच बृद्धि गरिनेछ। ६. खाद्य असुरक्षित परिवारलाई कैकल्पिक आय आर्जनको अवसर प्रदान गर्न आवश्यक क्षमता विकास र अन्य सहयोग गरिनेछ। १. खाद्य असुरक्षित क्षेत्रको पहिचान गरी खाद्य सुरक्षामा वृद्धि गर्न विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधार पहिचान गरिएका कृषि तथा पशुपालन क्षेत्र तर्फको प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१.५. अपेक्षित उपलब्धि

गाँउपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाँउपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरुपको अपेक्षित उपब्धिहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

- कृषि नीति तयार भएको हुनेछ ।
- कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
- गौरीशंकर गाउँपलिकामा आलु पकेट क्षेत्र, किवि पकेट क्षेत्र जस्ता कृषि पकेट क्षेत्रको विकास भएको हुनेछ ।
- उच्च मूल्य भएका बालिहरुको उत्पादन सुरु हुनेछ ।
- कृषकको क्षमता अभिवृद्धि भई कृषि पेशा महत्वपुर्ण व्यवसायको रुपमा स्थापित भएको हुनेछ ।
- पशुपालन आर्थिक विकासको एक सशक्त व्यवसायको रुपमा रहनेछ ।
- गौरीशंकर गा.पा. बाट पशुजन्य उत्पादनको निर्यात बढेर जानेछ ।

३.१.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- यस आवधिक योजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्वदायी भूमिका गाउँपालिकाले खेल्नेछ ।
- सबै क्रियाशिल राजनैतिक दलहरुको जनसहभागिता वृद्धि गराउन तथा श्रोतहरुको उपयोगमा सकारात्मक सहयोग गर्नेछन् ।
- गा.पा.भित्र क्रियाशिल गैसस/सहकारी संस्थाहरु/कृषक समुहको भूमिका रहनेछ ।
- प्रदेश तथा संघिय सरकार सँग सहकार्य र समन्वय हुनेछ ।
- गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र परियोजना सँग सम्बन्ध सुमधुर हुनेछ ।
- ठुला परियोजना संचालन गर्न विकास साझेदारहरुसँग सहकार्य हुनेछ ।

३.२. सिंचाई

३.२.१ पृष्ठभूमि

करिब ६.५% मात्र कृषि भुमि रहेको यस गौरीशंकर गा.पा.मा उत्पादित कृषि उपजले झण्डै ८०% मानिसहरुलाई वर्षैभरी खान पुग्दैन । खेतीयोग्य भूमि कमि हुनाका साथै उपलब्ध भूमिमा सिँचाई सुविधा नहुनाले कृषि उत्पादकत्व न्यून छ । नदी किनारका क्षेत्र तथा बेसीहरुमा खेती हुन्छ । त्यसमा पनि सिँचाईको अभावले उत्पादन कम छ। उपयुक्त सिँचाई प्रविधिको विकास गर्ने हो भने बाह्रै महिना उत्पादन गर्न सकिने थियो । हाल यहाँ ४ वटा लघु सिँचाई योजना सञ्चालनमा छन् ति बाहेक अन्य स्थानमा वर्षाको भरमा/आकाशे पानीको भरमा खेतीपाति हुँदै आएको देखिन्छ । समुदायमा आधारित भएर र सम्भाव्यता अध्ययन गरेर सिँचाई सुविधा बढाउन सक्ने देखिन्छ ।

३.२.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• धेरै अग्लो र होचो भिरालो जमिन • ठाडो खोलाहरुमा बाँध बाध्न कठिन • जलश्रोत पर्याप्त भएपनि सिँचाईको कुलो व्यवस्थापन नहुनु । • वर्षाको पानीमा निर्भर रहेर सिँचाई गर्नुपर्ने । • कृषि र सिँचाई बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापना नहुनु • थोरै मात्र खेतियोग्य जमिन हुनु । • खेर गएका पानीहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्नु ।	• भूबनोटका कारण सबै खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइको उपलब्ध हुन चुनौतीपूर्ण छ । • भूबनोटका कारण लागत बढी पर्न जान्छ । • पूर्वाधार निर्माण गर्दा पर्यावरणमा पर्ने असर मुख्य चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

३.२.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• जलश्रोतको पर्याप्त उपलब्धता । • बाह्रै महिना बग्ने खोलाहरु भएकोले बेसीमा सिँचाई सुविधा उपलब्ध गराउन सकिने । • सिँचाई नहर (कुलो) को सँगसँगै विद्युत उत्पादन तथा खानेपानीको आपुर्ति गर्न सकिने सम्भावना ।	• तामाकोशी नदी, रोल्वालिङ, सिप्रिन, खारे, सुरी, तिनेखु, झ्याकुँ, जुगु, आदि स्रोतहरु रहेका छन् । • वैकल्पीक सिँचाइका उपायहरु पानी संकलन केन्द्र, थोपा सिँचाइ जस्त प्रविधीहरुको विस्तार गर्न सकिन्छ ।

३.२.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सिँचाई सुविधाको माध्यमबाट खाद्यबालिको उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. परम्परागत सिँचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिंचाइ प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

रणनीति र कार्यनीति

तालिका ६ : सिंचाईका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिंचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।	
१.१ः परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार र व्यवस्थापनबाट खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकतामा राखी सिंचाइको पहुँच बृद्धि गर्ने ।	१. परम्परागत सिंचाइका परम्परागत स्रोतहरूको विवरण तयार पारिनेछ। २. परम्परागत स्रोतहरूको क्षमताको प्राविधिक टोलीबाट मूल्याङ्कन गराइनेछ। ३. यस्ता स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ । ४. आधारभूत सिंचाइको पहुँच बृद्दिकोलागि खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकताको निर्धारण गरिनेछ । ५. संरचना निर्माणकोलागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२ः आधारभूत सिंचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी सिंचाइको पहुँच बृद्धि गर्ने ।	१. सिंचाइका वैकल्पिक स्रोतहरूको पहिचान गरिनेछ । २. पहिचान गरिएका स्रोतहरूको विज्ञ सम्मिलित टोलीबाट सम्भ्याव्यता अध्ययन गरिनेछ । ३. संरचना निर्माणकोलागि आवश्यक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गरिनेछ। ४. सिंचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूको विवरण तयार गरी प्राथमिकताको सूची तयार गरिनेछ । ५. प्राथमिकताको आधारमा वैकल्पिक सिंचाइ संरचनाको निर्माण गरिनेछ । ६. सतह सिंचाइको सम्भावना नभएको क्षेत्रमा लिफ्टिङ प्रणालीबाट सिंचाइ गर्ने योजना तथा लागत इष्टिमेट गरिनेछ । ७. संरचना निर्माणको निमित निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ। ८. संरचना निर्माणको प्रयोजनकोलागि निर्माण तथा अनुगमन समिति गठन गरिनेछ। ९. संरचना विस्तारकोलागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ। १०. सिंचाइ आयोजनाहरूको मर्मत सम्भारको लागि कृषक तथा समुदायको क्षमता बृद्धि गरिनेछ ।

	११.सिंचाइको आवश्यक रेखदेख, अनुगमन र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३: खेतीयोग्य जमिन भएको तर सिंचाइको पहुँच नपुगेको वा अपर्याप्त भएको क्षेत्रमा प्राथमिकताको आधारमा सिंचाइको पहुँच बृद्धि गरिनेछ ।	१. सिंचाइ नपुगेका अथवा अपर्याप्त खेतीयोग्य जमिनको विवरण तयार पारिनेछ । २. निर्माण भए तापनि समुचित प्रयोगमा नआएका सिंचाइ कुलोहरूको प्रयोगमा आउनेगरी पुनर्निर्माण गरिनेछ । ३. एक योजनाबाट समुदायमा खानेपानी र सिंचाइको व्यवस्थापन गर्न सम्भब भएको अवस्थामा त्यस्ता योजनालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ४. सिंचाइकोलागि प्राथमिकताको आधारमा साना जलासय, पोखरी आदि संरचना तयार गरिनेछ । ५. सिंचाइका संरचनाको मर्मत सम्भारकोलागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरिनेछ। ६. संरचना विस्तारकोलागि उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिस्चित गरिनेछ। ७. सिंचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ताहरूको समितिको गठन गरिनेछ।
१.४: दिगो सिंचाइ प्रणालीको लागि संरचनाको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।	१. जल उपभोक्ता संस्थाको संस्थागत क्षमताको विकास गरिनेछ । २. सिंचाइ योजनाको सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई दिगो बनाउन सिंचाइ सेवा शुल्क निर्धारण गरी सङ्कलन र उपयोग गर्न कानुनी व्यवस्था गरिनेछ । ३. दिगो सिंचाइको व्यवस्थापनकोलागि उपभोक्ता र समुदायको दक्षतामा बृद्धि गरिनेछ । ४. सिंचाइ पुगेका क्षेत्रमा उत्पादकत्व बढाउन सकिने खालका नगदेबाली, फलफूल तथा खाद्यवस्तुको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. सिंचाइ आयोजनाका मुहानहरूको संरक्षण गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

गौरीशंकर गाउँपालिकाको सिँचाई क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.२.५ अपेक्षित उपलब्धि

गाँउपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाँउपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरुपको अपेक्षित उपब्धिहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

१. पालिकाको जलश्रोत नीति तयार गरी लागु गरिएको हुनेछ ।

२. पालिकाका जलश्रोत तथा मुहानहरु संरक्षण भएका हुनेछन् ।

३. किसानहरुले थोपा सिँचाई, स्प्रीकंलर (Sprinkler) र सुख्खा पोखरीहरुको प्रयोग गरी सिँचाई गरेका हुनेछन् ।

३.२.६ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सम्पूर्ण कृषक तथा कृषि समुह सिँचाईको महत्वबारे जानकार र सचेत रहनेछन् ।
- बाढी पहिरो तथा भूकम्प जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम न्यूनिकरण भएको हुनेछ ।
- कृषक तथा कृषि समुह सिँचाईका कुलो/नहर निर्माण, संरक्षण तथा संवर्द्धन गर्न सहायक हुनेछन् ।

३.३.पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा

३.३.१ पृष्ठभुमी

गौरीशङ्कर गाउँपालिकामा पर्यटकीय हिसाबले धनि छ । GCAP भित्र जैविक विविधता युक्त पशुपक्षिंहरु समेत रहेको छन् । जस्तै रेडपाण्डा, हिमचितुवा आदि त्यसैगरी च्छो रोल्पा हिमताल, रोल्वालिङ हिम श्रंखला, हनुमन्ते डाँडा, सुरेल गाउँ जस्ता प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरु रहेका छन् । जसले पर्यटन उद्योग विकास र विस्तार गर्न सहयोग पुऱ्याँउछन् । पर्यटकीय स्थलमा होमस्टे, पर्यटकीय स्तरका होटल लज, सडक सुविधाको विस्तार गर्न सके स्थानीय बासिन्दाको भरपर्दो आर्थिक श्रोत पर्यटन व्यवसाय हुन सक्ने देखिन्छ ।

३.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• प्रचार प्रसारको कमी • पर्यटकीय पूर्वाधारको कमी • पर्यटन व्यवसायका लागि जनशक्तिको कमी • गौरीशंकर हिमाल पर्यटकका लागि खुला नहुनु • उचित संस्थागत संरचना र समन्वयको अभाव • पर्यटन लाई व्यवसायको रुपमा स्थानियले स्वीकार गर्न नसक्नु ।	• प्रचार प्रसार गर्ने चनौती • पर्यटकीय पूर्वाधार वृद्धि गर्ने • जनशक्ती विकास • गौरीशंकर हिमाल आरोहण लागि खुला गर्नु • हिंस्रक जंगली जनावर

३.३.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• च्छो रोल्पा हिमताल, रोल्वालिङ हिम क्षेत्र, पर्यटन पदमार्ग भएको । • लोपन्मुख जातिको रुपमा परिचित सुरेल जातिको बसोबास रहनु । • नर्या पदमार्ग विकासको लागि सम्भावना • जिल्ला भित्र भिमेश्वर, कालिञ्चोक, जस्ता धार्मिक पर्यटकको आकर्षण केन्द्र रहेको ।	• मध्य उचाइका हिमचुचुराहरू • जलविद्युत, साहसिक पर्यटन लगायत विभिन्न प्रकारका पर्यटकीय स्रोत तथा साधनहरू • नयाँ र भिडभाड नभएको गन्तव्य • गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रबाट पदयात्रा मार्गको विकास गर्ने सम्भावना • पर्यटन व्यवसायलाई रोजगारी तथा आय आर्जनको माध्यम बनाउने अवसर ।

३.३.४ उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

यस गाउँपालिकाको पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा विकास क्षेत्रको लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छः

- पर्यटन क्षेत्रबाट आय र रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर वृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।

२. पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।

३. पर्यटन व्यवसायी र पर्यटन व्यवसायसँग सम्बन्धित संस्था र जनशक्ति क्षमता विकास गर्नु ।

४. पर्यटन विकास योजना तर्जुमा गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ७ : पर्यटनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः पर्यटन व्यवसायको गुणस्तर बृद्धि तथा पर्यटकीय स्थलको प्रचार-प्रसार गर्नु ।	
१.१ः गाउँपालिकामा हाल सञ्चालनमा रहेका होटेल र चियापसलहरूको सेवाको स्तरोन्नति गर्ने ।	१. स्थानीय होटेल, लज, रेस्टुराँ र चियापसलका व्यवसायीहरूलाई विषयगत इन्स्ट्रक्टर झिकाई स्थानीय स्तरमै पेशागत तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । २. होमस्टेहरुको व्यवस्थापन तथा सुविधा वृद्धि गर्न सहयोग गरिनेछ ।
१.२ः गाउँपालिकाभित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसार गर्ने।	१. पर्यटन प्रवर्द्धन बारेमा विज्ञहरूबाट संक्षिप्त अध्ययन गराइनेछ । २. विभिन्न सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी ठाउँहरूबारे प्रचार प्रसार गरिनेछ । ३. पालिकास्तरिय पर्यटन वृत्तचित्र तयार गरी प्रचार प्रसार गर्ने । ४. वेबसाइट, युट्युव, फेसबुक, ट्वीटर, इन्स्टाग्राम जस्ता सामाजिक सञ्जालको प्रयोग गरी आवस्यक प्रचार प्रसार गरिनेछ।
उद्देश्य २ः पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।	
२.१ः पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने ।	१. पर्यटकीय महत्त्वका स्थानहरूमा आवागमन सहज बनाउन सडक, पदमार्ग, झोलुङ्गे पुल आदि निर्माण गरिनेछ । २. भइरहेका सडक र पदमार्गको स्तरोन्नति गरिनेछ ।
२.२ः पर्यटन पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	१. विशेष पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गरी पूर्वाधार निर्माणको विस्तृत योजना प्रतिवेदन तयार पारिनेछ । २. पूर्वाधार निर्माणकालागि आवश्यक जग्गा खरिद तथा अधिग्रहण गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ः मानव संसाधन विकास गर्नु ।	
३.१ः गाउँपालिकाभित्रका युवायुवतीलाई पर्यटन विषयको शिक्षा प्रदान गर्ने ।	१. पर्यटन व्यवसायप्रति युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई पर्यटन तथा अतिथि सत्कार विषयमा

	ब्याचलर्स डिग्रीमा अध्ययन गर्न पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ । २. आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक युवायुवतीलाई नेपाल पर्यटन तथा होटेल व्यवस्थापन एकेडेमीबाट दिने गरिएका Food Preparation and Control, Tourist Guide, Trekking Guide लगायतका छोटो अवधिका तालिममा पठाइने र आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ः गाउँपालिकाको पर्यटन विकास योजना तर्जुमा गर्नु ।	
४.१ः पर्यटन गरुयोजना तर्जुमा गर्ने ।	१. संघीय र प्रदेश सरकारको सहयोगमा गाउँपालिकाको पर्यटन गुरूयोजना तर्जुमा गरिनेछ । २. पर्यटन गुरूयोजना कार्यान्वयन गर्न प्रदेश र संघीय सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ।
४.२ः स्रोत परिचालन गर्ने ।	१. गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमकालागि छुट्याइनेछ । २. पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि स्थानीय निजी क्षेत्रलाई आह्वान गरिनेछ। ३. गाउँपालिकामा आउने गैरसरकारी संस्थाहरूलाई पर्यटन गरू योजनामा समावेश भएका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको पर्यटन, सँस्कृति तथा सम्पदा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.३.५ अपेक्षित उपलब्धि

१. गौरीशंकर गाउँपालिका देशको एक सुपरिचित पर्यटन गन्तव्यस्थलको रुपमा स्थापित भएको हुनेछ ।

२. पर्यटनमा आधारित रोजगार तथा आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना भएका हुनेछन् ।

३. पर्यटन विकासको लागि आवश्यक भौतिक संरचनाहरु तयार भएका हुनेछन् ।

३.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- स्थानिय बासिन्दाहरुले पर्यटकीय व्यवसायको महत्व बुझेका हुनेछन् ।
- प्राकृतिक प्रकोप पर्दा पालिकाले व्यवसाय र व्यवसायीलाई सहयोग गरेको हुनेछ ।
- पर्यटकको जिउधनको सुरक्षा भएको हुनेछ ।

३.४. उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती

३.४.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिकामा जम्मा ५०४ वटा व्यवसायहरु सञ्चालनमा रहेको तथ्याङ्क छ। जसमध्ये २०८ वटा दर्ता भएका व्यवसायहरु हुन् भने २९६ वटा दर्ता नभएका व्यवसायहरु हुन् । त्यस्तै २,०७७ जना मानिस व्यापार व्यवसायमा संलग्न रहेका छन् ।

३.४.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• ढुवानी समस्या • कच्चा पदार्थको उत्पादनमा कमी • अदक्ष श्रमिक • प्राविधिक शिक्षा नहुनु • न्युन आय	• पूर्वाधारको कमिले गर्दा उद्योग स्थापनामा चुनौती • निजी क्षेत्रले उद्योग स्थापना गरे पनि दक्ष श्रमिक नहुनाले स्थानीय बासिन्दालाई फाइदा नपुग्ने । • बाहिरी बजार सँग प्रतिस्पर्धा उत्रन कठीन • परिवारको आय वृद्धि गर्ने चुनौती

३.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• जंगलमा पाईने विभिन्ने किसिमका जडिबुटिलाई प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न सकिने सम्भावना । • दैनिक उपभोग्य सामान चामल मिल, पिसानी मिल संचालन गर्न सकिने सम्भावना । • सडक, बिजुली, इन्टरनेट, फोनको सुविधा उपलब्धताले व्यापार व्यवसाय सकिने सम्भावना । • श्रमिकको उपलब्धता	• उद्योग स्थापना गर्न सकिने वातावरण निर्माण भईसकेको । • बढ्दै गरेको जनसंख्या, शिक्षाले उत्पादन गरेको अर्धदक्ष श्रमिकलाई प्रयोग सकिने अवसर • जल, जमिन र जंगल प्रशस्त हुनाले कच्चा पदार्थ प्रयोग गर्ने अवसर ।

३.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा वनजन्य, कृषिजन्य, पर्यटन र जडिबुटी उद्योग र व्यापार प्रवर्द्धन गरी गरी रोजगारी र आयआर्जन गर्ने ।

उद्देश्य

१. गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।

२. स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सीप र साधनमा आधारित उद्योग तथा व्यापारको प्रवर्द्धन गर्नु ।

३. उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।

४. वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ८ : आपुर्तीका रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।	
१.१ः अत्यावस्यक सामाग्रीहरूको सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्ने ।	१. सुपथ मुल्य पसलहरू सञ्चालनको व्यवस्था गरिनेछ । २. सुपथ मुल्य पसल सञ्चालनकालागि सहज कर्जा तथा नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. गाउँपालिका भित्रको सम्पुर्ण आपूर्ति व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउन उच्चस्तरीय बजार अनुगमनको संयन्त्र परिचालित गरिनेछ।
उद्देश्य २ः स्थानीय स्रोत, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।	
२.१ः स्थानीय स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न सहजिकरण एवम् प्रोत्साहन गर्ने ।	१. स्थानीय कच्चा पदार्थमा (कोदो,किवि आदि) वाइन डिस्टीलरी स्थापना र व्यवसायिक उत्पादन गरी वाइन उद्योग सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रुपमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्नेकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. निजी-सहकारी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक संस्थागत संयन्त्र बनाई क्रियाशील गरिनेछ । ४. उद्योगी, व्यवसायी एवम् लगानीकर्तालाई उद्योग दर्तादेखि स्थापना सम्मका सेवाहरू सहज उपलब्ध गराइनेछ ।
उद्देश्य ३ः उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।	
३.१ः स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्दै औद्योगिक वस्तुको बजारीकरण गर्ने।	१. जडीबुटी उत्पादन,प्रशोधन तथा निकासीमा जोड दिइनेछ। २. स्थानीय स्रोतमा आधारित हस्तकला उद्योगहरूको स्थापनाद्वारा परम्परागत सीप तथा प्रविधिको संरक्षण र विकास गरिनेछ । ३. औद्योगिक उत्पादनको गुणस्तरमा सुधार गर्न गुणस्तर परीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ः वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।	
४.१ः तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान गरी	१. तुलनात्मक लाभका वस्तुहरूको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सम्वन्धित निकायसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।

निर्यातयोग्य हुने वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	२. साना, घरेलु तथा मझौला उद्योगहरूलाई उत्पादन तथा आपूर्ति सञ्जालमा आवद्ध गर्दै माग वमोजिमका वस्तु तथा सेवाहरूको उत्पादनलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ती क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.४.५.अपेक्षित उपलब्धि

- स्थानिय स्तरमा प्रत्येक वडाका बासिन्दा युवा/युवतीहरुका लागि गाउँमै रोजगार र आय आर्जनको अवसर सिर्जना हुनेछ ।
- पालिकामा उद्यमशिलताको विकास प्रारम्भ भएको हुनेछ ।
- स्थानिय कच्चापदार्थको मूल्य अभिवृद्धि भई स्थानीय आय वृद्धि हुनेछ ।
- स्थानिय सिप, स्थानिय श्रम, स्थानिय कच्चा पदार्थको अर्गानिक उत्पादन हुनेछ ।

३.४.६.अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- पालिकाले उद्यम वाणिज्य र आपूर्ति नीति तयार गरी लागु गरेको हुनेछ । साथै उद्योग संचालन निर्देशिका तयार गरि लागु गरेको हुनेछ ।
- सिप विकास तालिम तथा उद्यम विकास तालिम गरी दक्ष/अर्धदक्ष जनशक्ति तयार गरेको हुनेछ ।
- GCAP सँग समन्वय गरि जडिबुटि संकलनमा पालिकाको योगदान हुनेछ ।
- उत्पादिन वस्तु सबै बिक्री वितरण भएका हुनेछन् ।
- सहकारी संस्था तथा वित्तिय संस्थाले पुँजी जुटाउन सहयोग गरेको हुनेछन् ।

३.५. श्रम, रोजगारी

३.५.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गापा दोलखा जिल्लाको उत्तरी भागमा रहेको पालिका हो । यहाँ उद्योग धन्दा व्यवसाय हुँदै नभएका कारण सम्पुर्ण बासिन्दाहरु परम्परागत कृषि प्रणालीमा आफ्नो श्रम खर्च गर्दछन् । रोजगारीका लागि विदेश जानु वा स्वदेशकै अन्य सहरमा जानु यहाँका बासिन्दाहरुको नियति नै बनेको छ । जो यहिँ बसेका छन् कृषि, पशुपालन अझ खासगरी चौरी, भेडा, बाखा पालनमा आफ्नो श्रम, पौरख खर्चिन्छन् । जुन साह्रै कष्टपूर्ण रहेको छ । भूमिको न्युन उत्पादकत्वको कारण बाँच्नका लागि आयातित खाद्य सामाग्रीमा भर पर्नु पर्ने अवस्था छ ।

३.५.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• श्रमिकमा सिपको अभाव/अदक्ष श्रमिक • उच्च शिक्षाको कमी • भौगोलिक जटिलता • युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुनु । • मौसमी तथा लुकेको बेरोजगारी । • न्युन आय	• हरेक वर्ष श्रम बजारमा आउने श्रमीकाको व्यवस्थापन । • रोजगारी सिर्जना गर्न चुनौती • सबै जाति सम्प्रदायलाई दक्ष बनाउने । •

३.५.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• युवा जनशक्ति काम गर्न तयार छन् । • वन सम्पदा, जल सम्पदा प्रचुरमात्रामा उपलब्ध छन् । • रोजगारी लाई सामाजिक सुरक्षा सँग जोड्न सकिने ।	• पर्यटकीय क्षेत्रमा रोजगारी सिजर्ना गर्न सकिने । • जलविद्युत आयोजना मार्फत रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने । • खेर गईरहेको जडिबुटि औद्योगिकरण गर्न सकिने । • आजको युवा भोलीको उद्यमी बनाउन सकिने अवसर रहेको ।

उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी बेरोजगारी तथा अर्धबेरोजगारीहरुका लागि रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्नु ।

२. बेरोजगार र अर्ध बेरोजगारहरुको रोजगार क्षमता विकास गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ९ : रणनीति र कार्यनीति

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः युवालाई लक्षित गरी उत्पादन र रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।	

१.१ः युवालाई लक्षित गरी उत्पादन र रोजगारीमा वृद्धि गर्ने ।	१. बेरोजगार युवालाई प्राथमिकता दिई कृषि, पशुपालन, उद्योग, पर्यटन, निर्माण व्यवसायमा आधारित उद्यम, व्यवसाय र आयोजना संचालन गरिनेछ । २. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका र जान लागेका युवालाई कृषि, पशुपालन, वन, माछा र पर्यटनमा आधारित उत्पादन, प्रशोधन र बजारीकरण सम्बन्धी उद्योग व्यवसाय संचालनको लागि उद्यमशिलता, सीप विकास तालिम, परामर्श सेवा र सहयोगको एकीकृत प्याकेज कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ३. सङ्घ तथा प्रदेशले ल्याएको रोजगार मूलक कार्यमा अपनत्व कायम गर्दै रोजगारीका क्षेत्र विस्तार गरिने छ । ४. आन्तरिक रोजगारी सृजना गर्न सरोकारवाला निकाय र निजी सहकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रसँग समन्वय र सहकार्यमा जोड दिइने छ । ५. युवा तथा शैक्षिक बेरोजगारलाई प्राथमिकतामा राखी स्वरोजगारमूलक कार्यमा संलग्न स्थानीय युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहित गरिने छ । ६. पालिकामा रहेको बैङ्क तथा वित्तय संस्थाहरूसँग समन्वय गरी सस्तो ब्याजदरमा ऋणको व्यवस्था गरी युवाहरूका लागि उद्यमशील कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.५.५. अपेक्षित उपलब्धिहरु

गाँउपालिकाको दीर्घकालीन सोच उन्मुख हुँदै गाँउपालिका विकासको समष्टीगत लक्ष्य तथा उद्देश्य अनुरुपको अपेक्षित उपलब्धिहरुको तर्कबद्ध खाका तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

- श्रम सिल्पीमा परिवर्तन भएको हुनेछ ।
- श्रमीकको उपलब्धताले उद्योग स्थापना हुने वातावरण सिर्जना गरेको हुनेछ ।
- लघुउद्यम तथा कुटिर उद्योग स्थापना भएका हुनेछन् ।
- नवप्रवर्तन रोजगारहरु उपलब्ध भएको हुनेछ ।

३.५.६. अनुमान

- +२ पास गरेका युवाहरु गाउँमै बस्न रमाउने छन् ।
- उच्च शिक्षा हासिल गर्न गएका विद्यार्थीहरु गाउँ फर्कनेछन् ।
- बीचमै पढाई छाडेकाहरु सिप सिकेर गाउँमै सिप अनुसारको काम गरिरहेको हुनेछन् ।

परिच्छेद ४ : सामाजिक क्षेत्र

४.१. स्वास्थ्य तथा पोषण

४.१.१. पृष्ठभूमि

प्रत्येक नागरीकले राज्यबाट गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने एवम् स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको विषयलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ । यस गौरीशंकर गाउँपालिकामा स्वास्थ्य सुविधा तर्फ १५ शैयाको अस्पताल वडा नं. ५ निर्माणाधिन रहेको छ । त्यसैगरी वडा नं. ५ , वडा नं. ६ र वडा नं. ९ मा एक/एक वटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई गरी जम्मा छ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुले सेवा पुर्‍याईरहेको देखिन्छ । भूगोलको आधारमा हेर्दा यो सेवा साह्रै कमजोर अवस्थामा रहेको देखिन्छ । कमजोर स्वास्थ्य सेवाको कारण विरामी हुँदा सदरमुकाम चरिकोट वा काठमाण्डौं आउनुपर्ने अवस्था छ। यस पालिकामा स्वास्थ्य सुविधा पुर्‍याउने जनशक्ति पनि कम र न्युन गुणस्तरका रहेको देखिन्छ । संवैधानिक प्रावधान र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्न स्वास्थ्य सेवा बढाउनुपर्ने देखिन्छ ।

पोषणको क्षेत्रमा यस गाउँपालिको स्थानीय उत्पादन आफैँमा स्वच्छ र स्वस्थकर हुने भएकोले स्थानीय खानपानको प्रवर्द्धन गरी स्वस्थकर जीवनशैलीको विकास गर्न सकिन्छ ।

४.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• स्थानीय स्वास्थ्य संस्थामा मापदण्ड अनुसारको पूर्वाधार र औजार तथा उपकरणलगायत जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता विकासका अवसरको कमी रहेको छ । • विशिष्ट तथा विशेषज्ञ सेवाको पहुँच कमी रहेको छ । • सबै वर्ग तथा समुदायका व्यक्तिलाई स्वास्थ्य सेवाका पहुँचमा ल्याउन नसक्नु • स्वास्थ्य सेवा लिने अभ्यास कम देखिनु • संक्रमण र महामारीजन्य रोगहरूको समुचित नियन्त्रण नहुनु • प्राकृतिक विपद र दुर्घटना वा चोटपटकबाट समग्र स्वास्थ्यमा पर्ने जोखिम न्यूनिकरण गर्ने प्रयास अव्यवस्थित बसाइँसराइ र आश्रित जनसङ्ख्याको बढ्दो अनुपात स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रमा देखा परेका प्रमुख समस्याहरू हुन् । • स्थानीय स्तरमा उत्पादिन खानेकुरा भन्दा आयातित प्याकेटमा उपलब्ध हुने खानेकरा खाने चलन रहेको । • स्वास्थ्य सेवाहरूलाई गुणस्तरिय र प्रभावकारी बनाउन प्रविधिमैत्रि जनशक्ति परिचालन सकिएको छैन । • एम्बुलेन्स सेवाको प्रभावकारिता नहुनु ।	• स्वास्थ्य संस्थाहरुलाइ सुविधा सम्पन्न बनाउन । • स्वास्थ्य संस्थाहरुमा दक्ष जनशक्तिहरु उपलब्ध गराउन । • स्वास्थ्यमा प्रधिवि तथा उपकरण उपलब्ध गराउन • जनतालाइ नियमित स्वास्थ्य सेवा लिन उत्प्रेरीत गर्न • पर्याप्त औषधीहरुको व्यवस्थापन गर्न • नसर्ने तथा दीर्घरोगमा वृद्धि हुँदै गएको छ । • आधुनिक अप्राकृतिक खानपान, तनावपूर्ण दैनिकी र स्वस्थ जीवन शैलीको कमी रहेको छ भने जंङ्क फुड, सुर्तीजन्य पदार्थ र मदिराजन्य वस्तुको सेवनका कारण जनस्वास्थ्य समस्या आउने गरेको छ ।

४.१.३. सम्भावना तथा अवसरहरु

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• स्थानीय स्तरमा रहेको जडिबुटिहरुको पहिचान गरी उचित प्रशोधन गर्न सकिने । • सीमान्तकृत समुदायलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्न । • स्थानीय स्तरमा उत्पादित खाद्य उत्पादनहरुको उपभोग वृद्धि गर्न सकिने । • वन जंगलमा पाईने जडिबुटिको पहिचान गरि आयुर्वेदिक औषधि मार्फत स्वास्थ्य सेवा दिन सकिने ।	• स्वास्थ्य क्षेत्रमा विभिन्न गैससको सहयोग रहेको देखिन्छ । • स्वास्थ्य क्षेत्र प्रमुख प्राथमिकता मध्ये एक भएकोले बजेट विनियोजनमा वृद्धि गर्दै लैजान सकिने । • स्वच्छ सफा हिमाली वातावरणको उपलब्धता छ । • जनताको बढ्दो चेतना भएकोले श्रोतहरुको सहि सदुपयोग । • विपन्न वर्गको स्वास्थ्यमा सहज पहुँच • पोषण सम्बन्धि प्रयाप्त जनाकारी प्रदान गर्न सकिने

४.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सबै नागरिकलाई आधारभूत गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाहरू उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा विस्तार गर्नु ।

२. थप लगानीको वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधारका लागि स्वास्थ्य सेवालाई प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १० : स्वास्थ्य तथा पोषणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको विस्तार गर्नु।	
१.१ः गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गर्ने ।	१. आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ ।

	२. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच पुऱ्याउन स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ । ३. सर्ने वा नसर्ने रोगहरूका बारेमा प्रवर्द्धनात्मक, निरोधात्मक र उपचारात्मक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ४. स्वास्थ्यको सहज पहुँचकालागि आधुनिक सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरिनेछ । ५. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही एवम् जनउत्तरदायी बनाउन सुशासनमा जोड दिइनेछ । ६. ल्याब सेवा सञ्चालनकालागि आवश्यक पहल अघि बढाइनेछ ।
१.२ः पालिका मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा तोकिएका सङ्ख्यामा स्वीकृत जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको क्षमता र पहुँच विस्तार गर्ने ।	१. पालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वीकृत कुल दरबन्दीको सङ्ख्या यकिन गरी आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ । २. दरबन्दी अनुसार माग भई प्राप्त जनशक्ति वा पालिकाको निजी स्रोतबाट नियुक्त गरिएका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई पालिकाको मातहतमा आवश्यक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २ः वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवालाई प्रवर्द्धन गर्नु।	
२.१ः स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूबाट हुनेलगानीलाई व्यवस्थित गर्ने ।	१. निजी र गैरसरकारी क्षेत्रमा स्थापित स्वास्थ्यसम्बन्धी व्यवसायिक सङ्घ-संस्थाहरूबीच स्वास्थ्य सेवा प्रवाह, अध्ययन, अनुसन्धान कार्यमा सहकार्यलाई बढावा दिइनेछ । २. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सरकारी, निजी, सामुदायिक एवम् सहकारी क्षेत्रलाई समेट्दै गुणात्मक सेवा सुनिश्चित गराउन सुशासन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२.२ः पालिका क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास गर्ने ।	१. आयुर्वेद पद्धतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार तथा स्थानीय जडीबुटीमा आधारित औषधी तयार गरी प्रयोग तथा वितरण गरिनेछ । २. आयुर्वेद प्रणालीको क्रमबद्ध विकास प्रणालीको संरक्षण, विकास एवम् विस्तारका लागि दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१.५. अपेक्षित उपलब्धिहरु

- सबै नगरिकहरुको आधारभूत तथा गुणस्तरी स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- १५ शैयाको अस्पताल निर्माण भई गा.पा. मा विशेषज्ञ टोली बाट सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- बालबालिकाको खोप लगाउनेको दरमा उल्लेखनिय वृद्धि भएको हुनेछ ।
- सबै वालवालिकाहरुको जन्म सुरक्षित रुपमा जन्म केन्द्रमा भएको हुनेछ र मातृ तथा बाल मृत्युदरमा कमी भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाबासीहरुले नियमित रुपमा स्वास्थ्य जाँच गराएको हुनेछन ।
- प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार भएको हुनेछ ।

४.१.६. अनुमान

- प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारीको अवस्था सिर्जना भएको हुने छैन ।
- स्वास्थ्य सेवा प्रति पालिका बासिको विश्वास अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्य संस्था मा नै गएर सेवा लिने मानसिकताको विकास भएको हुनेछ ।
- स्वास्थ्यकर्मीहरुले नियमित सेवा पु¥याएका हुनेछन् ।

४.२. शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस पालिकामा ६ वटा माध्यामिक विद्यालय, ४१ वटा आधारमूत विद्यालय, ४ वटा बाल विकास केन्द्र, एउटा गुम्बा विद्यालय गरी जम्मा ५२ वटा विद्यालयहरु रहेका छन् जसमा एउटा विद्यालय आवासिय रहेको छ । एउटा प्राविधिक शिक्षा अन्तर्गत ९/१० कक्षामा कम्प्युटर इन्जिनियरिङ्ग पढाई भईरहेको छ । ६ वटा माध्यामिक विद्यालयमा जम्मा मा.वि. शिक्षक ३० जना मा जम्मा ३ जना मात्र स्थायी शिक्षक रहेका छन् भने अरु करार शिक्षकले कक्षा सञ्चालन गरिरहेको अवस्था देखिन्छ । यसबाट यस पालिका शैक्षिक गुणस्तरमा पछाडी रहेको प्रष्ट हुन्छ ।

४.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु

• विषयगत शिक्षकको कमी • गुणस्तरीय शिक्षकको अभाव • माध्यामिक र उच्च माध्यमिक तहमा व्यवहारिक र प्राविधिक शिक्षाको कमी हुनु • पुस्तकालय, शैक्षिक सामाग्री र विज्ञान प्रयोगशाला आदिको उपलब्धता नहुनु । • सबै विद्यालयमा इन्टरनेटको पहुँच नहुनु । • सबै विद्यालयहरुमा खेलकुद मैदानहरुको उचित व्यवस्थापन नहुनु । • विद्यालय भवन तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु यथोचित मात्रामा उपलब्ध नहुनु ।	• शैक्षिक गुणस्तर व्यवस्थापन • भौतिक पूर्वाधारहरुको समावेशीकरण • प्राविधिक शिक्षालय बनाउन चुनौती • दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन • सिपयुक्त शिक्षाको उपलब्धता • तह अनुसार विद्यार्थीको टिकाउ • विद्यालयहरुलाई आपसमा गाभ्न तथा मर्ज गर्न • कमजोर विद्यालय व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित र सुदृढ गराउन • दलित तथा अति गरिब समुदायका केटाकेटिहरुलाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन • साक्षरदा दरमा लिङ्ग, जातिगत रुपमा समानस्तरमा ल्याउन

४.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावना तथा अवसर	अवसरहरु
• प्रत्येक वडमा विद्यालय रहेकोले साक्षरता दर वृद्धि हुने । • विद्यालयमा भौतिक संरचना सुविधा सम्पन्न हुनाले कक्षा छाड्ने विद्यार्थि कम हुने । • प्राविधिक शिक्षा तर्फ रुची बढ्नाले आवश्यक जनशक्ति पालिका भित्रै तयार हुने । • बेरोजगारी दर कम हुँदै जाने ।	• नयाँ बनेका भौतिक संरचनाहरु समावेशी र सुविधा सम्पन्न भएका • प्राविधिक शिक्षा तर्फ बढ्दो आकर्षण • शिक्षामा प्रविधीको प्रयोग • नियमीत अनुगमन तथा मुल्यांकन • शिक्षण सिकाई कृयाकलापमा सूचना तथा तथा सञ्चारको बढ्दो प्रयोग

४.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सिर्जनशील, दक्ष, प्रतिस्पर्धी, उत्पादनशील र नवप्रवर्तनशील मानव श्रोतको विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधि मैत्री बनाउनु ।
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सिप विकासमा समावेशी र समतामूलक पहुँच विस्तार र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।
- पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधी मैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु ।
- स्थानीय कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्न कृषिमा आधारित शिक्षा र तालिमको व्यवस्था गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ११ : शिक्षाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ः सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सहित आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु।	
१.१ः यस गाउँपलिकाको माध्यमिक तह सम्मको शिक्षालाई निशुल्क, प्रविधि मैत्री तथा भौतिक सुबिधा सम्पन्न बनाउन पहल गर्ने तथा कार्यन्वयन गर्ने ।	१. शैक्षिक सामाग्री, स्तरीय भवन, फर्निचर, प्रयोगशाला तथा सवारी साधन सहित सुविधा सम्पन्न विद्यालय बनाइनेछ । २. गाउँपालिकामा कम्तिमा ४ वटा सुविधा सम्पन्न प्राविधिक विद्यालय स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ । ३. सवै विद्यालयमा आधारभूत तह देखि नै अंग्रेजी, गणित, विज्ञान,कम्प्यूटर र नैतिक शिक्षा विषय अनिवार्य गर्ने नीति लिइने ४. सबै विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकालाई अनिवार्य विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गरिनेछ । ५. सबै बालबालिकालाई विद्यालयमा ल्याउन र टिकाउन आमा समूह, सामुदायिक वन समिती, क्लव तथा स्थानीय गैससलाई परिचालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २ः प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सिप विकासमा समावेशी र समतामूलक पहुँच विसतार र गुणस्तर सुनिश्चित गर्नु ।	
२.१ः समावेशी सहितको व्यवसायिक सिप विकासको लागि प्राविधिक शिक्षाको आधारशिला तयार पार्ने ।	१. महिला, दलित, अपाङ्ग, विपन्न तथा सिमान्तकृत समूहको गुणस्तरीय, प्राविधिक एवं विशेष शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्दै लगिनेछ ।

	२. भिन्न क्षमता भएका बालबालिकालाई सीपमूलक विशेष शिक्षा प्रदान गर्न अन्तर सरकार, अन्तर स्थानीय तह, गैसस र निजी क्षेत्र समेतसँग समन्वय गरी उपयुक्त विद्यालयमा छात्रवृत्ति सहित पठनपाठनको व्यवस्था गरिनेछ । ३. सबै विद्यालयमा आधारभूत तह अन्तर्गत शुरु देखि नै अंग्रेजी, गणित, विज्ञान, कम्प्यूटर र नैतिक शिक्षा विषय अनिवार्य गर्ने नीति लिइनेछ । ४. प्रविधिक शिक्षा बाली विज्ञान, कृषि पशु विज्ञान तथा पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धित विषय कक्षा ११ र १२ मा पढाइ हुने वातावरण सिर्जना गर्ने ।
उद्देश्य ३ः पहुँच र गुणस्तर अभिवृद्धि गरी उच्च शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधमैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ज्ञानमा आधारित समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु ।	
३.१ः शिक्षालाई वैज्ञानिक, नवप्रवर्तनात्मक, अनुसन्धानात्मक, प्रविधमैत्री र रोजगारमूलक बनाउने ।	१. आधारभूत शिक्षाबाट वञ्चित विद्यालय उमेर समूह का किशोरकिशोरीहरूलाई उनीहरूको अनुकूल अनौपचारिक सीपमूलक र साक्षरता कक्षा सञ्चालन गरिनेछ । २. आधारभुत तहमा स्थानीय सिपको प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय पाठ्यक्रममा यस सम्बन्धी सामग्री समावेश गरिनेछ । ३. हरेक विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण गर्न भौतिक र प्राविधिक पक्षलाई सुदृढिकरण गरिनेछ । ४. हरेक साधारण विषय पढाउने विद्यालयलाई कम्तिमा एउटा प्राविधिक र एउटा व्यवसायिक विषय पढाउन प्रोत्साहन गर्दै जनशक्ती र श्रोतको लागि सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ः स्थानीय कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्न कृषिमा आधारित शिक्षा र तालिमको व्यवस्था गर्नु ।	
४.१ः कृषिलाई व्यवसायिकरण गर्ने खालको शिक्षा लाई प्रोत्साहन गर्ने ।	१. कृषि सम्बन्धी प्राविधिक शिक्षाको सुरुवात गरिनेछ । २. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रै प्रांगारिक मल तथा फलफुल र विभिन्न तरकारीको बिउ उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्न तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ३. कृषि र दुग्ध पदार्थमा आधारित उत्पादन , प्याकिङ र स्टोरेज को लागि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.२.५. अपेक्षित उपलब्धि

१. पूर्ण साक्षर गाउँपालिका भएको हुनेछ
२. प्राविधिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
३. विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तरमा आमुल सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
४. शिक्षण सिकाई प्रकृयामा प्रविधीको सदुपयोग भएको हुनेछ ।
५. स्थानीय पाठ्यक्रम तयार भई लागु भएको हुनेछ ।

४.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- शिक्षलाई पालिकाले विशेष प्राथमिकता दिएको हुनेछ ।
- विद्यार्थीहरु पालिकाको विद्यालयमा नै अध्ययनरत हुनेछन् ।
- विद्यालय नियमित संचालन भएको हुनेछ ।
- महामारी, प्राकृतिक प्रकोपबाट विद्यालय टाढा रहनेछ ।

४.३ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

४.३.१ पृष्ठभुमि

नेपालको कानुनले लैङ्गिक विभेदको अन्त्य गर्ने संकल्पसहित महिलालाई लैङ्गिक भेदभावविना समान वंशीय हक, समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक लगायत मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ। नेपालले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धि, १९७९ को अनुमोदन तथा दिगो विकासका लक्ष्यमा लैङ्गिक समानता तथा सशक्तीकरणको विषय समावेश भएको छ । महिलाहरूको क्षमता, श्रम, सीप र सृजनालाई विकास प्रकृयामा लगाई संविधानको मर्म अनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ ।

यस पालिकामा महिला ४९%, पुरुष ५१% रहेको छन्। त्यसैगरी ब्राहमण क्षेत्री ३८%, जनजाती ५४% र दलित ८% रहेको देखिन्छ। त्यसै गरी १४ वर्ष मनिका बालबालिका २३% रहेका छन् । महिला सशक्तिकरण गर्नका लागि सामाजिक साथै आर्थिक रुपमा सम्पन्न बनाउनु पर्ने देखिन्छ। जनजातिको बाहुल्य रहेको जनसंख्याको बनोटमा दलित पछाडी परेको देखिन्छन् ।

बाल अधिकार सम्बन्धि अन्तराष्ट्रिय महासंधी १९८९ मा हस्ताक्षर गरी नेपालले बाल अधिकार प्रवर्द्धन गर्ने स्वीकार गरेको छ । बालबालिकाको हकलाई संविधानले मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको हुँदा बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बालसहभागिता जस्ता बालअधिकारका आधार स्तम्भहरू प्रत्याभूति गर्न बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५ लागु गरिएको छ । त्यसैगरी ज्येष्ठ नागरिकहरूको जीवन सहज, सुरक्षित एवं सम्मानित बनाई सामाजिक न्याय कायम गर्नु कल्याणकारी राज्यको दायित्व हो भने अपाङ्गतासम्बन्धी राष्ट्रिय नीति तथा कार्ययोजनाका आधारमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विकासको मूलधारमा ल्याउनका लागि समावेशी र समन्यायिक पहुँच तथा सहभागितामा जोड दिइनु पर्दछ ।

४.३.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रुपमा लैङ्गिक विभेद • सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्व कम हुनु । • ठूलो र विकट भूगोलका कारण बालबालिकालाई शिक्षा र स्वास्थ्य सेवामा कठीनाई । • बालविकासको न्युन अवसर रहेको । • फरक क्षमता भएका मानिसहरुको पहिचान हनु नसक्नु । • महिलाहरुमा सिप तथा दक्षताको अभाव • बालबालिकालाई श्रममा प्रयोग गरिनु । • जेष्ठ नागरिकहरुको ज्ञान, सिप र अनुभवको उपयोग र नयाँ पीढिमा हस्तान्तरण हुन नसक्नु । • अपाङ्गमैत्री शिक्षाको अभाव हुनु ।	• महिलाहरुका भुमिकालाई सहायकका रुपमा हेरिनु • महिलाहरुलाई घर भित्रका काममा सिमित गरिनु • महिलाहरुमा दक्ष सिप तथा प्राविधीक ज्ञानको अभाव • बालिबालिकाहरुका व्यक्तित्व विकासका न्यून अवसरहरु • घरायसी काममा बालबालिकाहरुको श्रमको उपयोग • ज्येष्ठ नागरीकहरुका अनुभवको उपयोग गर्ने संयन्त्रको अभाव • अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई विभेद तथा वहिष्करण

४.३.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• निर्वाचित प्रतिनिधिहरु विकासका नमुना बन्न उत्सुक • महिलाहरुमा सचेतनाको विकास • लक्षित वर्ग आफ्नो अधिकारका लागि सचेत • सूचना, संचार तथा विद्यालय शिक्षाले नागरिक आफ्नो अधिकार प्राप्ति सम्बन्धमा जानकार भएको	• महिलाहरुको सिप तथा दक्षतामा अभिवृद्धि गरी आय आर्जनका कार्यहरुमा सहभागिता वृद्धि गर्न सकिने • महिला सशक्तिकरणका कारण सामाजीक विभेदको अन्त गर्न सकिने • बाल विकासका कार्यक्रमहरु मार्फत बालबालिकाहरुको व्यक्तित्व विकास गर्न सकिने • ज्येष्ठ नागरीकका अनुभव र सिकाईलाई सदुपयोग गरेर नयाँ अवसरहरु सिर्जना गर्न सकिने • समावेशी सोच तथा व्यवहारको विकास

४.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

विकासको मूलधारमा पहुँच नपुगेका विपन्न तथा अल्पसंख्यक, जनजाति र महिलाहरुलाई शिक्षा स्वास्थ्य रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा न्यायोचित पहुँच वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

१. महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समता कायम गर्नु ।

२. बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु ।

३. ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु

४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिकालागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण मार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १२ : महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: महिलाको हक र अधिकारको सँरक्षण र लैङ्गिक समता कायम गर्नु ।	
१.१ पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा लैङ्गिक समानता बृद्धि गर्ने ।	१. गाउँपालिकाका नीति निर्माण र कार्यान्वयनमा महिलाको समान सहभागिता तथा प्रतिनिधित्वमा बढोत्तरी गरिनेछ । २. लैङ्गिक समानता प्राप्तिको लागि पुरुषको समेत सक्रिय सहभागितामा वृद्धि गरिनेछ ।
१.२ लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।	१. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा, शोषण र विभेद नियन्त्रणको कानुनी उपचार प्रणालीलाई पहुँच योग्य बनाइनेछ । २. स्थानीय तहमा हिंसा प्रभावित महिलाहरूको लागि पुनर्स्थापना तथा सुरक्षा गृह स्थापना तथा सञ्चालन का साथै पालिकामा राहतकोषको सञ्चालन गरिने छ।
उद्देश्य २ :बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सृजना गर्नु ।	
२.१ विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट बालबालिकालाई उचित संरक्षण गर्ने ।	१. बालबालिका विरुद्ध हुने हिंसा, यौनदुर्व्यवहार, बालश्रम, बलात्कार, बेचविखनजस्ता अपराध विरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. हिंसा प्रभावित बालबालिकाको उचित संरक्षण तथा पुनर्स्थापनाका लागि बाल हेल्पलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ । ३. अनाथ, असहाय, पूर्ण अपाङ्गता भएका र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको लागि पुनर्स्थापना केन्द्र तथा बालकोषको स्थापना गरिनेछ ।
२.२ बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।	१. बालबालिकाके प्रोफाइल तयार गरिनेछ । २. बाल क्लब तथा बाल सञ्जालको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी बालबालिकाको सहभागिता बढाइनेछ । ३. स्थानीय नीति निर्माण तहमा बालबालिकाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।

	४. बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकासमा अवरोध तथा बाधा नपर्ने गरी बाल सहभागितामा बृद्धि गरिनेछ ।
२ :३. बालमैत्री वातावरणको विकास गर्ने ।	१. बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासका लागि प्रत्येक वडामा बाल उद्यान निर्माण गरिनेछ । २. बालमैत्री स्थानीय शासनका माध्यमबाट बाल अधिकार सूचकहरू पूरा गर्न बालमैत्री पालिका घोषणा गरिनेछ ।
उद्देश्य ३ : ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु ।	
.३१: ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने ।	१. आफ्ना आमाबाबुलाई सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने पद्धतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ । २. आवश्यकता अनुसार ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र तथा आश्रमको व्यवस्था गरिनेछ ।
.३२: ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गरी सहभागितामा वृद्धि गर्ने ।	१. ज्येष्ठ नागरिकको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई उपयोग गर्न अवसर प्रदान गर्नुका साथै अन्तरपुस्ता हस्तान्तरण गरिनेछ ।
.३३: ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा सेवालाई वृद्धि गर्ने ।	१. ज्येष्ठ नागरिकलाई सम्मान स्वरुप सेवा र सुविधामा विशेष सहुलियतको व्यवस्था गरिनेछ । २. ज्येष्ठ नागरिकले समाज र राष्ट्रको लागि पुर्याएको योगदानको आधारमा सम्मान गरिनेछ ।
उद्देश्य ४ : अपाङ्गता भएका व्यक्तीका लागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण मार्फत् जीवन यापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु ।	
.४१: अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउने ।	१. भौतिक संरचना, पूर्वाधार तथा यातायातका साधनहरू अपाङ्गमैत्री बनाई सहज हुने वातावरण निर्माण गरिनेछ । २. शिक्षण सिकाइ पद्धति अपाङ्गमैत्री बनाई गुणस्तरीय शिक्षामा सबै अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको पहुँच वृद्धि गरिनेछ । ३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सरकारी र निजी क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर वृद्धि गरिनेछ ।

.४२ः अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने हिंसाको न्यूनीकरण गर्ने ।	१. अपाङ्ग व्यक्तिहरूप्रति गरिने विभेद र हिंसा निराकरण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको सहभागितामा वृद्धिका लागि आवस्यक नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.३.५. अपेक्षित उपलब्धि

१. महिला सशक्तिकरणका मार्फत सामाजिक विभेदहरु न्यून भई महिला सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।

२. जोखिममा भएका वालवालिकाहरुको संरक्षण र वालवालिकाहरुको व्यक्तित्व विकासको अवसर सिर्जना भएको हुनेछ ।

३. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको आत्मसम्मान र सहभागितामा वृद्धि भएको हुनेछ

४. ज्येष्ठ नागरीकका अनुभव तथा ज्ञानहरुको सदुपयोग भएको हुनेछ ।

४.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- महिला तथा सिमान्तकृत वर्ग तालिम पश्चात व्यवसायिक कृयाकलाममा समावेश गरी रोजगारी र आय आर्जन तर्फ उन्मुख भएको हुनेछन् ।
- बालमैत्री स्थानीय शासन लागु गर्न पालिका प्रतिबद्ध भएको हुनेछ ।

४.४ युवा तथा खेलकुद

४.४.१ पृष्ठभूमि

कुल जनसंख्याको करिब ४०% रहेको युवाहरु यस पालिकमा विकासको गति अघि बढाउन सक्ने देखिन्छन् । विकासमा युवा सहभागिताको अभिवृद्धि गर्दै राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको पूर्ण उपयोगको वातावरण तयार गरी युवाहरूको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ । जनसाङ्ख्यिक पूँजीको रूपमा रहेका युवाहरूको विदेश पलायन रोक्दै विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरूको पहुँच बढाउने र सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणमा युवाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासित युवाहरूबाट पालिकाको विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्नु पर्ने भएको छ ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• युवा पलायन • उच्च शिक्षा दिने शैक्षिक संस्थाको अभाव • खेलकुद सम्बन्धि संरचनाको उचित विकास नहुनु । • युवामा प्राविधिक सिप दक्षताको अभाव • बेरोजगारीको समस्या • युवाहरु उद्यमशिलता तर्फ आकर्षित नहुनु	• युवाहरको शहरतर्फको आकर्षण रोक्न • वर्षेनी श्रम बजारमा थपिने युवालाई रोजगारमूलक र व्यवसायिक शिक्षा तालिम उपलब्ध गराई रोजगारी प्रदान गर्नु । • सामाजिक कार्यमा युवाहरुको सहभागिता वृद्धि गर्नु । • खेलकुद प्रशिक्षण तथा विभिन्न प्रतियोगिताहरुको आयोजना गरी स्वच्छ तथा प्रतिस्पर्धी खेलाडी विकास एवम् खेल संस्कृतिको विकास गर्नु ।

४.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• ठूलो संख्यामा खेर गईरहेको युवा श्रमलाई उद्यम तथा सिल्पीमा विकास गरी आय आर्जन बढाउन सकिने । • खेलकुद तथा मनोरञ्जनात्मक कृयाकलाप गर्न उपुक्त पर्यावरण रहेकोले विकास गर्न सकिने । • युवा जनशक्तिलाई विकासका कार्यहरुमा सहभागि गराई विकास लाई गति दिन सकिने ।	• उद्योग सञ्चालन गर्न प्रशस्त युवा शक्ति र श्रम देशमा उपलब्ध हुनु • संविधानले नै खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा लिनु • युवा आकर्षण कार्यक्रम लागु गरी बाहिरिएका युवालाई फर्काउने अवसर रहेको ।

४.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

युवा जनशक्तिलाई पालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।

२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १३ : युवा तथा खेलकुदका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु ।	
१.१: विकासमा युवा सहभागिता बढाउने ।	१. विकास निर्माणमा युवाहरूलाई परिचालन गर्न युवा स्वयंसेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. पालिकाका नीति-कार्यक्रम निर्माण तथा अनुगमन-मूल्याङ्कनमा युवा सहभागिता वृद्धि गरिनेछ ।
१.२: युवालाई उद्यमशील, व्यवसायी र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।	१। रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जनाका लागि सार्वजनिक, निजी, साझेदारीका वित्तीय संस्थाहरू मार्फत् सहुलियत व्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराइनेछ ।

१.३: युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने ।	१. युवामा उद्यमशीलता विकासका लागि स्वदेश तथा विदेशको बजारको माग अनुरूप व्यवसायिक तथा प्राविधिक तालिम उपलव्ध गराइनेछ। २. वैदेशिक अध्ययन तथा रोजगारीबाट आर्जन भएका पूँजी, ज्ञान, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा नै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. परम्परागत पेशा र व्यवसायको जगेर्ना, आधुनिकीकरण, र व्यवसायीकरण गर्न युवाहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१.४: युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।	१. सिर्जनात्मक अन्वेषण र नवप्रवर्तन कार्य गरी राष्ट्रको गौरव वढाउन योगदान दिन युवाहरूलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । २. विकास वा खेलकुद सम्बन्धी विभिन्न क्लवहरूको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालन मार्फत युवाहरूको नेतृत्व र व्यक्तित्वको विकास गरिनेछ । ३. युवाहरूलाई परिवार र समाजप्रति जिम्मेवारी गराइनेछ । ४. युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी चेतना मुलक कार्यक्रम तयारी तथा सञ्चालनमा सहभागी गराइनेछ । ५. वातावरण संरक्षण र दिगो विकासमा युवा सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ । ६. विज्ञान तथा सूचना प्रविधिमा युवाको पहुँचका लागि प्रत्येक वार्डमा सूचना प्रविधि सम्पन्न युवा सूचना केन्द्रको स्थापना गरिनेछ।
उद्देश्य २: खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।	
२.१: खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।	१. पालिकामा कम्तिमा एउटा न्युनतम सुविधा सम्पन्न वहुउद्देश्यीय खेलकुद रङ्गशाला निर्माण गरिनेछ । २. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र सुदृढ गरिनेछ । ३. पालिकामा कम्तिमा एउटा न्युनतम सुविधा सम्पन्न कभर्डहल तथा आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिने छ।
२.२: खेल सम्बद्ध राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने ।	१. खेलकुद विकासका लागि सरोकारवाला राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सहयोग र सहकार्य गरिनेछ । २. खेलकुद पूर्वाधारको विकास र खेल क्षेत्रको उत्थानका लागि विज्ञता हाँसिल गरेका विदेशी खेलाडीसँग ज्ञान र सीपको आदानप्रदान गर्न आवश्यक समझदारीको व्यवस्था मिलाइनेछ।

२.३: योग तथा ध्यानका साथै मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद विकास गर्ने ।	१. योग तथा ध्यान मार्फत युवाहरूमा सकारात्मक विकासका लागि योग तथा ध्यानका प्रशिक्षक तयार गरिने छ । २. पालिकामा कम्तिमा एउटा योग तथा ध्यान प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना तथा सुसञ्चालन गरिनेछ । ३. मनोरञ्जनात्मक तथा संस्कृतिजन्य खेललाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. लोपोन्मुख रैथाने (Indigenous) खेल उत्थान तथा विकासका लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
२.४: प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।	१. राष्ट्र र प्रदेशको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कार दिइनेछ । २. स्थानीय स्तरदेखि प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. विद्यालय तथा पालिका तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ । ४. खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको युवा तथा खेलकुद क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.४.५. अपेक्षित उपलब्धि

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ

२. खेलकुद पूर्वाधारको विकासबाट युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाइएको हुनेछ ।

३. प्रत्येक वार्डमा खेलमैदान निर्माण तथा स्तरबृद्धि गरिने छ ।

४. खेदकुदमा महिलाहरुको उल्लेखनिय सहभागितामा वृद्धी भएको हुने छ ।

४.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सिप विकास, क्षमता विकास, लघु उद्यममा युवा रोजगारी सँग जोडिएको हुनेछ ।
- स्थानीय स्तरमा निजी क्षेत्रबाट प्राप्त हुने रोजगारीमा युवालाई जोडिएको हुनेछन् ।

५.१. वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

५.१.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिका दोलखा जिल्लाको क्षेत्रफलको हिसाबले सबैभन्दा ठुलो पालिका हो । यसको क्षेत्रफल ६८१.३९ वर्ग कि.मि. रहेको छ । ठूलो भौगोलिक क्षेत्रफल भएको कारणले वस्तीहरु पातला र घरहरु छरिएर रहेका छन् । २०७२ सालको भूकम्प पश्चात बनेका घरहरु सिमेन्ट जोडबाट बनेको भएतापनि त्यस भन्दा अगाडिको घरहरु ढुङ्गा माटो बाट नै बनेका छन् । ठूला ठूला व्यापारिक भवनहरु हालसम्म निर्माण भइसकेका छैनन्, साना साना आवासिय भवन हरु मात्रै रहेको पाईन्छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस पालिकाको ०.०२ प्रतिशत परिवार मात्र ढलान पिल्लरवाला घरमा बसोबास गर्दछन् ।

५.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• पातालो वस्ती, साना साना आवासिय भवन • भूउपयोग नीति अनुसार वस्ती विकास नहुनु • भिरालो भौगोलिक बनावटका कारण निर्माण कठिन हुनु • वस्तीहरु जोखिममा हुनु । • एकिकृत वस्ती विकासको अवधारणा नहुनु । • आवास तथा भवन निर्माण हुँदा दक्ष जनशक्ति तथा प्राविधिकको पहुँच नुहुनु । • २ र ९ नं. वडा कार्यालय निर्माण नभएको ।	• शहर उन्मुख बस्ती विकास गराउन । • एकिकृत वस्ती विकासलाई कार्यान्वयन गर्न । • भवन निर्माण मापदण्ड लागु गर्न । • सबै वस्तीमा आधारभुत पुर्वाधारको विकास गर्न । • प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम न्युनिकरण गर्न । • सामुदायिक निर्माणको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न ।

५.१.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु

• एकिकृत वस्ती विकासको सम्भावना रहेको । • सामुदायिक भवनहरु निर्माण गर्न सकिने । • भवन निर्माण मापदण्ड बनाई अब बन्ने भवनहरुलाई व्यवस्थित गर्न सकिने । • वस्ती बस्न स्वस्थकर हावापानी रहेको ।	• यस गाउँपालिकामा कुनै ठुलो अव्यवस्थित किसिमको शहरीकरण नभइसकेकोले शुरुको अवस्थाबाट नै वैज्ञानिक ढङ्गले वस्ती विकासको अवधारणा अगाडि बढाउन सकिने । • भौगोलिक अवस्था र बस्तीलाई एकीकृत कार्यमूलक योजना मार्फत बस्ती विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने । • सुरक्षित आवास निर्माणमा जनचेतना वृद्धि हुनु ।

५.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सूरक्षित, सुलभ र वातावारणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।

२. स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १४ : आवास तथा बस्ती विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।	
१.१ः ग्रामीण क्षेत्रमा भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई आधारभूत सुविधा सहितको एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने ।	१. भू-उपयोग नीति तथा बस्ती विकास योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ । २. भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारकालागि सुरक्षित, वातावारणमैत्री, सुलभ, आधारभूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिचान बोकेको एकीकृत बस्ती निर्माण गरिनेछ ।

	३. भौगोलिक रूपले विकट र विपद्को उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ ।
१.२: घना बस्ती रहेका ग्रामीण क्षेत्र तथा सडक क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने।	१. सडक क्षेत्रमा हुन सक्ने थप बस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ र मापदण्डहरूलाई पूर्णरूपले कायन्वयन गरिनेछ । २. कृषियोग्य जमिनमा सुरक्षित गरिनेछ । ३. शारीरिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायत विपद्को उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिकालागि विशेष सामाजिक आवासको विकास गरिनेछ ।
१.३: भूउपयोग नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र योजनाबद्ध रुपमा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने कार्यलाई अभियानको रुपमा अगाडि बढाउने ।	१. एकीकृत बस्ती विकास गर्न जग्गा प्राप्ति व्यवस्थालाई सरल बनाइनेछ।
उद्देश्यः २ स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।	
२.१: स्थानीय पहिचान भएको र सबै वर्ग तथा समुदायले किन्न सक्ने भवनहरूको निर्माण गर्ने ।	१. सरकारी तथा निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी उपयुक्त भवन डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ । २. पालिकामा निर्माण हुने भवनहरूको डिजाइनमा एकरूपता ल्याउन भवन निर्माण मापदण्ड बनाई लागु गरिनेछ । ३. स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती निजी भवन निर्माण गर्न निजी क्षेत्र तथा समुदायलाई प्राविधिक सहयोग गरिनेछ ।
२.२: भवन डिजाइन, निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।	१. सुरक्षित, किफायती, वातावरणमैत्री र पहिचानयुक्त भवन निर्माण बारे जनचेतना बृद्धि गर्न समुदाय लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. स्थानीय रूपमा उपलब्ध निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोगलाई अधिकतम प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. एकीकृत सेवा प्रदायक बहुपयोगी र बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गरी एकीकृत जनसेवा प्रदान गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको वस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१.५. अपेक्षित उपलब्धि

- एकिकृत आवार तथा वस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।
- स्थानीय निर्माण सामाग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित भवनहरु निर्माण भएको हुनेछन् ।
- सुरक्षित आवासमा बसोबास गर्नेको संख्या बढ्नेछ ।
- भवन निर्माण मापदण्ड तयार भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

५.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- दक्ष जनशक्तिको अभावले निर्माण कार्यको गुणस्तरीयता परीक्षण ।
- आधुनिक निर्माण सामाग्रीले पराम्परागत निर्माण सामाग्रीलाई निरुत्साहित गर्नु ।
- भवन निर्माण मापदण्ड अनुरुप भवन बनाउन जनता आर्थिक रुपले सबल नहुनु ।
- प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम निर्धारण गर्न नसक्नु ।

५.२ सडक तथा पुल

५.२.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिकाको वडा नं. ९ बाहेक अधिकांश गाउँहरू सडक सञ्जालबाट जोडिएको छ । जिल्ला सदरमुकाम चरीकोटबाट सिंगटी हुँदैं तामाकोशी जलविद्युत आयोजनासम्म जाने सडक तथा चरीकोट मैनापोखरी हुदैं जुगु जाने सडकले यस गाउँपालिकालाई सडक सञ्जालसँग जोड्छ । गौरीशंकर गाउँपालिका भित्र जम्मा २७५.७८७ कि.मि. कच्ची (धुले) सडक रहेको छ । गाउँपालिकामा निर्मित सम्पूर्ण सडकहरू कच्ची सडक हुन् जुन जसमध्ये अधिकांश सडक वर्षा याममा सञ्चालनमा आउँदैनन् । गाउँपालिकाका केही गाउँहरू जस्तै मार्वु, सुरी, भ्याकु, जुगु आदी स्थानबाट काठमाडौंका लागि नियमित यातायात संचालन भई आएको छ । यस पालिकामा तामाकोशी नदीमा भोर्ले, जगत, जामुने, गुमखोलामा पक्की पुल छ भने सुरी र चंखु जोड्ने सुरीखोलाको गुरुम्फीमा मोटोरेबल पुल गरी जम्मा ५ वटा पुल रहेको छन् । वडामा बनाईएका कच्ची सडकहरुमा वर्षामा गाडी सहजरुपमा चल्न सक्दैनन् ।

५.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• भौगोलिक विकटता • छरिएर रहेको वस्ती • पहिरो तथा भूक्षयको जोखिम • पक्की सडक नहुनु । • महत्वपुर्ण पर्यटकीय स्थल जस्तै च्छोरोल्पा ताल, गौरीशंकर हिमालको आधार आदि सम्म पुग्न सडक सञ्जाल नभएको ।	• छरिएर रहेको बस्तीमा सडक विस्तार गर्नु • बाह्रै महिना चल्ने सुरक्षित सडक निर्माण गर्नु • पहाडी कठिन भौगौलिक अवस्थाका कारण निर्माण कार्य खर्चिलो हुनु • सडक निर्माणबाट वातावरणमा पर्न सक्ने असर र निम्तन सक्ने प्राकृतिक प्रकोप यस गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

५.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• कच्ची भएपनि सडक ट्र्याक खुलिसकेको । • निर्माणमा स्थानीय जनशक्ति प्रयोग गर्न सकिने ।	• भौतिक पूर्वाधारमा जनताका बढ्दो चासो • सडक सञ्जाल मार्फत पर्यटन, कृषि तथा व्यवसायलाई बढावा दिन सकिने अवसर रहेको । • विभिन्न खोला तथा नदीहरु रहेकोले निर्माण सामाग्री ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आदिको पर्याप्त उपलब्धता रहेको ।

५.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गा. पा. केन्द्र तथा सबै वडा केन्द्रसम्मको सडक सर्वयाम चल्नेगरी सडक सञ्जाल विकास गर्ने ।

उद्देश्य

१. गुणस्तरिय यातायात पूर्वाधारको विकास, बिस्तार र व्यवस्थापन गरि सामाजिक आर्थिक अवसरहरूमा गा.पा.का नागरिकहरूको पहुँच वृद्धी गर्नु ।

२. यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १५ : यातायात तथा पूर्वाधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः गुणस्तरिय यातायात पूर्वाधारको विकास, विस्तार र व्यवस्थापन गरि सामाजिक आर्थिक अवसरहरूमा पहुँच वृद्धी गर्नु ।	
१.१ः योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गर्ने ।	१. नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गरी सोको पालना गरी सडकको गुणस्तर कायम गरिनेछ । २. पुल निर्माण कार्यहरूको गुणस्तर कायम गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । ३. योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
१.२ः गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुऱ्याउन सक्ने रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।	१. व्यवसायिक गतिविधिलाई गतिशील बनाउन सडकको निर्माण तथा स्तरवृद्धि गरिनेछ । २. गाउँपालिकाको रणनीतिक सडक सञ्जालको निर्माणमा तीब्रता दिइनेछ । ३. सडकमा वर्षैंभरि निर्वाध यातायात सञ्चालनको लागि सडक पुलको निर्माणलाई प्राथमिकताका साथ तीब्रता दिइनेछ ।
१.३ः छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अबलम्बन गर्ने ।	१. सडक छेउछाउका पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण गर्न भौतिक संरचनाका साथसाथै बायोइन्जिनियरिङ् लगायतका गैरसंरचनात्मक वातावरण मैत्री प्रविधिहरूको प्रयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २ः यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।	
२.१ः प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गर्ने ।	१. योजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन, विस्तृत डिजाइन र लागत अनुमान गरेर मात्र वातावरणमैत्री पूर्वाधारको निर्माण गरिनेछ । स्थानीय तहको श्रम एवम् सीपलाई केन्द्रबिन्दुमा राखिनेछ । २. सम्पूर्ण पूर्वाधार योजनाहरूलाई आधुनिक सूचना प्रणाली अनुसार अद्यावधिक गर्दै नियमितरूपमा कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

	३. प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने पूर्वाधार विकासका निर्माणमा व्यापक जनसहभागिता बढाइनेछ । ४. योजनाहरूलाई निर्धारित समयमा नै सम्पन्न गर्न योजनाको प्रकृति अनुरूप आवश्यक स्रोत तथा वस्तु र गुणस्तरको आधारमा वर्गीकरण गरी सोही अनुरूप व्यवस्था मिलाइनेछ ।
२.२: पर्यटकीय पदमार्गहरूको पहिचान तथा निर्माण कार्यलाई अभियानका रुपमा सञ्चालन गर्ने ।	१. पदमार्ग निर्माण तथा व्यवस्थापनको लागि समुदाय तथा स्थानीय तहलाई व्यापक रुपमा परिचालन गरिनेछ । २. पर्यटकीय पदमार्ग विकास तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना तयार गरी स्तरोन्नति, निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यलाई क्रमागत रुपमा अगाडि बढाइनेछ । ३. ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय ठाउँहरूको प्रवर्द्धन गर्न पदमार्गहरूको निर्माण गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको सडक तथा पुल क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.२.५. अपेक्षित उपलब्धि

- गाउँपालिकाको यातायात गुरुयोजना कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको हुनेछ ।
- सडक मापदण्ड र सडक क्षेत्र (Right of way) निर्धारण भएको हुनेछ ।
- सबै वडा केन्द्र तथा प्रमुख पर्यटकीय स्थलसम्म सर्वयाम सडकले जोडिएको हुनेछ ।
- गाउँपालिका केन्द्रसम्म पक्की सडक पुगेको हुनेछ ।
- यातायात सुविधाको उपलब्धता सरल भएको हुनेछ ।
- सडक निर्माणबाट हुने प्राकृतिक जोखिम बायो इन्जिनियरिङ प्रविधिबाट न्युनिकरण भएको हुनेछ ।

५.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सडक तथा पुल निर्माण गर्दा वन जंगल तथा वातावरणमा उच्चतम प्रभाव पर्न सक्ने ।
- नीजि जग्गा अधिग्रहण गर्न समस्या आईपर्ने ।
- भौगोलिक विकटताको कारण खर्चिलो निर्माण हुन सक्ने ।

५.३. खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले खानेपानी तथा सरसफाईलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको छ । खानेपानीको उपलब्धता सबै परिवारको लागि सुनिश्चितता गरेर पालिकालाई खानेपानीको उपलब्धता सहज गर्न कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिएको छ । गौरीशंकर गाउँपालिकाका सबै घरहरुमा शुद्ध खानेपानी, शौचालय तथा फोहर व्यवस्थापन गरेर सरसफाइ युक्त कार्यक्रमहरु मार्फत दिगो विकास लक्ष्यहरु हासिल तर्फ अग्रसर रहनेछ ।

५.३.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• जलस्रोतले धनी भएतापनि सबै घरधुरीमा शुद्ध खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सकिएको छैन । • खानेपानीको स्रोतहरुको उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएको छैन । • खानेपानीको शुद्धता परीक्षण हुन सकेको छैन ।	• फोहोमैला विसर्जन र पुन: प्रयोग प्रणालीलाई कार्यान्वयन गर्नु । • खानेपानी स्वच्छताको आवश्यक जाँच गर्नु । • खेर गईरहेको पानीको उच्चतम प्रयोग गर्नु । • बनिसकेका खानेपानी आयोजनाहरुको उचित संरक्षण र संर्वद्धन गर्नु ।

५.३.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• प्रशस्त खानेपानीको प्राकृतिक स्रोतहरुको उपलब्धता । • जनसहभागिता • घरेलु सरसफाई विधिलाई अवलम्बन गर्न सकिने । • जनचेतना अभिवृद्धि गरी नियमित रुपमा गाउँ, टोल र सार्वजानीक स्थलहरुको सरसफाई तथा व्यवस्थापन गर्न सकिने ।	• भएका मुहानहरुको संरक्षण गरी खानेपानीको वितरण गर्न सकिने • एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार स्वच्छ खानेपानीको आपूर्ति • उपभोक्ताहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी श्रोतको संरक्षण तथा सदुपयोग • उपभोक्ता समुहको क्षमता अभिवृद्धि गरी निरन्तर मर्मत संभार तथा योजना संरक्षण

५.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

सबै जनसङ्ख्यालाई आधारभूत शुद्ध खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।

२. गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।

३. प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १६ : खानेपानी तथा सरसफाइका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

<table>
<tr><th>रणनीतिहरू</th><th>कार्यनीतिहरू</th></tr>
<tr><td colspan="2">उद्देश्य १ः आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।</td></tr>
<tr><td>१.१ः पहुँच नभएका बस्तीहरूमा खानेपानीको सेवा विस्तार गर्न खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने</td><td>१. खानेपानीका स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ।
२. "एकघर एक धारा" कार्यक्रम लागु गरिनेछ ।</td></tr>
<tr><td colspan="2">उद्देश्य २ः गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।</td></tr>
<tr><td>२.१ः आधारभूत खानेपानीको गुणस्तर बढाउन आवश्यक संरचनाहरू तयार गर्ने ।</td><td>१. विद्यमान खानेपानीका संरचनाको क्षमता मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
२. आवश्यकता अनुसार पानी शुद्धीकरण प्रक्रियाकोलागि संरचना निर्माण गरिनेछ ।
३. व्यवस्थित खानेपानीको रेखदेख र सञ्चालनकोलागि जनशक्तिको व्यवस्था गरिनेछ ।</td></tr>
<tr><td colspan="2">उद्देश्य ३ः प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहरमैलाको व्यस्थापन गर्नु ।</td></tr>
<tr><td>३.१ः प्रत्येक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाइको व्यवस्था गर्ने ।</td><td>१. निर्माण भएका शौचालयहरूको समुचित प्रयोगबारे अनुगमन गरिनेछ।
२. घरबाट निस्किने अन्य फोहर व्यवस्थापन गर्न घर परिवारलाई आवश्यक प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ ।
३. हरेक घरबाट निस्किने कुहिने प्रकृतिका फोहरमैलाबाट कम्पोस्ट मल बनाउन प्रत्येक परिवारलाई प्रेरित गरिनेछ ।
४. घरबाट निस्किने पानीलाई सङ्कलन गरी करेसाबारीमा उपयोग गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
५. समुदायका केही सार्वजनिक ठाउँहरूमा अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।
६. सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।</td></tr>
</table>

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.३.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

१. सबै घरमा स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता भएको हुनेछ ।

२. खानेपानीको नियमिन जाँच गरि उपभोग भएको हुनेछ ।

३. खानेपानीको श्रोतहरुको पहिचान भएको हुनेछ ।

४. सबै घरमा र सार्वजानीक स्थलहरुमा शौचालय भएको हुनेछ ।

५. फोहर मैला व्यवस्थापन भएर फोहर मैलाको पुनः प्रयोग भएको हुनेछ ।

६. जनताको सहभागितामा पालिकाको वातावरण सफा र स्वच्छ भएको हुनेछ ।

५.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सबै घरधुरीमा समान खानेपानी वितरण नभएको हुन सक्छ ।
- नीजि जग्गामा पर्ने खानेपानी मुहानहरुको विषयमा विवाद उत्पन्न हुन सक्नेछ ।
- लगानीको श्रोतमा कमी ।

५.४. जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

५.४.१.पृष्ठभूमि

नेपाल जलश्रोतको धनी देश हो। लगभग ८३ हजार मेगावट क्षमता भएको मुलुक भएकोले यसको अपार क्षमताको प्रयोग र उपयोग ठूलो भूमिका रहेको छ। उच्च प्राथमिकतामा परेको जलविद्युत आर्थिक बृद्धि र आर्थिक रुपान्तरणको एक महत्त्वपूर्ण साधन हो। नेपालको विद्युत विकासको यात्रा वि.स. १९६८ देखि सुरु भए तापनि वित्तीय उत्प्रेरणा सहितको लगानी नीतिको प्रभावकारी, समन्वय र निर्माण क्षमताको अभावले सम्भावित क्षमताको न्यून मात्रामा उत्पादन सम्भव हुन सकेको छ। जलविद्युत विकासकालागि स्वदेशी तथा वैदेशिक लगानीहरू आकर्षण भइरहेका छन् नेपालकोलागि जलविद्युत नै ऊर्जाको महत्त्वपूर्ण एवम् भरपर्दो सम्भाब्य स्रोत भएको छ। यस पालिका भएर सदाबहार रुपमा बग्ने गौरीशंकर नदिमा अपार जल बिद्युत उर्जा भए पनि भौगोलिक तथा प्रविधिक हिसावले यसको सदुपयोग गर्न नसकेको अवस्था छ। यस पालिकाको सातै वडाहरूमा राष्ट्रिय प्रसारणको बिद्युत सेवा पुगे पनि प्रत्येक घरमा यो सेवा पुगेको छैन। तसर्थ प्रत्येक बर्ष ग्रामिण बिद्युतीकरणको कार्यक्रमलाई प्राथमिकिकरणको रुपमा सञ्चालन गरिंदै आइरहेको छ।

५.४.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• सबै गाउँ बस्तीमा विद्युतको पहुँच नभएको। • बाढी तथा पहिरो प्रकोप जोखिम युक्त भूबनौट भएको समग्र जलस्रोत तथा नदी व्यवस्थापनको गुरुयोजना निर्माण गरी योजनाबद्ध विकास हुन नसकेको। • वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधि प्रवर्द्धन तथा प्रयोग सम्बन्धमा क्षमताको कमी हुनु	• भौगोलिक बनोट र छरिएको बस्तीको कारण विद्युतीय लाइन विस्तारमा चुनौती रहेको। • खाना पकाउने प्रयोजनकालागि प्रयोग हुने परम्पागत ऊर्जाको स्रोतलाई स्वच्छ र आधुनिक ऊर्जाले प्रतिस्थापन गर्न। • जलश्रोतको उपभोगबाट निम्तिन सक्ने नदि कटान, पहिरो जस्ता जोखिमको व्यवस्थापन गर्न।

५.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
● प्रशस्त जलस्रोतहरुको उपलब्धता । ● लघु तथा ठुला जलविद्युत आयोजना सञ्चालन गर्न सकिने । ● परम्परागत चुलोलाई आधुनिक उर्जाले विस्थापित गरी दाउरको खपत कम गर्न सकिने ।	● आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी परम्परागत व्यवहारलाई परिवर्तन गरी उत्पादन वृद्धि हुनु ● ऊर्जा विकासबाट अन्य साना तथा घरेलु उद्योग स्थापना तथा सञ्चालनमा सहजता हुनु ● लिफ्ट खानेपानी आयोजनाहरुको सञ्चालन गर्न सकिनु अवसरका रुपमा रहेका छन्

५.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

घरेलु प्रयोजनको विद्युत सेवा सबै घरधुरीमा पुऱ्याइसक्ने ।

उद्देश्य

१. ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण-मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सबैको पहुँचमा वृद्धि गर्नु ।

२. परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा वृद्धि गर्नु ।

घ. रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १७ : ऊर्जाका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण—मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सवैको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।	
१.१ः ऊर्जा क्षेत्रको संस्थागत संरचना तयार गरी दिगो र अधिकतम् उपयोगको आधार तयार गर्ने ।	१. संघीय स्वरूप अनुसार ऊर्जा क्षेत्रको स्थानीय स्तरमा संस्थागत संरचना तयार गरिनेछ । २. संगठनात्मक संरचना अनुसार विद्युत जडान गर्ने र मर्मत सम्भार गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । ३. विद्युत वितरण लाइनमा उच्च क्षमता तथा गुणस्तरीय ट्रान्फर्मरहरू प्रतिस्थापान गरिनेछ ।

१.२: उपलब्ध सम्पूर्ण ऊर्जा स्रोतको पहिचान, उत्पादन, वर्तमान तथा भविष्यमा ऊर्जाको माग र आपूर्ति सम्बन्धी डाटाबेस तयार गरी संस्थागत विकासमा जोड दिने ।	१. गाउँपालिकामा ऊर्जाको स्रोत पहिचान, कुल सम्भाव्य जलविद्युत क्षमता, माग र आपूर्तिको अध्ययन गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा उत्पादित ऊर्जा, वर्तमान तथा भविष्यको माग र आपूर्तिको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी डाटाबेस तयार गरिनेछ । ३. निर्माण सम्पन्न भई सञ्चालनमा रहेका लघु तथा साना जलविद्युत आयोजनाको मर्मत, सम्भार र संस्थागत विकास गरिनेछ । ४. यस क्षेत्रमा रहेका मुख्य ऊर्जा उत्पादन केन्द्र सम्मको सडक र प्रशारण लाइनको सञ्जाल निर्माण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा बृद्धि गर्नु ।	
२.१: ऊर्जाको प्रयोगलई दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगि बनाउने ।	१. ऊर्जाको खपत प्रभावकारी ढङ्गबाट गर्नकालागि विशेष सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. सार्वजनिक संस्था वा स्थानहरू जस्तै, अस्पताल, विद्यालय, धार्मिकस्थल, सडक, पर्यटकय स्थल, आदिमा अधारभूत ऊर्जाको नियमित आपूर्ति गर्न सौर्य ऊर्जा जडान गरिनेछ । ३. विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्न सहुलियत ऋण/अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । ४. सिंचाइ तथा खानेपानीको पहुँच पुऱ्याउन सम्भावना नरहेका क्षेत्रमा सौर्य ऊर्जाको प्रयोग गरी लिफ्ट खानेपानीको सञ्चालन गरिनेछ । ५. जलविद्युत, वैकल्पिक ऊर्जाको अधिकतम प्रयोग गरी दैनिक जीवनयापनमा सहजता ल्याउदै परम्परागत ईन्धनको प्रयोग घटाइनेछ। ६. वैकल्पिक ऊर्जा क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट सहुलियत दरमा ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.४.५. अपेक्षित उपलब्धि

- जलश्रोत नीति तयार भएको हुनेछ।
- सबै घरधुरीमा जलविद्युतको पहुँच भईसकेको हुनेछ।
- उच्चतम जलविद्युत उत्पादन भई राष्ट्रिय प्रशारण लाइनमा जोडिएको हुनेछ।

- घरायसी प्रयोजनकालागी ऊर्जाको अधिकतम् प्रयोग भएको हुनेछ ।
- खाना पकाउन जलविद्युत उर्जा तथा नवकरणीय उर्जाको प्रयोगमा बृद्धि भई दाउराको प्रयोगमा ह्रास आएको हुनेछ
- सौर्य तथा वायु उर्जा उत्पादन गर्न सकिने ठाउँहरूको पहिचान तथा सम्भाब्यता अध्ययन गरिएको हुनेछ ।

५.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- परम्परागत उर्जा उपभोग प्रणाली ।
- जलश्रोत नीतिको वैज्ञानिक कार्यान्वयन ।
- जलश्रोत उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन ।
- जलविद्युत उत्पादनमा लगानीको कमी ।

५.५.सूचना, सञ्चार तथा प्रविधी

५.५.१. पृष्ठभूमि

नागरिकको संविधान प्रदत्त मौलिक हकको रूपमा रहेको सूचनाको हकको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्दै आमसञ्चारलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, जिम्मेवार र व्यवसायिक बनाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने राज्यको नीति हुने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । विगत केही वर्षदेखि नेपालमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा विभिन्न नीतिगत प्रयासहरू भएका छन् । बदलिंदो परिवेश तथा त्यसबाट सिर्जित चुनौती सामना गर्न तथा सिर्जित अवसरहरू प्रभावकारी रूपले उपयोग गर्न तदनुरूपको नीतिगत, कानुनी, संस्थागत व्यवस्था तथा रणनैतिक उपायहरू अवलम्वन गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस गरी एकिकृत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि नीति २०७२ तर्जुमा गरिएको छ । प्रविधिको व्यापक प्रयोगबाट कानुनको शासन, भ्रष्टाचारमूक्त र चुस्त प्रशासन, विकेन्द्रिकरण, आर्थिक अनुशासन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह र स्रोतको कुशल व्यवस्थापन जस्ता असल शासनका आधारभूत मान्यतालाई आत्मसात गरी सर्वसाधारणले पाउनु पर्ने सेवा छिटो, छरितो तथा कम खर्चिलो ढङ्गबाट प्रदान गर्न सकिन्छ। गा.पा.ले अनलाइन तथा अन्य प्रविधिमा आधारित सूचनाहरू गाउँपालिकाबासीहरूलाई उपलब्ध गराउदै आइरहेको छ। वेवसाइटमार्फत सुचना तथा जानकारीहरू दिँदै आइरहेको छ ।

५.५.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• टेलिफोन टावर पर्याप्त नहुनु । • सबै वडा कार्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र, सामुदायिक सेवा केन्द्र तथा विद्यालयहरुमा इन्टरनेट पहुँच नहुनु । • गाउँपालिकाको वेबसाईट चुस्त नहुनु । • स्थानीय पत्रिका वा रेडियो जस्ता सञ्चार माध्यम नहुनु ।	• जनसंख्याको वितरण अनुसार सञ्चार सेवा उपलब्ध गराउन । • सञ्चार सेवाको सकारात्मक प्रयोग गर्न । • सञ्चारको साधन प्रयोगमा सबै जनताको पहुँच बनाउन । • सेवा प्रवाहलाई विद्युतीय प्रणालीमा आधारित बनाउन

५.५.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• स्थानीय सञ्चार माध्यम स्थापना गर्न सकिने । • विद्युतीय सेवा प्रणालीको विकास गर्न सकिने । • सोसियल मिडियको उच्चतम प्रयोग गरि जनतालाई सुसुचित गर्न सकिने । • सञ्चारको माध्यमबाट पालिकाको पर्यटकीय सम्भावनालाई प्रचार प्रसार गर्न सकिने ।	• सार्वजनिक निकायका काम कारबाहीका बारेमा नागरिकलाई जानकारी गराउने सामाजिक सञ्जालको विकास हुँदै जानु • प्रशासनिक लगायत दैनिक कामकाजकालागि आधुनिक सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत सहज एवम् चुस्त बनाउन सकिने • पर्यटकीय, कला, भाषा तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्त्वपूर्ण स्थलहरूको संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्न सकिने • सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई विद्यमान योजना तथा नीति अनुरूप गाउँपालिकालाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मैत्री बनाउन सकिने

५.५.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

ग्रामिणस्तरमा उपलब्ध हुनसक्ने सञ्चार प्रणालीका सेवाहरु सहज रुपमा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।

घ. रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १८ : सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ,गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।	
१.१ः सूचना तथा सञ्चार सेवालाई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्ने ।	१. गाउँपालिकाका सबै वडा तथा सार्वजनिक स्थानहरुमा इन्टरनेटको पहुँच सर्वसुलभ बनाइनेछ । २. सबै कार्यालयका वेवसाइट, इमेल, फेसबुक, भाइबरजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो प्रापि तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

	३. सबै वडाहरूमा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरी सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरूका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ । ४. सार्वजनिक आमसञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, उत्तरदायी र व्यवसायिक बनाइनेछ । ५. गाउँपालिकाका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाई सबैकालागि सहज एवम् सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
२.२ः सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने ।	१. सञ्चार क्षेत्रकालागि विद्यमान भौतिक संरचनामा आवश्यकता अनुसार थप संरचना विस्तार गरिनेछ । २. गाउँपालिकाका सबै ठाँउमा टेलिफोन सेवाको नेटवर्क उपलब्ध हुन सक्ने गरी आवश्यकता अनुरूप मोबाइल टावरको विस्तार गरिनेछ। ३. गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा स्थानीय तथा राष्ट्रिय पत्र-पत्रिकाहरूको ताजा खबर नियमित रूपमा पढ्न पाउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको सञ्चार सेवा क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.५.५. अपेक्षित उपलब्धिहरु

- आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुगेको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाको सबै वडा कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सार्वजनिक स्थानहरुमा इन्टरनेट सुविधा पुगेको हुनेछ ।
- सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा उपलब्ध भएको हुनेछ ।
- गाउँपालिकाका विविध विषयगत क्षेत्रका तथ्याङ्कहरूको संकलन, प्रसोधन, व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न भएको हुनेछ ।

५.५.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- सूचनाहरुको गोपनियता ।
- सञ्चार तथा प्रविधिको सकारात्मक प्रयोग ।
- गुणस्तरीय सूचना प्रविधिको अवलम्बन ।

६.१. वन तथा जैविक विविधता

६.१.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिकामा वनजंगल प्रशस्तै रहेको छ । वन जंगलको ठूलो क्षेत्रफलमा GCAP ले संरक्षीत क्षेत्र भित्र पारेको छ । ६८०७७ हेक्टर क्षेत्रफल भएको गापामा बसोबास क्षेत्र १९ हेक्टर र खेतीयोग्य जमिन ४४८५ हेक्टर रहेबाट ठूलो क्षेत्र वन वातावरण भित्र रहेको छ । वनमा विभिन्न किसिमका जनावरहरु (रेडपाण्डा), चराचुरुङ्गी रहेका छन् । यस पालिकाको वन क्षेत्र भित्र ३४ प्रजातिका स्तनधारी जीव, २३५ प्रजातिका चरा, १४ प्रकारका सर्प, १६ प्रजातिका माछा, १० प्रजातिका उभयचर जीव, ८ प्रकारका छेपाराहरु पाईन्छ । ठूलो क्षेत्रफल, प्रशस्त जीवजन्तु, पशुपक्षीं, नदीनाला जसले जैविक विविधता कायम राखेका छन् । वन क्षेत्र जैविक विविधिताको भण्डार मात्र होइन कृषि, ऊर्जा, जल तथा औद्योगिक कच्चा पदार्थको श्रोत हुनुको साथै प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य र बहुसंख्यक जनताको जीविकाको प्रमुख आधार पनि हो । वन क्षेत्र यस पालिकाको आर्थिक समुन्नति गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको छ ।

६.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• वन तथा जलाधार क्षेत्रका स्रोतहरूको क्षयीकरण • वन्यजन्तुहरुको आक्रमण बाट जनधनको क्षती • दुर्लभ वन्यजन्तुहरुको चोरी सिकारी • महत्वपूर्ण जडीबुटीहरूको अन्वेषण र प्रशोधन हुन नसकेका • वन फँडानी पूर्ण रूपमा नियन्त्रण हुन नसकेको	• वन संरक्षणकालागि स्थानीय तहमा क्षमता र जिम्मेवारी वृद्धि गर्नु । • जैविक विविधता कायम राख्दै विकासका पूर्वाधार तयार गर्ने । • दुलर्भ वन्यजन्तुहरुको सुरक्षा • जडिबुटिहरुको पहिचान तथा खोजि

६.१.३ सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• महत्वपूर्ण जडीबुटीहरूको भण्डार • स्थानीय स्तरमा कृषि तथा पशुपालन व्यवसायको विकासका प्रशस्त योगदान • प्राकृतिक वातावरण तथा वन्यजन्तुको संरक्षण हुनगई पर्यटन व्यवसायको विकास हुनु • वनजन्य काष्ठ उद्योग स्थापना गर्ने कच्चा पदार्थ उपलब्ध	• जडिबुटी संकलन गरी आय र रोजगार बढाउने अवसर रहेको । • प्राकृतिक रूपमै उम्रने धेरै प्रजातिका जडीबुटी तथा अन्य काठहरू प्रशस्त भएकाले वृक्षारोपणमा धेरै रकम खर्च गर्नु नपर्ने • समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन मार्फत स्थानीय जनताको जीवनयापन सहज हुनु • वन, जलाधार, कृषि, पशुविकास, सिंचाइ लगायतका निकाय बीच सहकार्य, समन्वय तथा एकीकृत विकासको अवधारणामा योजना बनाई समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउन सक्ने अवसर

६.१.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

वन, वनस्पति, जडीबुटी, वन्यजन्तु, जैविक विविधता र जलाधारको समुचित संरक्षण सम्वर्द्धन, गरी दिगो विकासमा जोड दिने ।

उद्देश्य

- दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
- जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका १९ : वन तथा भूसंरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः दिगो वन व्यवस्थापनद्वारा वन क्षेत्रको उत्पादकत्व र वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्ने ।	
२.१ः वनलाई उत्पादनमुखी बनाई वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण गर्ने ।	१. वनभित्रका ढलेका तथा सुकेका रुखहरू बिक्रीवितरणको व्यवस्था गरिनेछ । २. काठजन्य वस्तुको उत्पादन, प्रशोधन र उपयोगमा विविधीकरण र प्रविधि विकास गरी नयाँ रोजगारी र उत्पादनका क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ ।

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
	३. गैरकाष्ठ वन पैदावरको खेती विस्तार तथा वजारीकरण गरिनेछ । ४. जडीबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने निजी तथा सहकारी क्षेत्रलाइ प्रोत्साहित गरिनेछ । ५. वन्यजन्तु सँरक्षण, प्रजनन तथा व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय जनतालाई प्रेरित गरिनेछ । ६. वनजन्य व्यवसायप्रति स्थानीय युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई वनविज्ञान विषयमा अध्ययन गर्न आर्थिक सहयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: जैविक विविधता र स्रोतको संरक्षण लगायत वातावरणीय सेवाबाट प्राप्त हुने लाभ वृद्धि गर्दै न्यायोचित वितरण सुनिश्चित गर्ने ।	
२.१: समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार वनको संरक्षण गर्ने ।	१. स्थानीय जनतालाई वनको महत्त्व र यसका फाइदाबारे जानकारी गराइनेछ । २. वनको सीमा निर्धारण गरी तारबार गरिनेछ । ३. खाली भूभागमा वृक्षारोपण गरिनेछ । ४. वन नर्सरी स्थापना गर्न सहयोग गरिनेछ । ५. सामुदायिक वनहरूका कार्ययोजना अनुसार वनको संरक्षण गरिनेछ । ६. स्थानीय जनतालाई फलफूलका विरुवाहरू वितरण गरिनेछ । ७. तालिम, गोष्ठी, अध्ययन भ्रमण आदिका माध्यमबाट उपभोक्ता समितिका सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको वन तथा जैविक विविधता क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६.१.५. अपेक्षित उपलब्धि

- स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।
- वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण गरिएको हुनेछ ।
- उपलब्ध जडिबुटिहरुको खोजि, पहिचान र प्रशोधन गरी औद्योगीकरण गरिएको हुनेछ ।
- वन्यजन्तु बाट हुने आक्रमण न्युनीकरण भएको हुनेछ ।

६.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र परियोजना सँग समन्वय गरी स्थानीय तहको कार्यक्रम लागु गर्न ।
- वन पैदावारको चोरी निकासी ।
- वन्यजन्तुहरुको संरक्षण गर्न ।

६.२. भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

६.२.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिका उच्च हिमाली क्षेत्रमा रहेकोले यस पालिकाबाट हिउँ पग्लीएर बन्ने खोला नाला हरु प्रशस्तै रहेका छन् । अग्ला अग्ला पहाडबाट बग्ने पानिको बहाबले गर्दा जलाधार व्यवस्थापन, जोखिम व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण देखिन्छ । हिउदमा हिउ पर्ने क्षेत्रमा बाँझो जमिन जहाँ सधै भरि वनस्पति उम्रन र बाँच्न सक्दैन त्यस्ता क्षेत्रमा पनि हिउ पग्लेर बग्ने साना तिना खोलाहरुले पनि विपद् ल्याउछन् । ताल फुट्ला र वस्ती जोखिममा पर्ला भनी सदा चिन्तित भएर बस्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ ।

६.२.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• सुख्खा पहिरो तथा भूक्षय • नदि कटान • जलश्रोतको उच्चतम् प्रयोग हुन नसक्नु ।	• नदी किनारमा हुने क्षयीकरण जोगाउने चुनौती । • हिमताल जोगाउने चुनौती । • जलाधार व्यवस्थापना गर्ने चुनौती रहेको ।

६.२.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• खेर गईरहेको पानीबाट विद्युत उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना भएको । • जलाधार व्यवस्थापन गरी पर्यटकीय कृयाकलापहरु जस्तै साहसिक खेल र्‍याफ्टिङ्ग आदि सञ्चालन गर्न सकिने ।	• जलाधार व्यवस्थापन गरी आयआर्जन वृद्धि गर्न सक्ने अवसर रहेको । • विद्युत उत्पादन गरी समृद्ध गाउँपालिका बनाउन सकिने अवसर रहेको ।

६.२.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

भूबनोटको आधारमा मुख्य जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्र विभाजन गरी गा. पा. को भूसंरक्षण कार्य व्यवस्थापन गर्ने ।

उद्देश्य

१. भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन गर्नु ।

तालिका २० : भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन गर्नु।	
१.१ः जनसहभागिता मार्फत् दिगो माटो व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरी भूमिको उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने ।	१. बाटोमुनि भूक्षय रोक्न अम्रिसो लगायत प्राविधिक रूपले उपयुक्त बिरुवाहरू लगाइनेछ । २. पैयुँ, चिउरी, लाकुरी जस्ता मह आउने जातका बिरुवा भएमा मौरीपालनमा समेत टेवा पुग्ने बिरुवाहरू लगाइनेछ । ३. कृषियोग्य जमिनलाई पहिरोबाट जोगाउन तटबन्ध गर्ने,ग्याभिन जाली भरिनेछ ।
१.२ः बाह्य र आन्तरिक स्रोतसाधनको परिचालन गर्ने ।	१. योजनाहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ । २. गैरसरकारी संस्थाहरूलाई वन तथा भूसंरक्षणका कार्यक्रमहरूमा लगानी गर्न आह्वान गरिनेछ । ३. गाउँपालिकाको वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत रकम वन तथा भूसंरक्षण क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि छुट्याइनेछ । ४. वनजन्य उद्योगको विकास र व्यवसायीकरणकालागि स्थानीय निजी र सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ।

६.२.५. अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

- भूसंरक्षण नीति तयार भएको हुनेछ।
- खोला तथा नदि कटानको जोखिम क्षेत्रहरुमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण भएको हुनेछ।
- भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ।

६.२.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- GCAP सँगको समन्वय।
- प्राकृतिक प्रकोप।
- समयमा नै सामान ढुवानी र दक्ष श्रमिकको उपलब्धता।

६.३. वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.३.१. पृष्ठभूमि

गौरीशंकर गाउँपालिका हालसम्म स्वच्छ सफा मानिस बस्न योग्य चिसो हावापानि भएको पालिकाको रुपमा रहेको छ। प्लाष्टिकजन्य दैनिक उपभोग्य सामाग्रीहरुको उपभोगले विस्तारै बस्ती नजिकका क्षेत्रमा फोहोर थुप्रन सुरु भएको छ। समयमै योजनाबद्ध तरिकाले त्यसको व्यवस्थापन गर्ने हो भने पछि विकराल रुप लिन पाउँदैन । स्व्च्छ वातावरण कायम राख्न आजै देखि फाहोर जन्य पदार्थहरुको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने हुन्छ । जैविक विविधता, साँस्कृतिक विविधता कायम राख्दै पालिकाको विकासका लागि चालिने हरेक पाइलामा फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रति सचेत हुन जरुरी छ ।

६.३.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• घरेलु स्तरमा समेत सरसफाइको पूर्ण व्यवस्थापन हुन नसकेका • समुदायमा फोहरमैला व्यवस्थापनकोलागि सम्भावित ठाउँ र तिनको प्राविधिक पक्षको विश्लेषण गर्न नसकिएका • सार्वजनिक स्थलमा शौचालय तथा फोहरमैला व्यवस्थापन हुन नसक्नु • फोहरमैलाको व्यवस्थापनलाई चुस्त र प्रविधिमैत्री बनाउन नसक्नु • गरिब, पिछडिएको र उच्च जोखिमयुक्त वर्ग सरसफाइको मूल प्रवाहबाट बाहिर हुनु	• पाखो तथा भिरालो जमिनमा फोहरमैला व्यवस्थापनको लागि भौतिक संरचना बनाउन कठिन हुनु • घरेलु र सामुदायिक क्षेत्रको सरसफाइको व्यवस्थापनमा समुदायको चासो कम हुनु • बस्तीहरूमा शौचालयको सरसफाइमा समेत समस्या हुनु

६.३.३. सम्भावन तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• पातालो बस्ती भएका कारण घरेलु उपाय बाट फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने सम्भावना रहेको । • कुहिने फोहोरहरुलाई एकिकृत व्यवस्थापन गरी प्रांगारिक मलको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने । • प्लाष्टिक जन्य फोहोरमैला प्रशोधन गरी स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने दुध, किवि जुस आदिको प्याकेजिङमा प्रयोग गर्न सकिने ।	• सरसफाइ र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्न सकिने • सरसफाइको दिगो विकासकोलागि वैकल्पिक वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्न सकिने तथा सरसफाइको अवस्थामा सुधार गरी विभिन्न संक्रामक रोगहरूको प्रभावबाट समुदायका नागरिकहरूलाई बचाउन सकिने

६.३.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

पर्यावरण मैत्री, स्वच्छ गौरीशंकर गाउँपालिका निर्माण गर्ने ।

उद्देश्य

१. समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।

२. सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २१ : वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः समुदायका पायक पर्ने स्थानहरूमा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउनु ।	
१.१ः समुदायका घनाबस्ती भएको ठाउँ र सेवा प्रदायक कार्यालय भएका स्थानहरूमा फोहोर सङ्कलनको व्यवस्था गर्ने ।	१. समुदायका फोहरमैलालाई जम्मा गर्ने, प्रशोधन गर्ने र डिस्पोज गर्ने पूर्वाधारहरू बनाइनेछ । २. प्रत्येक घनाबस्ती, बजार-उन्मुख ठाउँहरूमा डम्पिङ साइटको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन गरिनेछ । ३. वडाका बस्ती र फोहरमैलाको अनुमानित उत्सर्जनको हिसाबले त्यस्ता ठाउँहरूको अध्ययन गरी विवरण तयार पारिनेछ ।
१.२ः गाउँपालिकामा शौचालय तथा सरसफाइको सुनिश्चितता गर्ने ।	१. सबै सामुदायिक भवन तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ । २. शहरी शहरन्मुख तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको स्तरबृद्धि गरिनेछ । ३. पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम अन्तर्गत अपाङ्गमैत्री महिलामैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ ।
उद्देश्य २ः सरसफाइ सुविधाको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।	
२.१ः सरसफाइको पहुँच भएका प्रत्येक घर धुरीमा क्रमिक रूपमा गुणस्तरीय सरसफाइको पहुँच बृद्धि गर्ने।	१. सार्वजनिक स्थानहरूमा आवश्यकता अनुसार फोहर सङ्कलन गर्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ । २. गाउँ टोल सरसफाइकोलागि उपभोक्ताहरूबाटै समिति गठन गरी सरसफाइ गरिनेछ । ३. फोहरमैला सङ्कलन र व्यवस्थापनको लागि सामूहिक कोषको व्यवस्था गरी फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो बनाइनेछ ।
२.२ः सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१. लक्षित समुदायमा फोहरको उचित व्यवस्थापनकोलागि जनचेतना सञ्चालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६.३.५. अपेक्षित उपलब्धि

- गाउँपालिकामा फोहर सङ्कलनको व्यवस्था मिलेको हुनेछ ।
- सरसफाइ सुविधा सबैको पहुँचमा भएको हुनेछ ।

६.३.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धि जनचासो अभिवृद्धि हुनेछ ।
- पूर्णरुपमा प्लाष्टिकको प्रयोग प्रतिबन्ध गर्न ।

६.४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

६.४.१. पृष्ठभूमि

नेपाल विपद्को उच्च जोखिममा रहेकाले विपद्का कारण वर्षेनी धनजनको ठुलो क्षति हुने गरेको छ । मुख्यतः भूकम्प, अतिवृष्टि, बाढी, पहिरो, हावाहुरी, चट्याङ, आगलागी, खडेरी, महामारी, शीतलहर र हिमताल विष्फोटन हुनसक्ने कारण नेपाल विपद्को उच्च जोखिममा रहेको छ । यसैगरी कोरोना, हैजा, बर्डफ्लु, स्वाइन फ्लुजस्ता रोगहरू पनि विपद्को कारकका रूपमा देखिएका छन् । गौरीशंकर गाउँपालिका क्षेत्र विशिष्ट भौगोलिक बनौट, भिरालोपन, कमजोर चट्टान र प्राकृतिक तथा जलवायु एवम् मानवीय क्रियाकलापबाट सिर्जित विपद्का दृष्टिले जोखिममा रहेको छ । प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्का घटनाहरूबाट धनजन तथा विकासका पूर्वाधारहरूको क्षतिले आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा ठुलो असर पर्न सक्छ । दुर्गम र कठिन भौगोलिक बनावटका कारण यो क्षेत्रको आधारभूत सेवामा पहुँच कठिन भएको र विकास प्रक्रियाहरूमा वाधा पर्दै आएको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
• मनसुनी वर्षाले सिर्जना गर्ने बाढी पहिरो र डोजरको जथाभावी प्रयोगले भूक्षय भई खेतवारी तथा भौतिक पूर्वाधारमा क्षति • विपद् सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन र सूचना प्रवाहमा समन्वयको कमी • विपद् हुनु अघि त्यसको तयारी र प्रतिकार्यका क्रियाकलापहरू क्रियाशील हुन नसकिएको अवस्था छ । • क्षति न्यूनीकरण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानको कमी • स्थानीय स्तरको विपद् सम्बन्धी भरपर्दो तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्न नसकिएका • जलवायु परिवर्तनको कारण हिम क्षेत्र तथा च्छो रोल्पा तालमा प्रभाव परेको ।	• विकासका नाममा उचित सर्वेक्षण नै नगरी यत्रतत्र डोजर लगाई पूर्वाधार निर्माण गर्नु । • उद्धार राहात र पुनर्स्थापनाको लागि प्रभावकारी सयन्त्रको कमी हुनु । • नीति, निर्देशिकाहरूको अभाव हुनु • भएका ऐन नियमको पालना राम्रो सँग नहुनु ।

६.४.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• च्छो रोल्पा हिमताल जलवायु उत्थानशिल केन्द्र बनाउन सकिने । • ठूलो भौगोलिक क्षेत्र र सानो जनसंख्याको आकार • GCAP भित्र प्रशस्त जंगल क्षेत्र भएको ।	• जनसमुदाय तथा विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि हुने खुला क्षेत्रहरूको संरक्षण हुनु • परम्परागत ज्ञान, सीप र स्थानीय स्रोतहरूको दिगो प्रयोग हुने तथा आकर्षक भू-वातावरण सिर्जना हुनु

६.४.४. उपक्षेत्रगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

प्रमुख लक्ष्य

विपद्बाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

उद्देश्य

१. जोखिम न्यूनीकरणकालागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।

२. मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गौरीशंकर गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।

३. प्रदुषण मुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न मानविय क्रियाकलाप तथा विकास प्रकृयालाई जलवायु अनुकुलित बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २२ : विपद् व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १ः जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु ।	
१.१ः विपद् रोकथाम मार्फत् विपद् न्यूनीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।	१. पूर्वानुमान तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास तथा सञ्चालन गरिनेछ । २. विपद् सूचना केन्द्र, आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, खोज तथा उद्धार, जोखिम लगायतका कार्यहरू गर्न अधिकार सम्पन्न विपद् व्यवस्थापन समिति स्थापना गरी एक द्वार प्रणालीबाट उक्त कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ । ३. विपदबाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न विकास निर्माणमा र स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमामा जोखिम व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गरिनेछ । ४. विपद् जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१.२ः सरोकारवालाहरूको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने ।	१. विपद् सम्बन्धी जोखिम तथा प्रकोपबारे जानकारी एवम् तथाङ्क अद्यावधिक गर्न विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू स्थापना गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा विपद् व्यवस्थापनसँग कार्य गर्ने सम्बन्धित निकायहरूलाई सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, प्रक्षेपण जस्ता विषयहरूमा तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ३. गाउँपालिकामा कार्यरत सरकारी, निजी, सहकारी, स्थानीय निकाय, गैरसरकारी क्षेत्र लगायत स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी उत्कृष्ट कार्य भएका पालिकाहरूमा अवलोकन भ्रमण गराइनेछ । ४. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा पूर्व तयारी गर्ने कार्यहरूमा सम्बन्धित विपद् व्यवस्थापन इकाइहरू बीच समन्वयात्मक सहभागिता कायम गरिनेछ ।

१.३: विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने प्रभावकारी प्रचार/प्रसारका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने ।	१. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी, अन्तर्क्रिया र विचार आदान प्रदानका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. गाउँपालिकामा कार्यरत निकायहरूले आआफ्नो वार्षिक कार्य योजनामा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रचारप्रसारका कार्यहरू समावेश गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. विपद् व्यवस्थापनलाई विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विशेष रूपले अध्यापन गराउन विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाको पाठ्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन विषयलाई समावेश गरिनेछ । ४. विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयहरूको कक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/ विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।	
२.१: विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, रोकथाम, पुनः स्थापना र स्थानान्तरण गर्ने ।	१. बाढीपहिरो, चटयाङ, खानी तथा उद्योग क्षेत्र आदिका आधारमा बढी विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूबाट बस्ती अन्यत्र सारी व्यवस्थित एवम् सुविधा सम्पन्न बनाइनेछ । २. जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरी सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा पुनः स्थापना तथा स्थानान्तरण गरिनेछ । ३. भूकम्पको जोखिमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी नयाँ निर्माण हुने सम्पूर्ण भौतिक संरचनालाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाइनेछ। ४. साथै निर्माण भइसकेका संरचनाहरूलाई सम्भव भएसम्म प्रवलीकरण गर्न जोड गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न मानवीय क्रियाकलाप तथा विकास प्रक्रियालाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलित गराउनु ।	
३.१: जल तथा मौसम सम्बन्धी सूचना तथा सेवालाई नियमित रूपमा सम्प्रेषण गरी सम्बन्धित संस्था तथा सरोकारवालाहरूलाई जलवायु परिवर्तन न्यून गर्ने कार्यहरूमा परिचालन गर्ने ।	१. जलवायु अनुकुलन योजना तयार गर्ने । २. वातावरण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, वातावरणीय तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । ३. मौसम, जलवायु सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी उपभोक्ताहरूलाई सजिलै उपलब्ध हुन सक्ने संयन्त्र विकास गरिनेछ । ४. वातावरण प्रदुषण गर्ने बस्तु उत्पादन कम गर्न पुनः प्रशोधन एवम् प्रयोग गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रमहरु

गौरीशंकर गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

६.४.५. अपेक्षित उपलब्धि

- स्थानीय जलवायु अनुकुलन योजना तयार भई लागु भएको हुनेछ ।
- जोखिम न्यूनीकरणकालागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास भएको हुनेछ ।
- गा.पा.मा प्रकोप र विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको स्थापना हुनुको साथै आधुनिक उपकरण, बन्दोवस्ती, प्रविधि र दक्ष जनशक्तीको विकासले मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गौरीशंकर गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास भएको हुनेछ ।

६.४.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- प्राकृतिक प्रकोपले क्षति पुऱ्याएको ।
- भौगोलिक बनोटको कारण प्रकोपको उच्च जोखिम रहेको ।
- च्छोरोल्पा तालमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव देखा पर्नु ।

परिच्छेद ७ : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

७.१. संस्थागत विकास तथा सुशासन

७.१.१. पृष्ठभूमी

गौरीशंकर गाउँपालिकाको यो आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न लगायत सम्पूर्ण विकास निर्माणका कार्यक्रमहरू सही ढङ्गले सञ्चालन गर्न गाउँकार्यपालिकालाई तदनुरूपको कानुनी अधिकार, वित्तीय स्रोत साधनको निश्चितता, आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र गुणस्तरीय मानव संसाधनको उपलब्धता र संस्थागत क्षमता सर्वोपरी महत्वका विषय हुन् ।

नेपालको संविधान भाग १७ मा स्थानीय कार्यपालिकाको कार्यसम्पादन सम्बन्धी व्यवस्था छ । धारा २१४ मा स्थानीय गाउँपालिका तहको कार्यकारिणी अधिकार संविधान र संघीय कानुनको अधीनमा रही गाउँ कार्यपालिकामा निहित रहने उल्लेख छ । संविधान र अन्य कानुनको अधीनमा रही गाउँपालिकाको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन गर्ने अभिभारा गाउँ कार्यपालिकाको हुने कुरा पनि जनाइएको छ । धारा २१८ मा गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत नियमावली बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाको कार्य विभाजन र कार्य सम्पादन हुने उल्लेख छ भने धारा २१९ मा यसदेखि बाहेक स्थानीय तहको कार्यकारिणी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था संविधानको अधीनमा रही संघीय कानुन बमोजिम हुने कुरा स्पष्ट गरिएको छ । संविधानको अनुसूची-८ मा निम्नलिखित विषयहरूमा गाउँ कार्यपालिकाको अधिकार रहने कुरा जनाइएको छ ।

- गाउँ प्रहरी,
- सहकारी संस्था,
- एफ. एम सञ्चालन,
- स्थानीय कर (सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिस्ट्रेसन शुल्क, सवारी साधन कर),
- सेवा शुल्क दस्तुर,
- पर्यटन शुल्क,
- विज्ञापन कर,
- व्यवसाय कर,
- भूमिकर (मालपोत),
- दण्ड जरिवाना,
- मनोरञ्जन कर,
- मालपोत सङ्कलन,
- स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन,
- स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख सङ्कलन,
- स्थानीय स्तरका विकास आयोजना तथा परियोजनाहरू,

- आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा,
- आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइ,
- स्थानीय बजार व्यवस्थापन,
- वातावरण संरक्षण र जैविक विविधता,
- स्थानीय सडक, कृषि सडक,
- सिंचाइ,
- गाउँ सभा,
- स्थानीय अदालत, मेलमिलाप र मध्यस्थताको व्यवस्थापन,
- स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन,
- घर जग्गा धनी पुर्जा वितरण,
- कृषि तथा पशुपालन,
- कृषि उत्पादन व्यवस्थापन,
- पशु स्वास्थ्य,
- सहकारी,
- ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र अशक्तहरूको व्यवस्थापन,
- बेरोजगारको तथ्याङ्क सङ्कलन,
- कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण,
- खानेपानी, साना जलविद्युत आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा,
- विपद् व्यवस्थापन,
- जलाधार,
- वन्यजन्तु,
- खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण, तथा
- भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास

गाउँपालिकाका यी संविधान प्रदत्त अधिकारहरूको उपभोग बारेको विस्तृत व्याख्या स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गरेको छ। यिनका अतिरिक्त संविधानको अनुसूची-९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको साझा सूचीमा पनि अनेकौं विषयहरू समेटिएका छन्। यी सबै व्यवस्थाहरूका अधीनमा रही गौरीशंकर गाउँपालिकाले हालसम्म १५ वटा ऐन, २ वटा नियमावली तथा २१ वटा कार्यविधिहरू र निर्देशिका, मापदण्ड गरि ४१ वटा दस्तावेज तयार गरेको छ।

७.१.२. समस्या तथा चुनौती

समस्याहरु	चुनौतीहरु
● शान्ती सुरक्षाको लागि प्रहरी चौकी अभाव छन् । ● जनतालाई सर्वसुलभ सेवा सुविधा प्रदान गर्न विद्युतिय माध्यमको पहुँचको समस्या । ● नागरीकले चाहेको बेला सरकारी कार्यालयहरुबाट सेवा प्राप्त गर्न नसक्नु । ● सरकारी कर्मचारीहरुले सेवा ग्राहीलाई प्राथमिकता नदिनु । ● निर्वाचित पदाधिकारी, प्रशासनिक र प्राविधिक कर्मचारीहरुमा निष्ठा, मनोबल र जवाफदेहिता कमी रहेको । ● योजना तथा बजेट तर्जुमा, वित्तीय व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण र निर्णय प्रक्रियामा समावेशीता, सहभागिता र पारदर्शिताको कमी देखिन्छ । ● योजनाबद्ध विकास तथा सेवाको न्यूनतम मापदण्ड पुरा गर्न आवश्यक स्रोत परिचालन र दक्षतामा कमी रहेको छ । ● संस्थागत संरचना, मानव श्रोत, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति अवैज्ञानिक र परम्परागत देखिन्छ । ● कार्यसम्पादनमा आधारित, दण्ड र पुरस्कार तथा वृत्ती विकासको व्यवस्था लागू हुन सकेको छैन । ● प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत छोटो समयमा हुने फेरबदल हुनु ।	● आर्थिक अभावका कारण प्रविधिको प्रयोग गरी सेवा प्रदान गर्न नसक्नु । ● शान्ती सुरक्षाको लागि कुन टोलमा प्रहरी चौकीको स्थापना गर्ने भन्ने सम्बन्धमा समझदारी कायम गर्नु । ● विद्युत प्राधिकरण र इन्टरनेट सेवा प्रदायकको संख्या बीच तालमेल नहुनु । ● राज्यले स्थानीय स्तरमा पर्याप्त मात्रामा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु । ● सेवा ग्राहीलाई आफ्नो अधिकार क्षेत्र कुन हो भनी पहिचान नहुनु । ● सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र र गैसस र समुदायमा आधारित संस्थासँग संयन्त्रको विकास गरी प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र साझेदारी हुन नसक्नु ।

`

७.१.३. सम्भावना तथा अवसर

सम्भावनाहरु	अवसरहरु
• उर्जाशिल निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरु • सिंहदरबारको अधिकार गाउँगाउँसम्म पुऱ्याउनु संघीयताको मूल उद्देश्य हुँदा र सो बमोजिमका कानुनी आधार पनि बनिसकेका हुँदा गाउँकार्यपालिकाको नेतृत्वमा स्थानीय स्तरको विकासको सम्भावना बढेको छ । • यस क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरु बाट ३/३ महिनामा सार्वजनिक सुनुवाई र प्रगति विवरण सार्वजनिक गर्ने । • आफ्नै प्रशासनिक भवन बन्दैगरेको छ । • विभिन्न योजना र परियोजनाहरु बीच बीचमा कार्य विवरणको सामाजिक संजाल मार्फत सार्वजनिक गर्ने । • प्रत्येक कार्यालयमा सुचना अधिकारीको व्यवस्था गर्ने । • कर्मचारी र सेवाग्राही बीचमा मित्रताको भावना विकास गर्नको लागि अभिमुखिकरण तालिम संचालन गर्ने । • गाउँटोलमा रहेका विभिन्न सामुदायिक क्लब	• सुशासन सम्बन्धी अभियान चलाउने अवसर रहेको । • विद्युतीय पहुँच मार्फत सेवा सञ्चालन गर्ने अवसर रहेको । • उर्जाशिल निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु र कर्मचारीहरु सेवा दिन तत्तपर भएकोले संस्थागत विकासको अवसर छ । • कर्मचारीहरुको कार्यसम्पादन क्षमता उच्च रहेको ।

७.१.४. उपक्षेत्रगत, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा आयोजना

लक्ष्य

गुणस्तरीय मानव संसाधन र सक्षम स्थानीय संस्थाहरूका माध्यमबाट गौरीशंकरको आर्थिक समाजिक विकास गर्ने ।

उद्देश्य

गाउँपालिकाको संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रको उद्देश्यहरु देहायअनुसार रहेका छन्:

- स्थानीय शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु,
- स्थानीय सेवाको संगठन तथा व्यवस्थापन क्षमता, मानव संशाधन, कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु,
- आन्तरिक र वाह्य श्रोत परिचालन तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु,
- योजना तथा विकास प्रणाली सूचना प्रविधिमा आधारित, समावेशी तथा नतिजामूलक बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका २३ : संस्थागत विकास तथा सुशासनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: स्थानीय शासन तथा विकास नीति, कार्य सञ्चालन प्रणालीलाई सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउन ।	
१: स्थानीय शासन तथा नीति, कानून, निर्णय, कार्यसम्पादन र सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने	१. स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि तथा मापदण्ड निर्माण र प्रवोधीकरण गरी नियमपालनामा अभिवृद्धि गरिनेछ । २. स्थानीय सरकारको जवाफदेहिता अभिवृद्धि सम्बन्धी एकीकृत संयन्त्रको विकास गरी नियमित अभ्यास गरिनेछ । ३. आयोजनाको अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण सम्बन्धी स्तरीय कार्यविधि तयार गरी टोल विकास संस्था, आमा समूह, युवा क्लब, बालक्लब तथा नागरिक संस्था मार्फत सेवाग्राहीलाई जानकारी गराउने तथा सचेतना अभिवृद्धि गरी कार्य सम्पादन प्रक्रियामा र उपलब्धीमा जवाफदेहिता वृद्धि गरिनेछ । ४. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवा तथा कार्य सम्पादनलाई जनउत्तरदायी र पारदर्शी बनाउन कार्यपालिका र वडा कार्यालयहरुमा क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्र, गुनासो सुनुवाई संयन्त्र, हेल्पडेक्स, नागरिक भेला र पृष्ठपोषण संयन्त्रको अभ्यास गरिनेछ । ५. सुशासन तथा सेवा प्रवाहलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन स्वीकृत नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि, निर्देशिका तथा मापदण्डको पालना गरिनेछ र सेवा प्रवाहमा कर्मचारीको मनोबल बढाउन प्रोत्साहनको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ६. सदाचार नीतिको प्रवर्द्धन गरिनेछ र भ्रष्टचार विरुद्ध शुन्य सहनशीलताको नीति अबलम्बन गरिनेछ । ७. सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन e-governance प्रणाली प्रयोग बढाइनेछ ।
२: गाउँपालिकाको नीति, कानून तथा निर्णय प्रक्रियामा लक्षित समुदाय र आम नागरिकको अपनत्व वृद्धि गर्ने ।	१. गाउँपालिकाको नीति, निर्णय, सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादन बारे सेवाग्राहीसँग मत सर्वेक्षण तथा सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया गरी नागरिक र सरोकारवालाको पृष्ठपोषण र सुझाव प्राप्त गरिनेछ ।

	२. वडा तथा गाउँपालिकास्तरबाट सेवा प्रवाहका लागि मापदण्ड तथा मान्यता (Standard and Norms) को विकास गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. गाउँपालिकाको नीति, ऐन, नियम, कार्यविधि र मापदण्ड बारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकास गरिनेछ । ४. गैसस, टोल विकास संस्था तथा अन्य समुदायमा आधारित संस्था मार्फत नागरिक शिक्षा सञ्चालन गरी स्थानीय नीति, कानून, नियम, मापदण्ड, कार्यविधि, सेवा र सुविधा बारे प्रवोधीकरण गरिनेछ । ५. निर्णय प्रक्रियामा नागरिकको दायित्व र अधिकारका सम्बन्धमा आम नागरिकलाई सचेत गराउन नागरिक शिक्षा प्रदान गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्थानीय सेवाको संगठन तथा व्यवस्थापन क्षमता, मानव संशाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु	
१. स्थानीय सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज, सूचना प्रविधिमा आधारित र सेवाग्राहीमैत्री बनाउने	१. कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा एकीकृत सेवा प्रवाह सहितको सुविधा सम्पन्न भवन निर्माण गरी कार्यालयको भौतिक क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । २. एकीकृत सेवा सञ्चालनको लागि सूचना प्रविधि समेत भौतिक सुविधा र विषयगत क्षेत्रका कर्मचारीहरुको समेत व्यवस्थापन गरी वडा कार्यालयलाई सेवा केन्दको रुपमा विकास तथा सुदृढ गरिनेछ । ३. सेवा प्रवाह, विकास निर्माण र प्रशासनिक कार्यमा सूचना प्रविधिको प्रयोगमा क्रमशः वृद्धि गरिनेछ । ४. सेवा प्रवाहको सहजता र सुविधाको लागी सरोकारवालाको समन्वयमा कम्तीमा बर्षमा १ पटक घुम्ति सेवा शिविरको सञ्चालन गरिनेछ । ५. विकास कार्यमा समुदायको सहभागिता वृद्धि गर्न, वडास्तरका आयोजना सञ्चालन गर्न र संचालित आयोजना सञ्चालन प्रक्रिया तथा गुणस्तरमा समुदायको निगरानी बढाउन वडाका प्रत्येक टोलमा टोल सुधार समिति गठन गरी परिचालन गरिनेछ । ६. विकास निर्माण, कृषि तथा पशुपालन, उद्योग तथा व्यवसाय, पर्यटन, खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा सेवा केन्द्र तथा इकाई स्थापना गरी सेवा सञ्चालन गरिनेछ । ७. सार्वजनिक भवन तथा अन्य संरचना निर्माण गर्दा बाल, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक मैत्री र महिलामैत्री रुपमा निर्माण गरिनेछ ।

	८. गाउँपालिकाको संस्थागत तथा वित्तीय क्षमता अनुरुप कोभिड लगायत महामारी र विपद् पश्चात राहत तथा सुविधा उपलब्ध गराउने र नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त सहयोग वितरण एवं व्यवस्थापनमा सहजीकरण गरिनेछ । ९. सूचनाको हक सम्बन्धी ऐनका बारेमा गाउँपालिकाबासीलाई सूसुचित गरिनेछ।
२. गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयको संगठन क्षमता सुदृढीकरण गर्ने ।	१. कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावलीको आधार र संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण प्रतिवेदन अनुसार संगठन संरचना, दरबन्दी र कार्यविवरणको व्यवस्था कार्यान्वयन गरिनेछ । सो अनुसार प्रदेश लोक सेवा आयोगमा कर्मचारी पदपुर्तिका लागि नियमित रुपमा माग पेश गर्ने र अत्यावश्यक सेवाका लागि करारमा नियुक्ति गरी सेवा सञ्चालन गरिनेछ । २. कार्यालयमा एकीकृत सेवा प्रवाहको लागि लेआउट सहितको सोधपुछ, सहायता कक्ष, स्तनपान कक्ष र सेवाग्राही प्रतिक्षालय सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरिनेछ । ३. संगठन तथा क्षमता विकास रणनीति सहित गाउँपालिकाको विस्तृत क्षमता विकास योजना र कार्यहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ४. गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुमा विषयगत दक्षता, कार्यकुशलता, जवाफदेहिता र उच्च मनोवलको विकास गरिनेछ । ५. सेवा प्रवाह र व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र विद्युतीय सञ्चार माध्यमको प्रयोग क्रमशः वृद्धि गरिनेछ । ६. कर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई वैज्ञानिक तथा नतिजामा आधारित, सेवामुखी र जवाफदेही बनाइनेछ र कार्यसम्पादनमा उत्कृष्ट सेवा प्रवाह गर्ने राष्ट्रसेवक कर्मचारीलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
३: कार्यविधि निर्माण गरी सेवा प्रवाह तथा कार्य सम्पादनलाई व्यवस्थित गर्ने ।	१. स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा प्रचलित कानून र कार्यविभाजन तथा कार्यसम्पादन नियमावली अनुसार सरल र स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्य सम्पादन र सेवा प्रवाह सुचारु गरिनेछ । २. नियमित कार्यक्रममा समावेश गरी स्वीकृत नीति, ऐन, नियम कार्यविधि बारेमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, नागरिक समाज तथा सेवाग्राहीलाई अभिुखीकरण गरिनेछ ।

	३. एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, भूमिहिन, विस्थापित तथा विपन्नहरुको संस्था तथा सञ्जाल निर्माण, क्षमता विकास गरी सेवा प्रवाह प्रक्रियामा परिचालन गरिनेछ । ४. गाउँपालिकामा कार्यसम्पादनमा आधारित करार पद्धति र कार्यसम्पादनमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको स्थापना गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ५. स्वमूल्याङ्कन र लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्ययोजना तर्जुमा गरी प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । ६. अध्यक्षले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले अन्य कर्मचारीसँग कार्य सम्पादन सम्झौता कार्यप्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाइनेछ र उत्कृष्ट काम गर्ने कर्मचारीलाई सम्मान र प्रोत्साहन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: आन्तरिक र बाह्य श्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु ।	
१. आन्तरिक राजस्व वृद्धिमा जोड गर्ने ।	१. आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी एकीकृत ऐन र कार्यविधि तयार गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । २. नियमित वैठक, तालिम तथा क्षमता विकास गरी राजस्व परामर्श समितिको क्रियाशिलतामा अझ वृद्धि गरिनेछ । ३. आन्तरिक र वाह्य स्रोत परिचालनका लागि छिमेकी स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायसँग नियमित वैठक र छलफल गरिनेछ । ४. माध्यामिक तहको स्थानीय पाठ्यक्रममा कर, शुल्क र दस्तुर सम्बन्धी विषय समावेश गरी पठनपाठन शुरुवात गरिनेछ । ५. राजस्व प्रशासन बारे जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र करदाताको क्षमता विकास गरिनेछ । ६. वैज्ञानिक आधार र प्रमाणमा आधारित भई राजस्व स्रोतको संभाव्यता अध्ययन, विश्लेषण र प्रक्षेपणको व्यवस्था गरिनेछ । ७. व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण कार्यविधि तर्जुमा गरी यसबारे जानकारी र प्रचार प्रसारद्वारा व्यवसाय दर्ता र वार्षिक कर संकलनलाई सहज बनाइनेछ ।

२. राजस्वको स्रोत, आधार, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित गरी व्यवस्थित गर्ने ।	१. राजस्व शाखालाई थप व्यवस्थित र क्रियाशील बनाउन शाखामा कर्मचारीको व्यवस्था सीप तथा दक्षता अभिवृद्धि गरिनेछ । २. स्थानीय राजस्व प्रशासनलाई सहज, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन सूचना प्रविधिमा आधारित राजस्व व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिनेछ । ३. सूचना प्रविधिमा आधारित भई आन्तरिक आयको संकलन, दाखिला तथा अभिलेखनलाई नियमित र व्यवस्थित गरिनेछ । ४. राजस्व सम्बन्धी आधार सूचना, अभिलेख, राजश्व संकलन, प्रशासन र खर्च व्यवस्थापनमा समसामयिक सुधार गरिनेछ । ५. वार्षिक खर्चको आन्तरिक लेखा परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण गरी खर्चको लेखाजोखा र वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गरिनेछ । ६. गाउँपालिकाबासीलाई सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट नै सम्पूर्ण कर, शुल्क र दस्तुर तिर्न कम्प्युटर सफ्टवयर तथा आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था मिलाइनेछ । ७. सूचना प्रविधिको उपयोग गरी गाउँपालिकाको बजेट तर्जुमा, आम्दानी र खर्चको लेखाङ्कन, अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीको विकास गरी वित्तीय अनुशासन कायम गरिनेछ । ८. विपद्को प्रभावको कारण उत्पादन, उद्यम व्यवसाय, रोजगारी र आयमा परेको नकारात्मक असरलाई मध्यनजर गर्दै आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी कर छुट तथा सहुलियतको व्यवस्था गरिनेछ । ९. राजस्व शाखामा थप कर्मचारी, भौतिक सुविधा र राजस्व सम्बन्धी ऐन, नियम, कार्यविधि तथा सफ्टवयरको व्यवस्था गरी राजस्व परिचालनलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
३. सरकारी तथा सार्वजनिक सम्पत्तीको पहिचान तथा अभिलेख तयार गरी संरक्षण र उपयोग गर्ने ।	१. स्वामित्वमा रहेको, अन्य सरकारी र सार्वजनिक सम्पत्ती (जग्गा, भवन तथा अन्य भौतिक संरचना) अभिलेख तयार गरी संरक्षण र सार्वजनिक हित तथा आयस्रोतको लागि समोचित व्यवस्थापन गरिनेछ । २. कार्यविधि तर्जुमा गरी गाउँपालिकाको सम्पत्तीको भाडा लगाउने तथा नष्ट भएर जाने संरचना तथा भौतिक सामग्रीको लिलामको व्यवस्था गरिनेछ । ३. प्राकृतिक स्रोत साधन, धार्मिक, सांस्कृतिक र पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरुको पहिचान, सर्वेक्षण, नक्शाङ्कन र

	अभिलेखीकरण विवरण अद्यावधिक गरिनेछ र प्रचलित कानून अनुसार परिचालन गरिनेछ ।
४. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, निजी क्षेत्र, समुदाय, विकास साझेदार, प्रद्रेश र संघीय सरकारका निकायहरु सँग साझेदारी विकास गर्ने ।	१. निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्था, गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश तथा संघीय सरकारका निकायसँग समन्वय र साझेदारी गरी स्रोत परिचालनमा अभिबृद्धि गरिनेछ । २. स्रोत परिचालनका लागि गैसस, विकास साझेदार, प्रदेश र संघीय संरकारका निकायसँग नियमित वैठक, छलफल र संचार गरिनेछ । ३. निजी क्षेत्रलाई कर परामर्श सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: योजना तथा विकास प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमैत्री, समावेशी र नतिजामूलक बनाउनु ।	
१. योजना व्यवस्थापन प्रक्रिया लाई सरल, सूचना प्रविधि तथा नागरिकमैत्री र पारदर्शी बनाउने ।	१. आयोजना वैंक सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्र गुरुयोजनाको आधारमा गाउँपालिकामा आयोजना वैंक तयार गरिनेछ । २. कार्यविधि तयार गरी विस्तृत संभाव्यता अध्ययन भएका वा डिपिआर तयार भएका आयोजनामा मात्र बजेट विनियोजनको व्यवस्था गरिनेछ । ३. आयोजनाको प्राविधिक लगत ईस्टिमेट नेपाली भाषामा तयार गर्ने व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ४. पुर्वाधार विकास गर्दा अपाङ्ग तथा बालमैत्री अवधारणा लागु गरिनेछ । ५. आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन, सार्वजनिक सुनुवाई तथा समग्र कार्यक्रमको सामाजिक आर्थिक उपलब्धीको लेखाजोखा समेत सामाजिक परीक्षण लगायत सामाजिक उत्तरदायित्व संयन्त्रलाई नियमित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने ।	१. योजना तर्जुमा तथा सञ्चालन गर्दा स्थानीय समुदायको जनसहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ । २. आयोजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित, गुणात्मक र परिणाममुखी बनाइनेछ । ३. आवधिक योजना र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार नतिजामूलक ढाँचामा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरिनेछ । ४. एकाईगत कार्यान्वयन योजनालाई एकीकृत गरी बार्षिक कार्यान्वयन योजना तयार गर्ने सो अनुसार बार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था गरिनेछ ।

	५. रु. ५० लाख भन्दा माथिको लागतका आयोजनाहरुको स्वतन्त्र प्राविधिक परीक्षकद्धारा प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ । ६. स्वीकृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि अनुसार नीति, योजना तथा कार्यक्रमका नियमित, बार्षिक, मद्यावधी र आवधिक रुपमा प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन एवं चौमासिक र बार्षिक समीक्षा तथा प्रमुख आयोजनाको प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साभ्केदारीमा अभिवृद्धि गर्ने	१. गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था समन्वय र परिचालन कार्यविधि तयार गरी नियमित वैठक तथा अन्तरक्रिया सञ्चालन गरिनेछ । २. गैसस, समुदाय, विकास साभ्केदार, निजी क्षेत्र, प्रद्रेश र संघीय सरकारका निकायसँग समन्वय वैठक तथा साभ्केदारीका क्षेत्रबारे अन्तरक्रिया गरिनेछ । ३. टोल विकास संस्था गठन गरी सामाजिक परिचालनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । ४. सेवा निवृत्त शिक्षक, प्राध्यापक, सैनिक, प्रहरी र राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुको अनुभव, ज्ञान, सीप र दक्षतालाई विकासको प्रक्रियामा परिचालन गरिनेछ । ५. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका नवप्रवर्तन, सीप, अध्ययन, कला, भाषा, संस्कृति, उद्यम व्यवसाय आदि क्षेत्र प्रतिभालाई संरक्षण र प्रोत्साहन गरिनेछ । ६. सेवा प्रदायक कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि सेवाकालिन तालिम संचालन गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना

गौरीशंकर गाउँपालिकाको संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र सँग सम्बन्धित अपेक्षित नतिजा प्राप्त गर्न उल्लेखीत रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई आधारमानी पहिचान गरिएका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजना **अनुसूची १** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१.५. अपेक्षित उपलब्धि

- गाउँपालिकाबाट हुने गरेका सेवाप्रवाह छिटोछरितो भई जनतालाई लाभ पुग्नेछ ।
- सेवाप्रवाहमा विद्युतीय प्रविधिको प्रयोग भएको हुनेछ ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

७.१.६. अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- विद्युतीय माध्यमबाट सेवा प्रवाह गर्दा सबै उमेर समुह तथा क्षेत्रलाई सहजता नहुन सक्छ ।
- सेवाकालिन अवधिमा कर्मचारीहरु छिट्टै सरुवा हुने छैनन् ।

परिच्छेद ८ : कार्यान्वयन व्यवस्था

८.१. पृष्ठभूमी

पन्ध्रौं योजनाको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न बागमती प्रदेश सरकारले निर्माण गर्ने लक्ष्यका साथ प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना तर्जुमा गरेको छ। योजनाबद्ध विकासकालागि तथ्यगत अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यवहारिक कार्यनीतिसहितको योजना आवश्यक पर्दछ। त्यसैले गौरीशंकर गाउँपालिकाले पनि पन्ध्रौं योजना तथा बागमती प्रदेशको प्रथम पञ्चवर्षीय योजनाका आधारमा ती योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्ती प्रदेशको योजना निर्माणलाई मार्गनिर्देश गर्न नीति तथा योजना आयोगले "बागमती प्रदेशको स्थिति पत्र, २०७६" प्रकाशमा ल्याइसकेको छ। स्थितिपत्रले सुझाएका विभिन्न सवालहरू र विभिन्न सरोकारवाला संघसंस्था तथा व्यक्तिहरूको सुझाव समेत समेटी प्रदेश सरकारको पहिलो पञ्चवर्षीय योजना प्रकाशनमा ल्याएको छ र सोहि आधारमा गौरीशंकर गाउँपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक योजना तयार पारिएको छ। योजनाहरूलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र पालिकाले कार्यान्वयन गरेको योजनाको नियमित रूपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धि सार्वजनिक गर्ने व्यवस्थाको विकास गर्न पनि आवश्यक भएको छ।

८.२. संस्थागत व्यवस्था तथा मानव संसाधन योजना

८.२.१. कार्यालय, जनशक्ति तथा सेवा व्यवस्थापन

लक्ष्य

- गा. पा. प्रशासन सञ्चालनका लागि दरबन्दीअनुसारको पूर्ण जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने।
- सेवा कार्यालयहरु एकीकृत भवनबाट प्रदान गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने।

उद्देश्य

- पूर्ण र सक्षम जनशक्तिको माध्यमबाट जनताका सेवाहरु सरल र प्रभावकारी रुपमा प्रदान गर्ने।
- नागरिकहरुको सोच, गुनासो, सुझाव तथा वडा कार्यालयका सूचनाहरु प्रशासनलाई सहज प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाउने।

रणनीति तथा कार्यनीति

- वडा कार्यालयहरुको भवन निर्माण गर्दा एकीकृत सेवा प्रवाह गर्ने गरी निर्माण गर्ने।
- गा.पा. को कार्यविभाजन नियमावलीको पुर्ण रुपमा परिपालना, अनुगमण तथा मुल्याङ्कन गर्ने।
- कर्मचारी प्रशासनलाई पर्याप्त, सक्षम र प्रभावकारी बनाउन सांगठनिक संरचना अनुसारको कर्मचारी आपूर्ति गर्न विशेष योजना बनाइ लागु गर्ने।
- कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तथा वृत्ति विकासमा विशेष योजनाहरु लागु गर्ने।

- जनप्रतिनिधिलाई विषयगत कार्य विभाजन गरी जिम्मेवारी तोक्ने र सो को क्षमता विकासका लागि तालिम प्रशिक्षण भ्रमण लगायतका अवसरहरु प्रदान गर्ने ।
- गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गर्ने ।
- निश्चित विधि विकास गरी सार्वजनिक सेवाको सन्तुष्टी मापन गर्ने ।

अपेक्षित उपब्धि

- गा.पा. को विषयगत समिति तथा शाखाहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- आगामी २ वर्षभित्र पालिका तथा सबै वडा कार्यालयहरुको सुविधायुक्त भवन व्यवस्थापन भइसक्नेछ ।

८.२.२. सूचना प्रविधि तथा प्रशासकीय सुशासन

लक्ष्य

सुशासनका सूचकहरुमा आधारित प्रशासकीय सुशासन प्रणाली विकास गर्ने ।

उद्देश्य

सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, परिणाममुखी, जवाफदेही र पारदर्शी बनाई सार्वजनिक सेवाप्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- प्राविधिकहरुले गर्ने लगत ईस्टिमेटहरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
- गा.पा. को प्रोफाइललाई वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने ।
- कम्तीमा वार्षिक रुपमा सेवाको गुणस्तर मापन गर्ने ।
- क्षमता विकास तथा अभिमुखिकरण तालिम दिने ।
- समिति तथा शाखाहरुलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धी बनाउने ।

अपेक्षित उपलब्धि

- डिजिटल प्रशासनिक सेवा सञ्चालन हुनेछ ।
- गा.पा.को वेबसाइट समय समयमा अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
- गा. पा. प्रोफाइल वार्षिक अद्याावधिक हुनेछ ।
- नियमित तथा चौमासिक सूचना प्रवाहको संयन्त्र क्रियाशील हुनेछ ।

८.२.३. पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रमुख लक्ष्य

वार्षिक लेखाजोखामा गाँउपालिकाले पारदर्शिता र जवाफदेहिताका सूचकहरुको उत्कृष्ट स्तर हासिल गर्ने ।

उद्देश्य

- उत्कृष्ट सेवामार्फत गाँउपालिकालाई सक्षम र जनउत्तरदायी बनाउने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- वडा तथा विषयगत कार्यालय र हरेक योजनाहरुको सार्वजनिक सुनुवाई तथा सार्वजनिक परिक्षण अनिवार्य रुपमा गर्ने गराउने साथै ठुला आयोजनाहरुको सूचना बोर्ड राख्ने ।
- वार्षिक योजनाहरुको नियमित समिक्षा चौमासिक रुपमा गर्ने ।
- रणनीतिक योजनाको मध्यावधि समिक्षा दोस्रो र चौथो वर्षमा गर्ने ।
- रणनितिक योजनाको अन्तिम मूल्याङ्कन पाँचौ वर्षमा गर्ने ।
- प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगले प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच राजश्वको बाँडफाड गर्ने
- आधार अनुसार (जनसंख्या तथा जनसंख्यिक विवरण, क्षेत्रफल, मानव विकास सुचकाङ्क, खर्चको
- आवश्यकता, राजश्व संकलनमा गरेको प्रयास, पुर्वाधार विकास, विशेष अवस्था आदि) बजेट विनियोजन गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धि

- कार्यविधिले निर्धारण गरेअनुसारको लक्ष्यमा सार्वजनिक सुनुवाइ, सार्वजनिक परीक्षण तथा नियमित अनुगमन सम्पन्न हुनेछ ।

८.२.४. सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था व्यवस्थापन

सोच

सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था परिचालनमार्फत आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणमा योगदान पुर्याउने ।

प्रमुख लक्ष्य

सामुदायिक गैरसरकारी संस्थाहरुको स्रोतमार्फत आर्थिक समृद्धिका नमुना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

उद्देश्य

- सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्थाहरुलाई सामाजिक सचेतीकरण तथा आर्थिक समृद्धि प्राप्तिका लागि परिचालन गर्ने ।
- स्थानीय समूहको कोषलाई एकीकृत गरी दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।
- गैससहरुको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।

रणनीति तथा कार्यनीति

- गा. पा. को आवधिक लक्ष्यमा सघाउ पुग्नेगरी संस्थाको दीर्घकालीन योजना बनाउन प्रेरित गर्ने ।

- सबैखाले संस्थालाई आफ्नो विषयगत क्षेत्रमा विशिष्ट पहिचान र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।
- गरीबी निवारण कोष ग्रामिण स्वालम्बन कोष र युवा स्वारोजगार कोषहरुबाट संचालित अनुदान र ऋणको कार्यक्रमहरु समन्वयात्मक रुपमा सञ्चालन गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धि

- उद्देश्य, कार्यक्रम र दक्षताको आधारमा एकद्वार प्रणालीमार्फत गैर सरकारी संस्थाहरु परिचालन हुनेछन् ।
- विशिष्ठिकृत सेवामार्फत गैसस क्षेत्रको लगानी पारदर्शी, प्रभावकारी र नतीजामुखी बन्नेछ ।
- लक्षित वर्ग तथा समुदायको सशक्तिकरण र मूलप्रवाहीकरणमा विशेष सहयोग पुग्नेछ ।

८.३. विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

गाँउपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत विकासका कार्यक्रमहरुलाई मुख्य ३४ वटा शीर्षकहरुमा विभाजन गरिएको छ । मुख्यतया पाचँवटा शिर्षकहरु गरी कूल रकम रु ३ अर्ब ७ करोड ७० लाख ३७ हजार ६ सय ८९ रुपैंया बारबरको योजना तथा कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गरिएको छ । उक्त प्रस्तावित कूल रकम र विषयगत क्षेत्रका योजना तथा कार्यक्रमहरुको एकमुष्ठ विवरण तल चित्रमा देखाईएको छ । कूल योजना मद्दये सबै भन्दा धेरै करिब ६७ प्रतिशत योजना तथा कार्यक्रमहरु पूर्वाधार विकास क्षेत्र तर्फ रहेको छ भने सबै भन्दा न्यून योजना तथा कार्यक्रमहरु संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन तर्फको रहेको छ ।

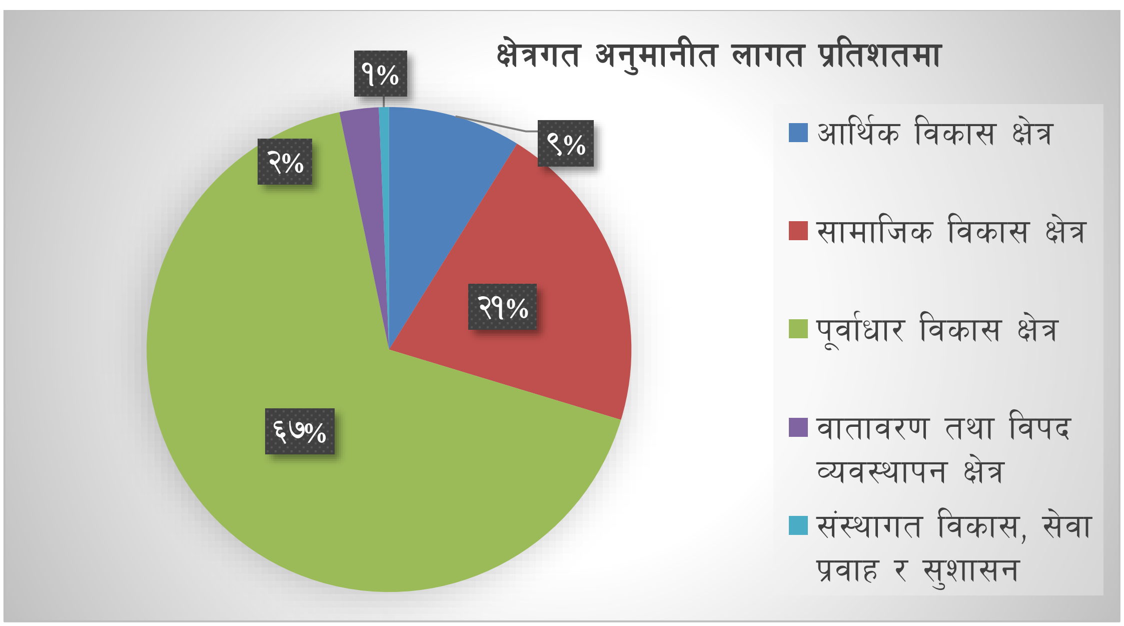

चित्र नं. २ क्षेत्रगत अनुमानीत लागत प्रतिशतमा

कुल रकमको विषयगत क्षेत्रहरुको योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालनार्थ गाँउपालिकाको श्रोत परिचालनलाई व्यवस्थित समेत हुने गरी प्रथम वर्ष कुल बजेटको १८ प्रतिशतले हुन आउने रकम बराबरको योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गर्न प्रस्तावित गरिएको छ । त्यसै गरी आवाधिक योजना कार्यान्वयनको दोश्रो, तेश्रो तथा चौथौं वर्षहरुमा २०/२० प्रतिशतले हुन आउने रकम बाराबरको योजना तथा कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने र अन्तिम वर्ष २२ प्रतिशतले हुन आउने रकम बराबरको योजना तथा कार्यक्रमहरु प्रस्तावित गरिएको छ । सोको विस्तृत विवरण तल तालिका ५.१ मा राखिएको छ । तयसै गरी क्षेत्रगत शिर्षक बमोजिमका योजना तथा कार्यक्रमहरु तालिका ५.२ मा राखिएको छ ।

८.३.१. योजनाहरुको प्राथमिकीकरणका आधार

स्थाानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४/३ बमोजिम निम्न आधारहरुमा वडा तथा वस्तीबाट आएका योजनाहरुको प्रामथमिकीकरण गरिएको छ ।

- आर्थिक विकास र गरिबी निवारणमा प्रत्येक्ष योगदान पुर्‍याउने,
- उत्पादनमूलक र छिटो प्रतिफल दिने (ठूला आयोजनाहरुको हकमा बढिमा ३ वर्ष भित्र सम्पन्न हुने,
- राजस्व परिचालनमा योगदान पुर्‍याउने,
- सेवा प्रवाह, संस्थागत विकास र सुशासनमा योगदान पुर्‍याउने,
- स्थानीय श्रोत साधनमा आधारित भई जनसहभागिताा अभिवृद्धि गर्ने,
- लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको अभिवृद्धि हुने,
- दिगो, विकास, वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुर्‍याउने,
- समुदायलाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तन उत्थानशिल (Resilience) बनाउने,
- स्थान विशेषको संस्कृति र पहिचान प्रवर्द्धन गर्ने,
- स्थानीय तहले आवश्यक देखेका अन्य विषयहरु,

पालिकास्तरीय गौरबका योजनाहरु तर्फ आबाधिक योजनाले लक्ष राखेका तपसिल बमोजिमका योजनाहरु रहेका छन् ।

तालिका २४ : गौरीशंकर गाउंपलिकाका गौरवका आयोजनाहरू

क्षेत्रगत संकेत न.	कार्यक्रम तथा आयोजना	वडा/स्थान
	गौरीशंकर गाउंपलिकाका गौरवका आयोजनाहरू	
१	कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा कृषि उपजको सहज संकलन र वितरण केन्द्र प्रतेक वडा स्तरमा गर्ने	पालिका
२	पालिका भित्र सबै माध्यमिक बिद्यालयलाइ आवासिय बिद्यालय बनाउने साथै प्रबिधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा संचालन गर्ने (गौरीशंकर गाउपालिका गौरबको योजना)	पलिका
३	जुगु - झ्याकु - सुरी - चन्खु - मार्बु - खारे सडक कालोपत्रे	पालिका
४	प्रतेक सामुदायिक वन लाइ उपभोक्ता समिति निर्माण तथा विभिन्न जडिबुटी, काठ उत्पादन गरि आम्दानीको स्रोत बनाउने	पालिका
५	सर्भासुलभ तथा द्रुत सेवा प्रदानको लागि पालिका तथा वडामा सार्वजनिक सुनुवाई र जवाफदेहिता कार्यक्रम प्रतेक ४ / ४ महिना मा सम्पन्न गर्ने	पालिका

तालिका २५ : गौरीशंकर गाँउपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत बजेटको क्षेत्रगत खर्च अनुमान (बजेट)

सि.न	क्षेत्र	अनुमानीत लागत	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल
			आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१	आ.व २०८१/८२	आ.व २०८२/८३	आ.व २०८३/८४	जम्मा
१	आर्थिक विकास क्षेत्र	२७२४७७२५०	४९०४५९०५	५४४९५४५०	५४४९५४५०	५४४९५४५०	५९९४४९९५	२७२४७७२५०
२	सामाजिक विकास क्षेत्र	६४०८६००००	११५३५४८००	१२८१७२०००	१२८१७२०००	१२८१७२०००	१४०९८९२००	६४०८६००००
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०६२५६३७५०	३७१२६१४७५	४१२५१२७५०	४१२५१२७५०	४१२५१२७५०	४५३७६४०२५	२०६२५६३७५०
४	वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र	८०४४७२५०	१४४८०५०५	१६०८९४५०	१६०८९४५०	१६०८९४५०	१७६९८३९५	८०४४७२५०
५	संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	२०६८९४३८.८	३७२४०९९	४१३७८८७.८	४१३७८८७.८	४१३७८८७.८	४५५१६७६.५	२०६८९४३८.८
	जम्मा	**३०७७०३७६८९**	**५५३८६६७८४**	**६१५४०७५३८**	**६१५४०७५३८**	**६१५४०७५३८**	**६७६९४८२९२**	**३०७७०३७६८९**

८.४. स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

८.४.१ पछिल्लो तीन आ.वको आम्दानी तथा खर्चको समिक्षा:

आम्दानी तर्फ:

गौरीशंकर गाँउपालिकाको लागि गत आ.व. २०७६।७७, २०७७।७८ र २०७८।७९ को आम्दानी विवरण अध्ययन गर्दा गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने विभिन्न शिर्षकहरुमा वृद्धि भएको पाईन्छ । उक्त आम्दानीको औसत वृद्धि २० प्रतिशतले रहेको छ। विस्तृत विवरण तल तालिकमा समावेस गरिएको छ ।

तालिका २६ :: पछिल्लो तीन आ.व को आम्दानी विवरण

सि. न	आम्दानी विवरण	आर्थिक वर्ष		
		आ.व २०७६/७७	आ.व २०७७/७८	आ.व २०७८/७९
१	वित्तिय समानिकरण अनुदान नेपाल सरकार	१०६५०००००	१०८८०००००	११३३०००००
२	राजश्व बाँडफाँड नेपाल सरकार	८१२०००००	८३९१००००	८४५०१०००
३	रोयल्टि बापत प्राप्त नेपाल सरकार	९८९८४८५		
४	वित्तिय समानिकरण अनुदान प्रदेश सरकार	९७५१०००	१००११०००	९५५१०००
५	सवारी साधन कर (राजश्व बाँडफाँड) प्रदेश सरकार	१०६५६०७७	१५४०२०००	२११०४२१२.०८
६	आन्तरिक आम्दानी (अल्या समेत)	८३४००००	३४०२५००	२५०००००
७	सर्शत अनुदान नेपाल सरकार	१३७९०००००	१७४००००००	२१६७०००००
८	सर्शत अनुदान प्रदेश सरकार	२९०३०००	३४८२६०००	२०३४८०००
९	सघं विशेष अनुदान	०	१५००००००	३७४०००००
१०	प्रदेश विशेष अनुदान		३००००००	३००००००
११	प्रदेश समपुरक अनुदान		२७५०००००	२२५३४०००
१२	अल्या रकम			५३६०००००
	जम्मा	३६७१४८५६२	४७५८५१५००	५८४५३८२१२.१

खर्च तर्फ:

गाँउपालिकाको चालु खर्च तर्फको पछिल्लो तीन वर्षको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा चालु खर्च औसत रुपमा सापेक्षित रुपले बढेको देखिन्छ । आ.व २०७६।७७ मा गाउँपालिकाको समग्र चालु खर्चका विभिन्न शिर्षहरुमा गरी रकम रु ५ करोड ८३ लाख ४० हजार रहेको थियो जुन रकम आ.व २०७७।७८ मा आईपुग्दा रकम रु ७ करोड हुन पुगेको देखिन्छ। यी दुई आ.वको चालु खर्चको रकममा वृद्धि भएको प्रतशित करिव १७ प्रतिशत हुन आउँछ । त्यसै गरी सोहि अनुरप आ.व २०७८।७९ को गाउँपालिकाको चालु खर्च हेर्ने हो भने करिब १२ करोड ३ लाख ५४ हजार रहेको छ । जुन रकम अघिल्लो आ.वको तुलनामा ४१ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ । उक्त प्रतशितले भएको वृद्धि नेपाल सरकारले कर्मचारीहरुको परिश्रमिकमा गरेको वृद्धिको समेत हिसावको कारणले

गर्दा भएको देखिन आएता पनि अन्य शिर्षकहरु भने करिव २५ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिएको छ ।

त्यसै गरी पुजींगत खर्च तर्फ आ.व २०७६।७७ मा करिव ३० करोड भएको थियो जुन आ.व २०७७।७८ मा आईपुग्दा करिव ४० करोड रहेको छ भने आ.व २०७८।७९ मा उक्त खर्च रकम करिव ४६ करोड पुगेको देखिन्छ । यसर्थ पछिल्लो तीन वर्षमा साधारणतया औसत रुपमा १८ प्रतिशत हुन आउँछ । विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २७ : : पछिल्लो तीन आ.व को खर्च विवरण

सि.न	व्यय	आर्थिक वर्ष		
		आ.व २०७६/७७	आ.व २०७७/७८	आ.व २०७८/७९
१	चालु खर्च	५८३४००००	७००००००००	१२०३५४०००
२	पुजींगत खर्च	३०८८०८५६२	४०५८५१५००	४६४१८४२१२.१

८.४.२. कानुनी आधार

नेपालको संविधानको धारा ५९ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानुन बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने नीति तथा योजना बनाउने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चान ऐन २०७४ को दफा २४ ले स्थानिय निकायको आफ्नो अधिकारक्षेत्रको विषयमा स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत गरेको छ। संविधानको उक्त व्यवस्था र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार गौरीशंकर गाँउपालिकाको लागि ५ वर्षे रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न निम्न कानुनी आधारहरु लिइएको छः

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४
- संघीय आर्थिक कार्यविधि ऐन २०७५
- विकास सहायता नीति २०७१
- सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट (मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत) तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४

८.४.३. श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु

नेपालको संविधान २०७२ को दफा ६० ले राजश्व श्रोतको बाँडफाँड हुने व्यवस्था गरेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को परिच्छेद ४ दफा ८,९,१० र ११ बमोजिम यस गौरीशंकर गाँउपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने आर्थिक श्रोतहरु निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ५. ५ : गाँउपालिकालाई प्राप्त हुने बजेटको स्रोत तथा शीर्षकहरुको विवरण

सि.न.	श्रोत	शीर्षकहरु
१	नेपाल सरकार	वित्तीय समानिकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
२	प्रदेश सरकार	वित्तीय समानिकरण, सशर्त, विशेष र समपूरक अनुदान
३	राजस्व बाँडफाँड	मूल्य अभिबृदि कर, आन्तरिक उत्पादनमा लागेको अन्तशुल्कको रकम, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम
४	आन्तरिक आम्दानी	एकीकृत सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर, गैर कर आदि
५	अन्तर स्थानीय तह लगानी	फोहोर प्रशोधन केन्द्र निर्माण बजेट आदि
६	वैदेशिक स्रोत	नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त कार्यक्रमका रकमहरु
७	जनसहभागिता	विकास निर्माणमा उपभोक्ताबाट सङ्कलित रकम
८	आन्तरिक ऋण	आयोगको मापदण्ड बमोजिम स्वदेशी वित्तीय संस्थाबाट लिएको ऋण

८.४.४. वृद्धिदर अनुमानको आधार

विगत पाँच वर्ष यताको कुल बजेटको आकारसँगै स्थानीय तहमा विनियोजन हुने बजेटको अंश निरन्तर वृद्धि भइरहेको छ । गौरीशंकर गाँउपालिकाको आगामी आ.व.को लागि अनुमानित आय तथा व्यय तयार गर्नका लागि विगत पाँच वर्षमा भएको कुल बजेटको बढोत्तरी तथा कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहमा भएको बजेटको अंशमा भएको बढोत्तरीलाई आधार मानी हाल विनियोजित बजेट तथा खर्चमा सरदर २० प्रतिशत वृद्धि गरी अनुमान गरिएको छ । वृद्धिदर अनुमानको आधारका लागि विगत पाँच वर्षको कुल बजेट तथा स्थानिय तहमा विनियोजन भएको अंशको तुलनात्मक विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः ।

क. कुल राष्ट्रिय बजेटको वृद्धिदर

तालिका २८ : बजेट वार्षिक वृद्धिदरको आधार

आ.व.	कुल राष्ट्रिय बजेट रु लाखमा	पछिल्लो आ.व.मा भएको वृद्धि रु लाखमा	वृद्धि प्रतिशत
२०७३/७४	१०५१००००		
२०७४/७५	१२७९००००	२२८००००	२१.७
२०७५/७६	१३१५१६००	३६१६००	२.८
२०७६/७७	१५३२००००	२१६८४००	१६.५
२०७७/७८	१४७०००००	-६२००००	-४.०

ख. कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहको बजेटमा वृद्धि दर

तालिका २९ :स्थानीय तहको बजेट वृद्धिदरको आधार

आ.व.	बजेट रु लाखमा	पछिल्लो आ.व.मा भएको वृद्धि रु	वृद्धि प्रतिशत
२०७४/७५	४४२२.६१		
२०७५/७६	४७५३	३३०.३९	७.५
२०७६/७७	५६९७.१८	९४४.१८	१९.९
२०७७/७८	६६०७.५	९१०	१६.०
२०७८/७९	७२१८	६११	९.२४
२०७९/८०	७८८५	६६७	९.२४
२०८०/८१	८६१४	७२९	९.२४
२०८१/८२	९४१०	७९६	९.२४
२०८२/८३	१०२७९	८६९	९.२४
जम्मा (७८/७९-८२/८३)	४३४०५		

गाउँपालिकाको आम्दानी तर्फः

गाउँपालिकाको हालसम्मको आम्दानीमा भएको औसत वृद्धि अनुरुपनै आगामी आर्थिक वर्षहरुमा रकम प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ । आम्दानीकका शिर्षकहरु मद्दये सर्शत अनुदान तर्फको आम्दानीको वृद्धि दर भने जम्मा औसत ५ प्रतिशतको मात्र वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । यसर्थ

गाउँपालिकाको समग्र आम्दानीको विश्लेषण गर्दा सर्शत अनुदान वाहेक अन्य सबै आम्दानीका शिर्षकहरुमा औसत २० प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान सतिको खाका तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। यसरी आगामी पाचँ आर्थिक वर्षकोलागि औसत २० प्रतिशतले हुन आउने कुल आम्दानी तर्फ रकम रु ४ अर्ब १५ करोड १७ लाख ८९ हजार २ सय ८० अनुमान गरिएको छ। विस्तृत विवरण तल तालिकममा पेश गरिएको छ।

तालिका ३० : गौरीशंकर गाँउपालिकाको आवधिक आम्दानी बजेट अनुमान (बजेट)

सि.न	आम्दानी विवरण	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल
		आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१	आ.व २०८१/८२	आ.व २०८२/८३	आ.व २०८३/८४	जम्मा
१	वित्तिय समानिकरण अनुदान नेपाल सरकार	१३५९६००००	१६३१५२०००	१९५७८२४००	२३४९३८८८०	२८१९२६६५६	१०११७५९९३६
२	राजश्व बाँडफाँड नेपाल सरकार	१०१४०१२००	१२१६८१४४०	१४६०१७७२८	१७५२२१२७३.६	२१०२६५५२८.३	७५४५८७१६९.९
३	रोयल्टि बापत प्राप्त नेपाल सरकार	११८७८१८२	१४२५३८१८.४	१७१०४५८२.०८	२०५२५४९८.५	२४६३०५९८.२	८८३९२६७९.१७
४	वित्तिय समानिकरण अनुदान प्रदेश सरकार	११४६१२००	१३७५३४४०	१६५०४१२८	१९८०४९५३.६	२३७६५९४४.३२	८५२८९६६५.९२
५	सवारी साधन कर (राजश्व बाँडफाँड) प्रदेश सरकार	२५३२५०५४.५	३०३९००६५.४	३६४६८०७८.४७	४३७६१६९४.१७	५२५१४०३३	१८८४५८९२५.५
६	आन्तरिक आम्दानी (अल्या समेत)	३००००००	३६०००००	४३२००००	५१८४०००	६२२०८००	२२३२४८००
७	सर्शत अनुदान नेपाल सरकार	२२७५३५०००	२३८९११७५०	२५०८५७३३७.५	२६३४००२०४.४	२७६५७०२१४.६	१२५७२७४५०६
८	सर्शत अनुदान प्रदेश सरकार	२४४१७६००	२९३०११२०	३५१६१३४४	४२१९३६१२.८	५०६३२३३५.३६	१८१७०६०१२.२
९	सघं विशेष अनुदान	४४८८००००	५३८५६०००	६४६२७२००	७७५५२६४०	९३०६३१६८	३३३९७९००८
१०	प्रदेश विशेष अनुदान	३६०००००	४३२००००	५१८४०००	६२२०८००	७४६४९६०	२६७८९७६०
११	प्रदेश समपुरक अनुदान	२७०४०८००	३२४४८९६०	३८९३८७५२	४६७२६५०२.४	५६०७१८०२.८८	२०१२२६८१७.३
१२	अल्या रकम						
	जम्मा	**६१६४९९०३६.५**	**७०५६६८५९३.८**	**८१०९६५५५०.१**	**९३५५३००५९.४**	**१०८३१२६०४१**	**४१५१७८९२८०**

खर्च तर्फः

त्यसै गरी खर्च तर्फ चालु शिर्षकमा खर्चको सिमालाई नबढाई औसत रुपमा आम्दानीको प्रक्षेपित वृद्धि जस्तै चालु खर्चलाई पनि औसत २० प्रतिशतकै वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ। यसरी आगामी पाचँ आर्थिक वर्षकोलागि औसत २० प्रतिशतले हुने विृद्धिको आधारमा कूल चालु खर्च रकम रु १ अर्ब ७ करोड ४७ लाख ५१ हजार ५ सय ९२ खर्च प्रस्तावित गरिएको छ। पुजींगत खर्च तर्फ भने आगामी ५ वर्षको लागि रकम रु ३ अर्ब ७ करोड ७० लाख ३७ हजार ६ सय ८९ प्रस्तावित गरिएको छ। विस्तृत विवरण तल तालिकममा पेश गरिएको छ।

तालिका ३१ : गौरीशंकर गाँउपालिकाको आवधिक खर्च बजेट अनुमान (बजेट)

सि.न	व्यय	पाँच वर्षको प्रस्ताव					कुल
		आ.व २०७९/८०	आ.व २०८०/८१	आ.व २०८१/८२	आ.व २०८२/८३	आ.व २०८३/८४	जम्मा
१	**चालु खर्च**	१४४४२४८००	१७३३०९७६०	२०७९७१७१२	२४९५६६०५४.४	२९९४७९२६५.३	१०७४७५१५९२
२	**पुजींगत खर्च**	४७२०७४२३६.५	५३२३५८८३३.८	६०२९९३८३८.१	६८५९६४००५	७८३६४६७७५.४	३०७७०३७६८९

८.५. स्रोत परिचालन रणनीति

वित्तीय व्यवस्थापन तथा बजेट परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन गा.पा. ले निम्न प्रक्रियाहरु अपनाउने छः

क. ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरुको परिपालन निम्न ऐन नियम तथा कार्यविधिहरुको आधारमा वित्तीय प्रणालीलाई व्यवस्थापन गर्नेछ :

- नेपालको संविधान २०७२,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४
- गाँउपालिकाको वार्षिक नीति तथा बजेट
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४
- स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४
- सार्वजनिक खरीद ऐन २०६३
- सार्वजनिक खरीद नियमावली २०७५

ख. लेखा व्यवस्थापन तथा बजेट अनुगमन

कानुनले तोके बमोजिम र रणनीतिक योजनाले परिकल्पना गरे बमोजिमको वित्तीय व्यवस्थापनका लागि गा. पा. ले आवश्यक कर्मचारी व्यवस्थापन वित्तीय व्यवस्थापन नीति तथा संयन्त्र र विद्युतीय प्रविधिलगायतका प्रणालीहरु व्यवस्थापन गर्नेछ ।

ग. पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आर्थिक पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि गा. पा. का योजना, प्रगति तथा अनुगमन प्रतिवेदनहरु वेभसाइटमा राख्ने, जनगुनासाहरु लिन र जवाफ दिन सकिने किसिमका एप्लिकेसनको पहुँच विस्तार गर्ने, वार्षिक प्रकाशन गर्ने, मिडिया अनुगमन गराउने तथा आमञ्चार संवाद कार्यक्रमहरु राख्ने योजनाहरु लागु कार्यान्वयन गर्नेछ ।

८.५.१. योजना प्रक्रिया

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले तयार गरेका नीति, कार्यक्रम तथा योजनाहरुको अतिरिक्त यो रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन, अभिलेख प्रणाली र सिकाइ प्रक्रियालाई यस खण्डमा व्यवस्था गरिएको छ । यी व्यवस्थाहरु संघीय तथा प्रादेशिक ऐन, नियमहरु र गाँउपालिकाले तय गरेको नीति, ऐन तथा नियमावलीहरुको आधारमा कार्यान्वयन हुनेछ । गा. पा. को वार्षिक योजना प्रक्रियालाई स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ ले मार्गदर्शन गर्नेछ । उक्त मार्गदर्शनभित्र रही निम्नअनुसार योजना तर्जुमा हुनेछः

क. योजना छनौटका तह

- संघ संस्था तहः संघ संस्थाका योजनाहरु संकलन गर्ने ।
- वस्ती तहः वस्तीस्तरको योजना संकलन गर्ने ।
- वडा तहः वडा तहको योजना संकलन गर्ने ।
- गाँउ कार्यपालिका तहः गाँउस्तरीय योजनाहरु छनौट गर्ने ।
- गाँउसभा तहः कार्यपालिकाले पेश गरेका योजनाहरुको अन्तिम छनौट गर्ने ।

- विभिन्न तहमा योजना छनौट गर्दा दिग्दर्शनले तोकेको प्राथमिकताका आधारहरु र संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच तालमेल मिलाउनुपर्ने विषयमा ध्यान दिइनेछ ।

ख. योजना तर्जुमा समितिहरु

- विषयगत समितिः विषयगत योजनाहरु तयार गर्ने ।
- स्थानीय राजस्व परामर्श समितिः राजस्व योजनाका लागि परामर्श दिने ।
- स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिः आयस्रोत अनुमान गरी विनियोजन रकम निर्धारण गर्ने ।
- बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिः विस्तृत कार्यक्रम तथा बजेट तयार गर्ने ।

ग. बजेट तयारी तथा अख्तियारी चरण

- बजेटको पूर्वतयारीः पौष मसान्तभित्र ।
- संघबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्नेः फागुन मसान्तभित्र ।
- प्रदेशबाट बजेट सीमा प्राप्त गर्नेः चैत मसान्तभित्र ।
- कार्यपालिकामा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम मस्यौदा पेशः असार ५ गतेभित्र ।
- गाँउ/गाँउसभामा पेशः असार १० गतेभित्र ।
- गाँउ/गाँउसभाबाट अन्तिम स्वीकृतिः असार मसान्तभित्र ।
- बजेट प्रकाशनः साउन १५ गतेभित्र ।
- अध्यक्ष/प्रमुखले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई बजेटको खर्च गर्ने अख्तियारी प्रदान गर्नेः सभाबाट पारित भएको ७ दिनभित्र ।
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सम्बन्धित विभागरशाखा तथा वडालाई कार्यान्वयनको अख्तियारी दिनेः आफूले अख्तियारी पाएको १५ दिनभित्र ।

घ. वार्षिक योजनामा रणनीतिक योजना समावेश गर्ने प्रक्रिया

वार्षिक योजना तयार गर्दा रणनीतिक योजनाले तय गरेका लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा वडागत वार्षिक कार्यक्रमहरुलाई समावेश गर्नुपर्नेछ । यसरी प्रस्ताव गरिएका योजनाहरु हरेक तहगत योजना तर्जुमा प्रक्रियामा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । मूलभूत उद्देश्य, लक्ष्य, नतीजा र रणनीति तथा कार्यनीतिहरुमा खास असर नपर्ने गरी स्थानीय क्रियाकलापहरुमा औचित्यतासहित सामान्य हेरफेर गर्न सकिनेछ । यसरी योजना बनाउँदा सबै सरोकारवालाहरुलाई जानकारी,सहभागिता र सहमतिको आधारमा तयार गर्नुपर्नेछ । यी प्रक्रियाहरु बैठकको रेकडबाट पुष्टि गर्नुपर्नेछ ।

८.६. आवधिक योजना कार्यन्वयन

पृष्ठभूमि

समृद्ध गौरीशंकर निर्माण गर्न बनेका योजनाहरूको सफल कार्यान्वयनकालागि तीन तहका सरकारहरू बीच मात्र नभई पालिका भित्रैका सबै वडा कार्यालयहरू तथा विभिन्न सरकारी कार्यालयहरू बीच समन्वय एवम् सहकार्य अत्यावस्यक हुन्छ। नेपालको संविधानको धारा २३२ मा तीन तहका सरकारहरूको सम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने उल्लेख गरेको छ। त्यसैगरी अनुसूची ५ मा नेपाल सरकारले सम्पादन गर्ने एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू, अनुसूची ६ मा प्रदेश सरकारले

सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशले साझा रूपमा सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू र अनुसूची ९ मा तीन तहका सरकारले सम्पादन गर्ने साझा अधिकारका कार्यहरू उल्लेख गरिएको छ । देशमा संघीयताको अभ्यास प्रारम्भ भए पश्चात् तीन तहमा (संघ, प्रदेश र स्थानीय तह) सरकार गठन भई क्रियाशील भएका छन् । तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने एकल अधिकार क्षेत्रका कार्यहरूमा प्रष्टता भए तापनि साझा अधिकार भित्रका कार्यहरू कार्यान्वयन गर्ने कार्यहरूमा प्रष्टता आएको छैन । तसर्थ तीन तहका सरकारले प्रभावकारी काम सम्पादन गर्न आपसी सामन्जस्य, समन्वय र सहकार्य आवश्यक पर्दछ । प्रष्टता नभएका कार्यहरू आपसी सहकार्य र समन्वयमा सम्पादन गरी जनतालाई सरकारको उपस्थिति र अनुभूति गराउन सकिन्छ ।

प्रमुख समस्या

स्थानीय तहका क्षेत्राधिकारहरू मोटामोटी रूपमा मात्र उल्लेख गरिएको र तोकेर नछुट्याइएको हुँदा कार्य सम्पादन गर्न केही अस्पष्टताहरू रहेको । कार्य विस्तृतीकरणमा केही व्याख्या गरिएको भए तापनि व्याख्या नभएका कैयौं सबालहरू रहेको । कार्यान्वयन चरणमा ती कार्यहरू दोहोरिने, एक अर्काको क्षेत्र अतिक्रमण हुने । तीन तहका सरकारले कार्यन्वयन गर्ने आयोजनाहरूको हालसम्म वर्गीकरण नभएको । योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा थप समस्या पैदा गरेको ।

चुनौती र अवसर

तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता गर्नु । प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरू कार्यान्वयनकोलागि स्रोत व्यवस्थापन गर्नु । आयोजना कार्यान्वनमा प्रभावकरिता ल्याउनु ।

आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता ल्याउन आयोजना वर्गीकरण सम्बन्धी छलफलले नीति निर्माताको ध्यान आकर्षण गर्नु । संघीयता कार्यान्वयनकोलागि कार्यतालिका निर्माण हुनु ।

लक्ष्य

सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको आधारमा समृद्धि हासिल गर्ने ।

उद्देश्य

१. आयोजना पहिचान, बजेट विनियोजन तथा निर्माणमा सबै तहका सरोकारवाला सरकारहरू तथा सरकारी निकायसँग समन्वय एवम् सहकार्य गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३२ : योजना कार्यान्वयन गर्न अन्तरसरकार समन्वयका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १ः आयोजना पहिचान, बजेट विनियोजन तथा निर्माणमा सबै तहका सरोकारवाला सरकारहरू तथा सरकारी निकायसँग समन्वय एवम् सहकार्य गर्नु ।	
१.१ः तीन तहका सरकारको कार्यक्षेत्र र क्षेत्राधिकार प्रष्ट गर्न आयोजनाहरूको वर्गीकरण गर्न प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।	१. ठूला र रणनीतिक आयोजनाहरूकोलागि आवश्यक स्रोत बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्य मार्फत् व्यवस्था गरिनेछ । २. रणनीतिक महत्त्वका ठूला आयोजनाहरू संघीय तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्य र समन्वयमा पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गरिनेछ ।

	३. जनतामा सेवाप्रवाह गर्ने साना आयोजनाहरूको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।

क. कार्यान्वयन योजना

वार्षिक योजना तयार गर्दा कार्यपालिका बैठकमा कार्यान्वयन योजनाको मुख्य विषयहरु समावेश गरिनेछ । कार्यान्वयन योजनामा कार्यक्रम, बजेट, साझेदार, लाभग्राही, जिम्मेवारी, मुख्य नतीजा र समयतालिका उल्लेख हुनेछ । सो को आधारमा सम्बन्धित कार्यान्वयन निकायले विस्तृत कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

ख.कार्यान्वयन संयन्त्र

विशेष योजनाबाहेक अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजना कार्यान्वयनका लागि स्थायी प्रकृतिको निम्न संरचनाले योजना कार्यान्वयन गर्नेछः

- गा. पा. स्तरीय योजना तथा अनुगमन समितिः जनप्रतिनिधि तथा प्रमुख कर्मचारी सम्मिलित समिति ।
- गा. पा. स्तरीय योजना कार्यान्वयन समितिः विषयगत महाशाखा/शाखाका प्रमुखहरुको समिति ।
- विषयगत समितिः जनप्रतिनधिहरुको गा. पा. स्तरीय विषयगत समिति ।
- वडास्तरीय योजना तथा अनुगमन समिति ।
- विषयविज्ञ तथा परामर्श समिति ।

ग. कार्यान्वयन विधि

माथिको संयन्त्रले योजना कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न निम्न विधिहरु अवलम्बन गर्नेछः

- कार्ययोजना विस्तृतीकरणः कार्यक्रम,बजेट, कार्यविधि, समय, जिम्मेवारी, नतीजाहरुको विस्तृत विवरण ।

- लागत इस्टिमेट तथा डिजाइन तयारी र स्वीकृति
- खरिद विधि छनोट
- योजना पेश, सम्झौता र कार्यादेश
- कार्यान्वयन, अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण
- प्रतिवेदन तथा मूल्याङ्कन
- योजना फरफारक

८.७. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

पृष्ठभूमि

अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताालागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणकालागि मूल्याङ्कनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको व्यवस्था हुनुपर्दछ । अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ,

यसको मुख्य उद्देश्य चालु परियोजनाको प्रगति र ढिलासुस्तीको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनालाई सही बाटोमा हिंडाउनु हो ।

प्रमुख समस्या

कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु, आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाहरू उपलब्ध र व्यवस्थित नहुनु । सीमित बजेट, तथ्याङ्कको कमजोर आधारहरू, संस्थागत संरचनाहरू व्यवस्थित नहुनु । पर्याप्त जनशक्ति र भौतिक संरचना नहुनु ।

चुनौती र अवसर

सफलतापूर्वक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गर्नु ।

नतिजामूलक तथ्यहरूको पहिचान गरी आयोजनामा समावेश गर्नु ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन बारे संस्थागत धारण बन्नु । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यकोलागि संगठन संरचना निर्माण गर्दा महत्त्व दिनु ।

लक्ष्य

नतिजामूखी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणलीलाई विकास निर्माण तथा व्यवस्थापनमा संस्थागत एवम् स्थापित गर्ने

उद्देश्य

१. योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु ।

२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको निर्माण तथा नीतिगत व्यवस्था गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ३३ : अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु ।	
१.१: जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा काम गर्ने सबै जनशक्तिलाई बलियो साझेदारीको निर्माण, M&E Matrix, Project Performance Information System (PPIS) Software, M&E data को प्रयोग, अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिनेछ ।
१.२: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका बनाई तहगत रूपमा अनुगमन संयन्त्र विकास गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शनको प्रयोगबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. हरेक वडाले महिनाको एकपटक र कार्यपालिकाले चौमासिक रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन प्रगति अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
१.३: आयोजनाहरूको हरेक पक्षलाई आधार मानी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने ।	१. सार्वजनिक नीति, पञ्चवर्षीय योजना, आर्थिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट तथा आयोजनाको दस्तावेज र

	अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धताको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ । २. हरेक आयोजनाको समयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विश्लेषणको आधारमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
उद्देश्य २ः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको निर्माण तथा नीतिगत व्यवस्था गर्नु ।	
२.१ः अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकोलागि स्पस्ट नीति बनाई लागु गर्ने ।	१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन पुनरावलोकन गरी प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२.२ः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।	१. आयोजनागत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२.३ः योजना कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई यथार्थपरक र परिणामुखी बनाउने ।	१. दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूको प्रगतिलाई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा एकीकृत गरिनेछ ।

प्रमुख कार्यक्रम

१. आयोजनाहरूको आवश्यक अनुगमन र मूल्याङ्कन
२. निर्देशिका तथा अन्य सामग्रीको विकास
३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन
४. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना तर्जुमा
५. सूचकहरूको निर्माण

अपेक्षित उपलब्धि

आयोजना अनुगमन र मूल्याङ्कनकोलागि छुट्टाछुटै निर्देशिका बनेको हुनेछ । हरेको आयोजनाकोलागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका सूचकहरू बनेका हुनेछन् । सूचकहरूको आधारमा आयोजनाहरूको मूल्याङ्कन गरिएको हुनेछ । विकासकोलागि छुट्याइएको बजेटको निश्चित प्रतिशत अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकोलागि छुट्याइएको हुनेछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट निस्केका परिणामहरू र सिफारिसहरूलाई योजना तर्जुमा समावेश गरिएको हुनेछ ।

८.७.१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आवश्यकता

आवधिक योजनाले निर्धारित गरेको लक्ष्य, उद्देश्य तथा अपेक्षित प्रतिफलहरु हाँसिल उन्मुख भए नभएको निगरानी गर्न र लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिको लेखाजोखा गर्न अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ । आवधिक योजनाको कार्यन्वयनका लागि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यन्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको स्थापना गरी योजनाले निर्धारण गरेका लक्ष्य, असर र प्रतिफल हासिल गर्ने दिशातर्फ भएको प्रगति आवधिक रुपमा मापन गर्नुपर्दछ ।

यसका लागि योजना कार्यान्वयनका दौरान आइपर्ने समस्याहरुको समाधान एवम् गरिएको लगानी तथा स्रोतसाधनको प्रवाह आशातीत ढङ्गबाट भए नभएको जानकारी समेत प्राप्त गर्नुपर्ने हुन्छ । तसर्थ गाउँपालिकाको आवधिक योजनाको आधारमा वार्षिक योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयनको लागि

वार्षिक कार्यान्वयन कार्यतालिका समेत तयार गर्नुपर्दछ । यसरी तयार भएको कार्यान्वयन कार्यतालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका कार्यहरुसमेत निर्दिष्ट गर्ने एवम् सो अनुसार अनुगमन गर्ने र उद्देश्य प्राप्तिको अवस्था लेखाजोखा गर्न मूल्याङ्कन गर्ने कार्यप्रणाली स्थाापित गर्नुपर्दछ ।

८.७.२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको जिम्मेवारी

स्थानीय आवधिक योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतिजा मापन तथा सञ्चालित कार्यक्रमको प्रक्रिया अनुगमन गर्नुपर्दछ । प्रक्रिया अनुगमन तथा प्राप्त नतिजाको मापन गर्ने जिम्मेवारी कार्यपालिकाको हुनेछ र यस कार्यमा वार्षिक विकास कार्यक्रमको अनुगमन, सुपरीवेक्षण र प्रतिवेदनको लागि गठित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण समितिलाई परिचालन गर्नुपर्नेछ । आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा संलग्न हुने निकायहरुको निम्न हुनसक्दछन्:

- गाउँ कार्यपालिका
- जिल्ला समन्वय समिति

८.७.३. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया

वार्षिक योजना अनुगमनका लागि स्थानीय तहको वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ तोकेबाहेक वार्षिक तथा आवधिक योजनाको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न विधिहरु अवलम्बन गरिनेछ:

क. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका चरणहरु

- योजना चरण : यस चरणका रणनीतिक योजना तथा आवधिक कार्यक्रमका सूचीहरु वार्षिक योजनाभित्र के,कति समावेश भए भन्ने पक्ष यकिन गरिनेछ ।
- कार्यान्वयन चरण : यस चरणमा योजनाको गति अनुगमन ९त्चबअप ךयलष्तयचष्लन० चौमासिक रुपमा गरिनेछ । यसमा मुख्यतया: योजनाहरुको प्रगति अपेक्षित नतीजा र आवधिक लक्ष्य प्राप्तितिर उन्मुख भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- कार्यसम्पन्न चरण : यस चरणमा योजनाको उद्देश्य, विधि, बजेट र समयभित्र तोकिएको नतीजा हासिल भए नभएको यकिन गरिनेछ ।
- प्रभाव मूल्याङ्कन चरण : रणनीतिक योजनाले प्राथमिकतामा राखेका गौरव आयोजनामध्येका विषयगत, स्थानगत, लाभग्राही र बजेटअनुसार केही योजनाहरुको प्रभाव मूल्याङ्कन गरिनेछ । यस अन्तर्गत कार्यक्रमले जीवनस्तर सुधारमा ल्याएको परिवर्तनबारे लेखाजोखा गरिनेछ ।

ख. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विधि

१. कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेको १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

२. गा. पा. ले १ करोड बढी लागतका योजनाको योजना सम्पन्न भएको २ वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्याङ्कन गराउनेछ ।

३. रणनीतिक योजनाको प्रभाव थाहा पाउन,योजनाले लक्ष राखेका लाभग्राहीहरु लाभान्वित भए नभएको एकीन गर्न ,आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण लिन,योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न बहुसरोकारवाला निकायहरुको सहभागितामा तीन वर्षपछि प्रभाव मूल्याङ्कनको व्यवस्था गर्नेछ । यस्ता प्रभाव मूल्याङ्कनको नतिजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरुको जानकारीको लागि सार्वजनिक समेत गर्ने छ ।

४. अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा पेश गरी कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गर्नेछ ।

५. अनुगमनका लागि निम्न विधिहरु प्रयोग गरिनेछः

- स्थलगत अवलोकन,
- सरोकारवालाहरुसँग छलफल,
- नागरिक समाजका सँस्थाहरु परिचालन,
- मिडिया अनुगमन
- सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक परीक्षण
- वेब साइट, मोबाइल एप्स् तथा सूचना पाटीमा प्रकाशन

सन्दर्भ सामाग्री

- स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- नेपालको संविधान, २०७२
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, राष्ट्रिय जनगणना, २०६८
- गौरीशंकर गाउँपालिकाको पार्श्व चित्र, २०७८
- नापी विभाग, टोपोग्राफिक नक्शाहरु, १९९२
- गौरीशंकर गाँउपालिकाको आर्थिक प्रतिवेदन, २०७५
- गाँउपालिका तथा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय पुस्तिका, २०७४
- Geographical Coding of States, Districts and Local units : NPC/CBS, 2017
- NEPAL Multidimensional Poverty Index, 2018: National Planning Commission
- A study on Foreign Aid Mobilization in Federal Nepal, Dec. 2017: Ministry of Finance
- नेपालको पन्ध्रौ आवधिक विकास योजना (२०७६/७७-२०८०/८१)
- सहस्राब्दी विकास लक्ष्य
- सार्वजनिक खरिद ऐन,२०६३
- सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४
- आर्थिक वर्ष २०७६/०७७को बजेट वक्तव्य, २०७७: अर्थ मन्त्रालय
- राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन,२०७४: अर्थ मन्त्रालय
- अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, आर्थिक वर्ष २०७५र०७६: अर्थ मन्त्रालय २०७५
- कार्य सञ्चालन निर्देशिका, २०७३: अर्थ मन्त्रालय
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७४
- आर्थिक वर्ष २०७५र०७६ का लागि प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहमा हुने सवारी साधन
- कर बाँडफाँटम्बन्धी सिफारिस, २०७५: राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग
- आर्थिक सर्वेक्षण २०७४ र ०७५: अर्थ मन्त्रालय
- दिगो विकास लक्ष्य २०३०: राष्ट्रिय योजना आयोग २०७३

अनुसूची-१ कार्यक्रम खाका

तालिका ३४ : गौरीशंकर गाँउपालिकाको मुख्य कार्यक्रम र कार्यतालिका र वजेट अनुमान (बजेट रु. लाखमा)

आर्थिक विकास क्षेत्र

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. हजारमा)						प्रति एकाई लागत (रु हजारमा) (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण
					०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	जम्मा			
	१.कृषि तथा पशुपालन												
१.१	कृषि उपजको संकलन र वितरण केन्द्र वडास्तरमा संचालन (गौरीशंकर गौरवको योजना)	संख्या	०	९	१८०००	१८०००	१८०००			५४०००	६०००	आफै	वडा न. १ - वडा न. ९
१.२	चिस्यान घर निर्माण (500 MT)	संख्या	०	१		५०००	७०००			१२०००	१२०००	संघिय सरकार	वडा न ५ (भोर्ले)
१.३	पालिकाको कृषि नीति तयार गर्ने	पटक	०	१	५००					५००	५००	आफै	सबै वडा
१.४	प्रांगारिक मल उद्पादन तालिम	पटक	०	५	२५००	२५००				५०००	१०००	आफै	सबै वडा
१.५	कृषि घर निर्माण (बिउ भण्डार तथा वितरण केन्द्र तथा अन्य)	संख्या	०	९	१५०००	१५०००	१५०००			४५०००	५०००	प्रदेश सरकार	वडा न. १ - वडा न. ९
१.६	कृषि प्रबिधि तथा यन्त्रीकरण अनुदान (प्रतेक वडामा ५ कृषक समूह)	संख्या	०	४५		१५००	१५००	१५००		४५००	१००	आफै	वडा न. १ - वडा न. ९
१.७	पालिका स्तरीय बहूद्देसिय नर्सरी स्थापना	संख्या	०	१	२५०	२५०				५००	५००	आफै	वडा न ४
१.८	वास्तविक कृषि व्यवसायी पहिचान गरि ९० जना (प्रतेक वडा बाट १० जना) किसान लाइ तालिम प्रदान गर्ने	पटक	०	१०	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	२५०	आफै	सबै वडा
१.९	जडिबुटिको व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (लोक्ता, अर्धेली, चिराइतो, पाँचऔले)	क्षेत्र	०	९	२५००	५००	५००	५००	५००	४५००	५००	आफै	वडा न ६,७,८,९

१.१०	किबी खेति पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह)	क्षेत्र	०	१८	१३५००					१३५००	७५०	आफै	वडा न १ - ५
१.११	आलु खेति पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह)	क्षेत्र	०	३६	९०००					९०००	२५०	आफै	सबै वडा
१.१२	फलफुल पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) (कागती, केरा, अम्बा)	क्षेत्र	०	१०		४५००				४५००	४५०	आफै	वडा न १ - ५
१.१३	तरकारी खेति जोन निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह) (सिमि,साग, काक्रा)	क्षेत्र	०	१८		५४००				५४००	३००	आफै	वडा न १ - ५
१.१४	टिमुर पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह)	क्षेत्र	०	६	२७००					२७००	४५०	आफै	वडा १,३,४
१.१५	अलैची खेति जोन निर्धारण तथा अनुदान (कृषक समूह)	क्षेत्र	०	६	३०००					३०००	५००	आफै	वडा ३,४,५,६
१.१६	चौरी पालन पकेट क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	१२	५४००					५४००	४५०	आफै	वडा न ७,८,९
१.१७	माहुरी पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	६		२७००				२७००	४५०	आफै	वडा न १,२,३
१.१८	माछा पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	१५		४५००				४५००	३००	आफै	वडा न १,२,३
१.१९	बन्गुर पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	१५	४५००					४५००	३००	आफै	वडा न १,२,३
१.२०	कुखुरा पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	२७	४०५०					४०५०	१५०	आफै	वडा न १,२,३,४,५
१.२१	बाखा पालन क्षेत्र निर्धारण तथा अनुदान (समूहगत)	क्षेत्र	०	२७	८१००					८१००	३००	आफै	वडा न १,२,३,४,५
	२.सिंचाई												
२.१	भाते खोला सिंचाई आयोजना	किमी	०	३	२५००					२५००	१०००	आफै	वडा न १
२.२	फुलेक खोला सिंचाई आयोजना	किमी	०	२		१५००				१५००	१०००	आफै	वडा न १

२.३	पुलेपू खोला सिंचाई आयोजना	किमी	०	४	३५००					३५००	१०००	आफै	वडा न १
२.४	जुगु झ्याकु खोला लिफ्ट सिंचाई आयोजना	किमी	०	३		२५००				२५००	१०००	आफै	वडा न १
२.५	खोले भुकितिल सिंचाई आयोजना	किमी	०	१	१०००					१०००	१०००	आफै	वडा न १
२.६	चेत्पू चिहान डाँडा दहबरी सिंचाई आयोजना	किमी	०	२		२०००				२०००	१०००	आफै	वडा न २
२.७	पुकी खोला सिंचाई आयोजना	किमी	०	१	१२५०					१२५०	१०००	आफै	वडा न २
२.८	शेराकप्ति डाडाखर्क साउने गर्दिंग सर्सेपूमा सिंचाई आयोजना	किमी	०	१	१०००					१०००	१०००	आफै	वडा न ३
२.९	बल्कुसिंग सिंचाई र नाईपा झंग्राली सिंचाई आयोजना	किमी	०	३		२५००				२५००	१०००	आफै	वडा न ४
२.१०	झाप्रघरि सिंचाई आयोजना	किमी	०	२	१५००					१५००	१०००	आफै	वडा न ५
२.११	मेसेल सिंचाई आयोजना	किमी	०	२			२०००			२०००	१०००	आफै	वडा न ५
२.१२	पलाती सिंचाई आयोजना	किमी	०	२		१५००				१५००	१०००	आफै	वडा न ५
२.१३	सादुर सिंचाई आयोजना	किमी	०	२		२०००				२०००	१०००	आफै	वडा न ५
२.१४	तिनेखु सिंचाई आयोजना	किमी	०	१			१०००			१०००	१०००	आफै	वडा न ५
२.१५	सुँगुर खोला साना सिंचाई आयोजना	किमी	०	३			३०००			३०००	१०००	आफै	वडा न ७
२.१६	तापखर्क सुरुङ सिन्पासुर साना सिंचाई आयोजना	किमी	०	१		१०००				१०००	१०००	आफै	वडा न ७
२.१७	चरिखर्क ड्वाङ्ग गोमारा साना सिंचाई अयोजना	किमी	०	२			२०००			२०००	१०००	आफै	वडा न ७
२.१८	कृषकलाइ प्लास्टिक पोखरी बनाउन अनुदान	संख्या	०	९०	९००	९००	९००	९००	९००	४५००	५०	आफै	सबै वडा
२.१९	एकिकृत सिंचाइको लागि बैकल्पिक क्षेत्रको अध्यन (Feasibility Study)	पटक	०	१	१५००	२०००				३५००	३५००	प्रदेश सरकार	सबै वडा
	जम्मा												
	३.पर्यटन, सस्कृति तथा सम्पदा												
३.१	तामाकोशीमा Rafting संचालन को लागि सम्भाव्यता अध्यन गर्ने	संख्या	०	१		१२५०				१२५०	१२५०	प्रदेश सरकार	वडा न ८ - २
३.२	Homestay क्षेत्र निर्धारण तथा संचालन कार्यक्रम	संख्या	०	१२	१२०००	१२०००	१२०००	१२०००	१२०००	६००००	५०००	आफै	वडा न ६,७,८,९

३.३	Homestay संचालन सम्बन्धि तालिम प्रदान	पटक	०	१०	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	५००	आफै	वडा न ६,७,८,९
३.४	Treking GUIDE सम्बन्धि तालिम प्रदान	पटक	०	१०	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	५००	आफै	वडा न ६,७,८,९
३.५	पर्यटकीय सूचना केन्द्रको स्थापना	स्थान	०	१८	६००	६००	६००			१८००	१००	आफै	वडा न ६,७,८,९
३.६	सास्कृतिक संग्रहालय स्थापना	स्थान	०	१			२५००	२५००		५०००	५०००	संघिय सरकार	पालिका
३.७	बिशेष सास्कृतिक तथा पौराणिक बस्तु उत्पादन प्रबर्धन कार्यक्रम	स्थान	०	९	२५००	२०००				४५००	५००	आफै	9
३.८	पर्यटन प्रबर्धन साझेदारी गोष्ठी संचालन	पटक	०	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	२५०	आफै	5
३.९	बजुस्थान मन्दिर ब्यबस्थापन	संख्या	०	१		२०००				२०००	२०००		वडा न १
३.१०	चेर्दोगसम्म पुग्ने केबुलकार को सम्भाव्यता अध्यन	संख्या	०	१					१५००	१५००	१५००	आफै	वडा न १
३.११	साहसिक पर्यटनको लागि सम्भब्यता अध्यन (हिमाली साइकिलिंग, हिम यात्रा)	पटक	०	१			१५००			१५००	१५००	संघिय सरकार	पालिका
३.१२	बजुस्थान पर्यटकीय स्थल हुदै नर्दिंग चिप्लेटी गुफा डाडा बाट पर्यटकीय स्थल हनुमन्ते सम्मको केबुलकार सम्भाव्यता अध्यन	संख्या	०	१					१५००	१५००	१५००	प्रदेश सरकार	वडा न १
३.१३	सात तले छहरा र जुगु खोला छहरा विकाश र ब्यबस्थापन	संख्या	०	१			२५००			२५००	२५००	आफै	वडा न १
३.१४	हनुमन्ते पर्यटकिय स्थान सडक निर्माण	किमी	०	८	३७५०	३७५०	३७५०	३७५०	३७५०	१८७५०	२५००	प्रदेश सरकार	वडा न ३
३.१५	मार्बु, ग्वासा,बुकिनी,थाले, पाँचपोखरी पर्यटकीय सडक	किमी	०	५	२५००	२५००	२५००	२५००	२५००	१२५००	२५००	प्रदेश सरकार	वडा न ७
३.१६	पिखुती - रेसम डाडा - हनुमन्ते पर्यटकीय सडक	किमी	०	३	५०००	५०००	५०००			१५०००	५०००	प्रदेश सरकार	
३.१७	जिरी शेराकास्पि चेर्दुंग पदमार्ग	किमी	०	१५	४५००	४५००	४५००	४५००	४५००	२२५००	१५००	प्रदेश सरकार	वडा न ३
३.१८	झाङ्गराली चेर्दुंग पर्यटकीय पदमार्ग सीडीबाटो निर्माण गर्ने	किमी	०	७	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००	१०५००	१५००	प्रदेश सरकार	वडा न ४

३.१९	पिखुती झ्याकु सर्सेपू चेर्दुंग पदमार्ग	किमी	०	७	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००	१०५००	१५००	प्रदेश सरकार	वडा न ३
३.२०	तासीनाम(यालुंग) - चेर्दुंग - जिरी न. पा. सम्म पदमार्ग	किमी	०	१			५००	५००	५००	१५००	१५००	प्रदेश सरकार	
३.२१	नया पद मार्गको विकाश(पाँच पोखरी, चेर्दुंग ,छ्योरोल्पा,हनुमन्ते)	किमी	०	७	२१००	२१००	२१००	२१००	२१००	१०५००	१५००	प्रदेश सरकार	वडा न ९,७,५,१
३.२२	हन्पू, छोकुम,रामदांग तथा पाम्लाका उपत्यका हुदै छोरोल्पा सम्म पुग्ने पदमार्ग निर्माण	किमी	०	३५	१७५००	१७५००	१७५००	१७५००	१७५००	८७५००	२५००	संघिय सरकार	वडा न ७
३.२३	गाउँपालिकाको समग्र पर्यटकीय गुरुयोजना बनाउने (RMTMP)	पटक	०	१			२०००			२०००	२०००	आफै	सबै वडा
	जम्मा												
	४. उद्योग, व्यापार,व्यवसाय तथा आपूर्ति												
४.१	औधोगिग ग्राम स्थापनाको अध्यन तथा निर्माण	संख्या	०	१		२०००	१००००	८०००		२००००	२००००	आफै	वडा न ५
४.२	कृषि उद्धमी तालिम (२७ जना)	पटक	०	५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	१५०	आफै	सबै वडा
४.३	वडा स्तरमा उद्यमी समिति गठन	संख्या	०	१	१५०					१५०	१५०	आफै	सबै वडा
४.४	उद्योग संचालन निर्देशिका निर्माण	संख्या	०	१	३००					३००	३००	आफै	सबै वडा
४.५	उद्यमी बिकाश तालिम	पटक	०	१०	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	१००	आफै	सबै वडा
४.६	उद्यमी अध्यन भ्रमण	पटक	०	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	२५०	आफै	सबै वडा
४.७	गा. पा. स्थारिय जडिबुटी प्रसोधन केन्द्र स्थापना	संख्या	०	१				१००००	१००००	२००००	२००००	संघिय सरकार	वडा न ८
४.८	गा. पा. स्थारिय काष्ठ उद्योग स्थापना	संख्या	०	१				५०००	२५००	७५००	७५००	प्रदेश सरकार	वडा न ६
४.९	गा. पा. कृषि उपज किवी प्रसोधन उद्योग स्थापना	संख्या	०	१				१२०००	८०००	२००००	२००००	प्रदेश सरकार	वडा न ४
४.१०	गा. पा. कृषि उपज आलुको प्रसोधन उद्योग स्थापना	संख्या	०	१				१००००	५०००	१५०००	१५०००	प्रदेश सरकार	वडा न ६
४.११	बाँस निगाला संकलन गरि व्यबसाय संचालन गर्ने	संख्या	०	३		२५००	२५००	२५००		७५००	२५००	आफै	वडा न ३

४.१२	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विकास गर्न सकिने सामान्य सम्भावना देखिएका पेशा-व्यवसायको प्रवर्द्धनकालागि सम्भाव्यता अध्ययन	संख्या	०	१		१०००				१०००	१०००	आफै	सबै वडा
	जम्मा												
	५. रोजगारीको अवस्था , सामाजिक सुरक्षा												
५.१	CTEVT को सहयोगमा सिप मुलक तालिमको व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	१०	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	५००	आफै	सबै वडा
५.२	व्यावसायिक कृषि तालिम प्रदान	संख्या	०	८८	१००००	१००००	१००००	१००००	४०००	४४०००	५००	आफै	सबै वडा
५.३	व्यावसायिक पशु तालिम प्रदान	संख्या	०	९३	१००००	१००००	१००००	१००००	६५००	४६५००	५००	आफै	सबै वडा
५.४	क्षमता अभिवृदि गर्ने तालिम प्रदान	संख्या	०	१०	४००	४००	४००	४००	४००	२०००	२००	आफै	सबै वडा
५.५	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण केद्र समुदाय स्तरमा संचालन गर्ने	पटक	०	३६	१०००	१०००	१०००	१०००	१४००	५४००	१५०	आफै	सबै वडा
	जम्मा												
	आर्थिक क्षेत्र जम्मा लागत												

सामाजिक विकास क्षेत्र

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. हजारमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	जम्मा			
	१ . स्वास्थ्य सस्था												
1.1	पालिकाको सेन्टर पर्ने गरि १५ बेड को सुबिधा समपन्न अस्पताल निर्माण गर्ने (निर्माणाधिनं)	संख्या		1	१५००००					१५००००	१५००००	संघिय सरकार	वडा न ५
1.2	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण	संख्या		9	१२००००	१२००००	१२०००	१२००००	६०००	५४००००	६०००	प्रदेश सरकार	सबै वडा
1.3	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र स्तरोन्नति गर्ने	संख्या		9	४५००	४५००	४५००			१३५००	१५००	आफै	सबै वडा
1.5	स्वास्थ्य संस्थामा एम्बुलेन्स खरिद गर्ने	संख्या		1	५०००					५०००	५०००	आफै	पालिका स्वास्थ्य सस्था
1.4	स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने	संख्या		9	६७५०					६७५०	७५०	आफै	10
1.7	अपाङ्ग असक्त बालबालिका र गर्भवती महिलालाई पोषण पोषण कार्यक्रम	पटक		10	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	१०००००	१०००	आफै	सबै वडा
1.6	स्वयंसेविकाको जिम्बेबारी तथा सेवासुविधा थप सहित परिचालन	जना		45	५४००	५४००	५४००	५४००	५४००	२७००००	६००	आफै	सबै वडा
1.8	घुम्ती सिविर संचालन	पटक		15	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	१००	आफै	सबै वडा
1.9	बिद्यालय नर्स कार्यक्रम	जना		9	२१६०	२१६०	२१६०	२१६०	२१६०	१०८००	१२००	आफै	माध्यमिक आवासीय बिद्यालय

1.10	योग तथा प्रसिक्षण हल निर्माण	संख्या		1	२५००	२५००				५०००	५०००	आफै	वडा न ५
1.11	स्तन तथा पाठेघर क्यान्सरको स्किनिंग कार्यक्रम	पटक		10	१८००	१८००	१८००	१८००	१८००	९०००	९००	आफै	सबै वडा
1.12	बिपन्न परिवारको स्वास्थ्य बिमा गर्न अनुदान कार्यक्रम	घरधुरी		२०००	५०००	५०००	५०००	५०००		२०००००	१०	आफै	२००१
1.13	वार्थिङ्ग सेन्टर संचालन प्रतेक वडा मा	संख्या		9	१५००	१५००	१५००			४५००	५००	आफै	सबै वडा
1.14	बिपन्नलाइ पोषण भत्ता दिने	घरधुरी		१५००	४५००	४५००	४५००	४५००	४५००	२२५००	१५	आफै	१५०१
1.15	निशुल्क उपचार तथा औसधिको सूचना ३/३ महिनामा सार्बजनिक गर्ने	पटक		20	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	५०	आफै	सबै वडा
1.16	आयुर्वेदिक अस्पताल संचालन	संख्या		1			५०००			५०००	५०००	आफै	वडा न ८
1.17	बार्षिक रुपमा पालिकाका सबै नागरिक को निशुल्क स्वास्थ्य परिक्षण	पटक		5	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१०००	आफै	सबै वडा
	जम्मा				२०४६१०	४२८६०	४५३६०	३४३६०	२३३६०	३५०५५०			
	२ . शैक्षिक सस्था												
2.1	पालिका भित्र सबै माध्यमिक बिद्यालयलाइ आवासिय बिद्यालय बनाउने साथै प्रविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा संचालन गर्ने	संख्या		9	२५००	१००००	१००००			२२५००	२५००	आफै	सबै माध्यमिक बिद्यालय
2.2	ICT ल्यावको स्थापना	संख्या		9	३०००	३०००	३०००			९०००	१०००	प्रदेश सरकार	माध्यमिक बिद्यालय
2.3	बालाबिकाश केन्द्र थप तथा संचालन	संख्या		18	540	540	540	540	540	२७००	१५०	आफै	सबै वडा

2.4	प्राबिधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको लागि जनशक्ति थप	जना		18	8640	8640	8640	8640	8640	४३२००	२४००	आफै	वडा न १
2.5	उत्कृस्ट बिद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रम	जना		135	1350	1350	1350	1350	1350	६७५०	५०	आफै	वडा न १
2.6	शैक्षिक क्षेत्रमा सफलता हाशिल गरेका (स्नाकोत्तर वा सो सरह) व्यक्तिको सम्मान कार्यक्रम	जना		45	450	450	450	450	450	२२५०	५०	आफै	वडा न २
2.7	गाउँ पालिकाको शिक्षा नीति तयार	पटक		1	५००					५००	५००	आफै	सबै वडा
2.8	शिक्षक् क्षमत अभिब्रिद्दी	पटक		10	500	500	500	500	500	२५००	२५०	आफै	सबै बिद्यालय
2.9	अभिभावक शिक्षक छलफल कार्यक्रम त्रमशिक	पटक		15	270	270	270	270	270	१३५०	९०	आफै	सबै बिद्यालय
2.1	शिक्षक लाइ कम्पुटर तालिम प्रदान	पटक		5	150	150	150	150	150	७५०	१५०	आफै	सबै बिद्यालय
2.11	बिद्यालय व्यवस्थापन समितिको क्षमता अभिब्रिद्दी कार्यक्रम	पटक		5	50	50	50	50	50	२५०	५०	आफै	सबै बिद्यालय
2.12	स्थानीय बिशेषता समेट्ने पाठ्यक्रम तयारी	पटक		1		५००				५००	५००	आफै	पालिका
	जम्मा				१७९५०	२५४५०	२४९५०	११९५०	११९५०	९२२५०			
	३ . खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना												
3.1	एकिकृत खानेपानी प्रणाली मार्फत एक घर एक धारा बृस्तित योजना प्रतिबेदन (DPR) निर्माण	संख्या	०	1	१००००					१००००	१००००	संघिय सरकार	सबै वडा

3.2	एकिकृत खानेपानी प्रणाली मार्फत एक घर एक धाराको व्यबस्था हुने योजना कार्यन्वयन	घरधुरी	०	७०००		१३१२५०	१३१२५०	१३१२५०	१३१२५०	५२५०००	७५	संघिय सरकार	सबै वडा
3.3	डाडाटोल -सुरी डाडा खानेपानी आयोजना	संख्या	०	1	५००					५००	५००	आफै	वडा न ५
3.4	मानेडाडा - जयंन्तिपुर खानेपानी	संख्या	०	1	५००					५००	५००	आफै	वडा न ६
3.5	पाताल गिर्पानी Lifting खानेपानी आयोजना	संख्या	०	1	५००					५००	५००	आफै	वडा न ६
3.6	तासिनम खानेपानी आयोजना	संख्या	०	1		५००				५००	५००	आफै	वडा न ९
3.7	सिमिगाउ खानेपानी योजना	संख्या	०	1		५००				५००	५००	आफै	वडा न ९
3.8	सरसफाई तथा स्वच्छता जनचेतन संचालन	पटक	०	5	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५००	आफै	सबै वडा
	जम्मा				१२०००	१३२७५०	१३१७५०	१३१७५०	१३१७५०	५४००००			
	४ . महिला तथा बालबालिका												
४.१	महिला उद्योग तालिम	पटक	०	५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	१५०	आफै	वडा न ५
४.२	बल मैत्री घोसणा कार्यक्रम	पटक	०	१	१२५०					१२५०	१२५०	आफै	वडा न ८
४.३	प्रतेक वडामा आमा समूह संजाल निर्माण	संख्या	०	१८	४५००					४५००	२५०	आफै	सबै वडा
४.४	प्रतेक वडामा वाल कल्व गठन तथा संचालन	संख्या	०	२७	६७५०					६७५०	२५०	आफै	सबै वडा
४.५	प्रतेक वडामा महिला उद्यमी घरको व्यवस्थापन	संख्या	०	९		६०००	६०००	६०००		१८०००	2000	प्रदेश सरकार	वडा न ६
४.६	बाल उद्यान निर्माण प्रतेक वडामा	संख्या	०	९			७५००	७५००	७५००	२२५००	२५००	प्रदेश सरकार	सबै वडा
	जम्मा				१२६५०	६१५०	१३६५०	१३६५०	७६५०	५३७५०			
	५ . युवा तथा खेकुद												

5.1	पालिका स्तरीय खेलकुद समिति गठन गरि पालिका स्थारिया खेलकुद कार्यक्रम	पटक		५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५००	आफै	वडा न ५
5.2	खेलकुद नीति तयार	पटक		१	५००					५००	५००	आफै	सबै वडा
5.3	पालिका स्तरीय खेलमैदान निर्माण	संख्या		१	१०००	५५००	५५००			१२०००	१२०००	प्रदेश सरकार	वडा न ४ वा ५
5.4	एक वडा एक खेलकुद मैदान निर्माण	संख्या		९		६०००	६०००	६०००		१८०००	२०००	आफै	सबै वडा
5.5	खेलाडी प्रशिक्षण तथा सम्मान कार्यक्रम	पटक		५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१०००	आफै	सबै वडा
5.6	हाइ अल्टीचिउड खेल मैदान निर्माण	संख्या		१				१००००	१००००	२००००	२००००	संघिय सरकार	वडा न ७,८ ,वा ९
	जम्मा												
	सामाजिक क्षेत्र जम्मा लागत												

पूर्वाधार विकास क्षेत्र

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजना को कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. हजारमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	जम्मा			
	१.वस्ती, आवास, भवन, तथा सार्बजनिक निर्माण												
1.1	बस्ति स्थान्नान्तरण कार्यक्रम गर्ने (यार्सा र वडा कार्यालय आसपास)	घरधुरी	०	५०	५००	२५०००				२५५००	५१०	प्रदेश सरकार	वडा न १
1.2	नक्रापा झागेड सर्किगाउ राजपु टोल बस्तीहरूलाई एकिकृत बस्तीको रुपमा विकाश गर्ने	घरधुरी	०	35		३५०	१७५००			१७८५०	५१०	प्रदेश सरकार	वडा न १
1.3	हाट्घर	संख्या	०	9			३०००	३०००	३०००	९०००	1000	आफै	सबै वडा
1.4	घाट्घर	संख्या	०	9			३०००	३०००	३०००	९०००	1000	आफै	सबै वडा
1.5	मुख्य स्थानमा सार्बजनिक सौचालय निर्माण	संख्या	०	१८		३०००	३०००	३०००		९०००	500	आफै	सबै वडा
1.6	खरको छाना विस्थापन कार्यक्रम (५ वर्ष भित्र)	घरधुरी	०	1350	८१००	८१००	८१००	८१००	८१००	४०५००	३०	आफै	सबै वडा
	जम्मा				८६००	३६४५०	३४६००	१७१००	१४१००	११०८५०			
	२. सडक तथा यातायात												
२.१	भोर्ले - तिनेखु - गाउपलिका सडक कालोपत्रे (गाउँपालिका गौरबको योजना)	किमि	०.०	६.८	१३६०००	१३६०००				२७२०००	४००००	संघिय सरकार	वडा न ५
२.२	(वडा न . १) जुगु - झ्याकु - तिनेखु सडक कालोपत्रे (गाउँपालिका गौरबको योजना)	किमि	०.०	२१.५	२१५०००	२१५०००	२१५०००			६४५०००	३००००	प्रदेश सरकार	वडा न १,२,३,४,५

२.३	(वडा न ७)मार्बु - चखु (वडा न ६) - सुरि गाउपलिका सडक कालोपत्रे (गाउँपालिका गौरबको योजना)	कि मि	०.०	३१.५	२३६२५०	२३६२५०	२३६२५०	२३६२५०		९४५०००	३००००	संघिय सरकार	वडा न ५,६,७
२.४	जामुने - मनेडाडा (वडा न ८) - खारे सडक कालोपत्रे	कि मि	०.०	१९.०	११४०००	११४०००	११४०००	११४०००	११४०००	५७००००	३००००	प्रदेश सरकार	वडा न ८,६
२.५	भोर्ले - सुरिदोभन -गुरुन्फो -मार्बु (वडा न ७) सडक कालोपत्रे	कि मि	०.०	५.५			३६६६७	३६६६७	३६६६७	११००००	२००००	प्रदेश सरकार	वडा न ५,६,७
२.६	(वडा न २) दहबारी- पिखुती सडक कालोपत्रे	कि मि	०.०	५.५			३६६६७	३६६६७	३६६६७	११००००	२००००	प्रदेश सरकार	वडा न २
२.७	क्षेत्रपा -माझगाउ- दहबरी (वडा न २) सडक ग्राबेलिंग	कि मि	०.०	५.४			१८०००	१८०००	१८०००	५४०००	####	प्रदेश सरकार	वडा न २
२.८	गुरुम्फो - चमार - बोथु - चंखु - कोत्यांग भन्ज्यांग - जिरी सडक ग्रावेल	कि मी	०.०	७.०			२३३३३	२३३३३	२३३३३	७००००	####	प्रदेश सरकार	वडा न ५,६,७
२.९	फेदी - टासिनाम (वडा न ९) - सिमिगाउ बोर्दिंग - छोरोल्पा सडक स्तरउन्नति	कि मी	०.०	५.०					२५०००	२५०००	5000	आफै	वडा न ८,९
२.१०	पिखुती - मानेडाडा - सेरकासि - जिरी सडक स्तरउन्नति	कि मी	०.०	३.०					१५०००	१५०००	5000	आफै	वडा न १.२
२.११	चमार छेसखाहरे जामुने सडक स्तर उन्नति	कि मी	०.०	१.०					५०००	५०००	५०००	आफै	वडा न ७,८
२.१२	छ्योत -छ्योत - रिगु-सिमिगाउ नया ट्राक	कि मी	०.०	१.०					१५००	१५००	1500	आफै	वडा न ४
२.१३	जामुने- सुरिदोभन सडक नया ट्राक	कि मी	०.०	१.०					१५००	१५००	१५००	आफै	वडा न ५
२.१४	घट्टेखोलामा पक्कि पुल निर्माण	मि	०.०	३५				१७५००		१७५००	५००	संघिय सरकार	वडा न ४,५
२.१५	रोरयांग,च्याम्के खोला, घट्टेखोला मा झोलुंगे पूल	मि	०.०	३००			१५०००	१५०००	१५०००	४५०००	१५०	संघिय सरकार	वडा न ४,५,६
२.१६	चन्मारा खोला पुल (BoX Culvert)	मि	०.०	६			३०००			३०००	५००	आफै	

२.१७	पालिका स्तरको यातायात संचालनमा निजि क्षेत्र संग सहकार्य गरि संह्च्लाना मा ल्याउने	संख्या	०.०	१			१०००			१०००	१०००	आफै	
	जम्मा				७०१२५०	७०१२५०	६९८९१७	४९७४१७	२९१६६७	२८९०५००			
	३. जल श्रोत बिध्युत तथा बैकल्पिक उर्जा												
3.1	भाते इयाकु खोला जल्बिधुत आयोजना निर्माण	संख्या	०	1					५०००	५०००	५०००	आफै	वडा न १
3.2	वडा कार्यालय बिद्यालय र स्वास्थ्य केन्द्रमा सोलार व्यवस्था हुनुपर्ने	संख्या	०	20		२५००	२५००	२५००	२५००	१००००	५००	आफै	सबै वडा
3.3	६० घरधुरी लाइ केन्द्रीय लाइन विस्तार गर्ने	घरधुरी	०	60	३०००	३०००				६०००	१००	संघिय सरकार	वडा न १
3.4	काकचेपू हाइड्रोपावर मर्मत संहार	संख्या	०	1		५०००				५०००	५०००	आफै	वडा न ४
3.6	सुधारियको चुलो निर्माण	घरधुरी	०	2500	७५००	७५००	७५००	७५००	७५००	३७५००	१५	आफै	सबै वडा
	जम्मा				१०५००	१८०००	१००००	१००००	१५०००	६३५००			
	४. सूचना, संचार तथा प्रबिधि												
४.१	चन्खु, मार्बु, सुरी,खारे संचार पहुच (Tower) निर्माण	संख्या	०	1	२५००					२५००	२५००	संघिय सरकार (Nepal Telecom)	वडा न ८
४.२	मुख्य चोक तथा सार्बजनिक स्थलहरुमा सिसि टिभी व्यवस्था गर्ने	संख्या	०	45		११२५	११२५			२२५०	५०	आफै	सबै वडा
४.३	सार्बजनिक सूचना केन्द्र निर्माण	संख्या	०	9		२२५				२२५	२५	आफै	सबै वडा
४.४	सार्बजनीक स्थल हरुमा इन्टरनेटको व्यवस्था	संख्या	०	45		२८१	२८१	२८१	२८१	११२५	२५	आफै	सबै वडा
	जम्मा												
	पूर्वाधार क्षेत्र जम्मा लागत												

वतावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. हजारमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	०८४/८५	जम्मा			
	१.वन तथा जैविक बिबिधता												
1.1	निजि तथा सामुदायिक बनमा फलफुल खेति गर्ने	रोपनी	०	२५००	१००००	१००००	१००००	१००००	१००००	५००००	२०	आफै	सबै वडा
1.2	हेरालु कर्मचारी ब्यबस्थापन गर्ने	संख्या	०	18	९०	९०	९०	९०	९०	४५०	२५	आफै	सबै वडा
1.3	बन तथा फलफुल जन्य बहूद्देसिय नर्सरी स्थापना गर्ने	संख्या	०	1	७५०					७५०	७५०	आफै	वडा न ५
1.4	सामुदायिक बन कार्यालय स्थापना	संख्या	०	९	४५००	४५००	४५००	४५००	४५००	२२५००	२५००	प्रदेश सरकार	सबै वडा कार्यालय नजिक
1.5	ब्रिक्षारोपण कार्यक्रम संचालन	बिरुवा	०	४५००००	४५००	४५००	४५००	४५००	४५००	२२५००	०.५	आफै	सबै वडा
	जम्मा				१०८४०	१००९०	१००९०	१००९०	१००९०	५१२००			
	२. भू सम्रक्षन् तथा जलाधार व्यवस्थापन												
2.1	सार्बजनिक जग्गाको लागत विवरण अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक	०	1	250	250	250	250	250	१२५०	१२५०	आफै	सबै वडा
2.2	खोला नाला जलाधार क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	०	1	150	150	150	150	150	७५०	७५०	आफै	सबै वडा
2.3	छोरोल्पा जलाधार क्षेत्रलाइ व्यवस्थापन	पटक	०	1					१२५०	१२५०	१२५०	आफै	सबै वडा
2.4	खानेपानी मुहान सम्रक्षण	संख्या	०	27	6750	6750	6750	6750	6750	३३७५०	१२५०	आफै	सबै वडा
	जम्मा				७१५०	७१५०	७१५०	७१५०	८४००	३७०००			

	३.वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन												
3.1	फोहोर मैला संकलन तथा व्यवस्थापन केन्द्र (Landfill Site)	संख्या	०	1					५०००	५०००	५०००	प्रदेश सरकार	वडा न ५
3.2	सरसफाई तथा फोहोर मैला ब्यबस्थापन अभियान संचालन	पटक	०	५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५००	आफै	सबै वडा
	जम्मा				५००	५००	५००	५००	५५००	७५००			
	४. विपद, जोखिम न्यूनीकरण र बेबस्थापन तथा जलबायु उत्थानासिलाता												
4.1	जोखिम क्षेत्र पहिचान तथा न्यूनीकरण कार्यक्रम (DRR Report)	पटक	०	1		१५००				१५००	१५००	आफै	सबै वडा
4.2	राहत तथा उद्दार सामग्री व्यवस्थापन	संख्या	०	1	७५००	७५००				१५०००	१५००० ०	आफै	सबै वडा
4.3	च्याझाकै खोला , भस्मे खोला , टोदिंग, सिक्पाखा . गुगाता खोला तटबन्धन निर्माण	किमी	०	३०	६००००	६००००	६००००	६००००	६००००	३०००० ०	१००० ०	प्रदेश सरकार	सबै वडा
4.4	झान्ग्राली टोललाइ कटान हुन बाट रोक्न तामाकोशी मा तटबन्धन निर्माण	किमी	०	३	१५०००	१५०००				३००००	१००० ०	प्रदेश सरकार	सबै वडा
	जम्मा												
	वातावरण क्षेत्र जम्मा लागत												

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन क्षेत्र

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	एकाई (३)	आधार बर्षको अवस्था (४)	योजनाको कुल लक्ष्य (५)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक रकम (रु. हजारमा)						प्रति एकाई लागत (१२)	जिम्मेवारी (१३)	स्थानगत तथा कार्यक्रम विवरण (१४)
					०८०/८१	०८१/८२	०८२ /८३	०८३/८४	०८४/८५	जम्मा			
	सेवा प्रवाह तथा सुशासन												
1.1	पालिकामा संचालित कार्यक्रमको वडासम्म सूचना प्रवाह हुने व्यवस्था	संख्या	०	१४	२१००					२१००	१५०	आफै	पालिका
1.2	हरेक ३ /३ महिनामा वडा र पालिकास्तरमा नियमित सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक सुनुवाइ सञ्चालन	संख्या	५	१५	७५०	७५०	७५०	७५०	७५०	३७५०	२५०	आफै	पालिका
1.3	सबै कार्यालयमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन	संख्या	०	१६	८००					८००	५०	आफै	पालिका
1.4	पालिका भित्र कम्तिमा २ ठाउमा सुरक्षा केन्द्र (Police post) स्थापना गर्ने	संख्या	०	३		१५००	५०००	५०००	५०००	१६५००	५५००	संघिय सरकार	पालिका
1.5	मदिरा तथा धुम्रपान जन्य उत्पादन तथा बिक्रीवितरण कार्यविधि निर्माण	संख्या	०	१			५००			५००	५००	आफै	पालिका
	जम्मा				३६५०	२२५०	६२५०	५७५०	५७५०	२३६५०			
	मानव संसाधन तथा संस्थागत क्षमता विकास												
२.१	कर्मचारी नया सिप ज्ञान लिन बार्षिक भ्रमण को बेवास्था	पटक	०	५	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	२००	आफै	पालिका
2.2	कर्मचारीको क्षमता विकासकालागि नियमित तालिमको व्यवस्था	पटक	०	१०	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	१५०	आफै	पालिका
	जम्मा				५००	५००	५००	५००	५००	२५००			
	तथ्याङ्क प्रणाली												
3.1	तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी नीति निर्माण	संख्या	०	१	५००					५००	५००	आफै	पालिका

३.२	गाउँपालिका हरेक क्षेत्रका तथ्यांक संकलन	संख्या	०	१		२०००				२०००	२०० ०		
3.2	तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषणकोलागि कर्मचारी तथा विज्ञहरूको क्षमता र दक्षता बृद्धि	संख्या	०	५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	१५०	आफै	पालिका
	जम्मा				६५०	२१५०	१५०	१५०	१५०	३२५०			
	शासकीय सुधार												
4.1	नियमित वेवसाइट अद्यावधिक तथा व्यवस्थापन परीक्षण	संख्या	०	५	५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५००	आफै	पालिका
5.1	कर्मचारीहरूको मनोवल र उत्प्रेरणा अभिवृद्धि गर्न कर्मचारीकालागि तालिम, आवास, स्वास्थ्य बिमा कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या	०	१				३०००	३०००	६०००	६०० ०	आफै	पालिका
5.2	नियमित व्यवस्थापन परीक्षण र सूचना प्रविधिको विकास र विस्तारको माध्यमबाट स्वचालित कार्य प्रणालीको विस्तार	संख्या	०	५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१०० ०	आफै	पालिका
	जम्मा				१५००	१५००	१५००	४५००	४५००	१३५० ०			
	वित्तीय सुशासन												
६.१	विद्युतीय आर्थिक कारोबार प्रणालीको सुदृढीकरण	संख्या	०	१				१००		१००	१००	आफै	पालिका
६.२	राजस्व प्रक्षेपन तथा निर्माण	पटक	०	१		१२५०				१२५०	१२५ ०	प्रदेश सरकार	पालिका
६.२	राजस्व परिचालन क्षमता बृद्धि तालिम सञ्चालन	पटक	०	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१००	प्रदेश सरकार	पालिका
६.३	लेखा प्रणाली सुदृढीकरण तालिम सञ्चालन	पटक	०	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१००	आफै	पालिका
	जम्मा												
	सुशासन क्षेत्र जम्मा लागत												

अनुसूची-२ नतिजा खाका

आर्थिक क्षेत्र सँग सम्बन्धित नतिजा खाका

उद्देस्य नम्बर (१)	नतिजा खाका (२)	सूचक (३)	एकाई (४)	आधार बर्षको अवस्था (५)	योजना अवधिकोको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)						पुस्ट्याइको आधार (१२)	ओखिम पक्ष तथा अनुमान (१३)
					079/80	०८०/८१	०८१/८२	०८२ /८३	०८३/८४	जम्मा		
	१.कृषि तथा पशुपालन											
1.1	कृषि नीति तयारी		संख्या	-						१		
1.2	दक्ष अगुवा कृषक		संख्या	-						१९६		
1.3	किवी खेती गर्ने व्यक्ति		संख्या	-						२७		
1.4	कृषि उद्यम गर्ने व्यक्ति		संख्या	-						२०५		
1.5	गोठ/खोरको सुधार		संख्या	-						२७		
1.6	पकेट क्षेत्रको घोषणा		संख्या	-						५		
	२.सिंचाई											
2.1	नहर/कुलो निर्माण		संख्या	-						३२		
2.2	पोखरी निर्माण		संख्या	-						९०		
	३.पर्यटन, सस्कृति तथा सम्पदा											
3.1	पर्यटन पदमार्ग निर्माण		कि.मि	-						८८		
3.2	होमस्टे		संख्या	-						१२		

3.3	जातिय भाषा/पहिचान भेष भुषा		संख्या	-						३		
3.4	गौरीशंकर गाउँपालिका भित्रका सम्पदाको प्रचार प्रसार		संख्या	-						१३		
	४. उद्योग, व्यापार,व्यवसाय तथा आपूर्ति											
4.1	सिप विकास/उद्यम विकास तलिम/उद्यमी अध्ययन भ्रमण		संख्या	-						१३५		
4.2	नीति निर्देशिका तयारी		संख्या	-						१		
4.3	उद्यमी/व्यवसायी		संख्या	-						३०		
4.4	दुग्ध प्रशोधन/दुग्ध संकलन केन्द्र स्थापना		संख्या	-						३		
4.5	जडिबुटि संकलन तथा प्रशोधन उद्योग		संख्या	-						१		
	५. रोजगारीको अवस्था , सामाजिक सुरक्षा											
5.1	गा.पा. स्तरीय श्रम तथा रोजगार सूचना एवम प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना		संख्या	-						१		
5.2	उद्यमी संख्या		संख्या	-						३०		
5.3	रोजगार श्रमीक संख्या		संख्या	-						१८०		
5.4	महिला उद्यमी संख्या		संख्या	-						१८		
5.5	लघु उद्यमी संख्या		संख्या	-						२५		

सामाजिक क्षेत्र सँग सम्बन्धित नतिजा खाका

उद्देस्य नम्बर (१)	नतिजा खाका (२)	सूचक (३)	एकाई (४)	आधार बर्षको अवस्था (५)	योजना अबधिकोको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)						पुस्टयाइको आधार (१२)	ओखिम पक्ष तथा अनुमान (१३)
					079/80	०८०/८१	०८१/८२	०८२ /८३	०८३/८४	जम्मा		
	१ . स्वास्थ्य सस्था											
1.1	२४ घण्टे प्रसुती सेवा सञ्चालन		संख्या	-						९		
1.2	स्वास्थ्य चौकीहरुमा पूर्ण दरबन्दी		संख्या	-						२२		
1.3	निशुल्क वितरीत ३४ थरीका औषधीहरु वितरण		संख्या	-						९		
	२ . शैक्षिक सस्था											
2.1	सामुदायिक अध्ययन केन्द्र तथा गाँउ पुस्तकालय सञ्चालन		संख्या	-						६		
2.2	दक्ष शिक्षकको दरबन्दी पुरा विद्यालय		संख्या	-						सबै		
2.3	विद्यालयहरु प्रविधिमैत्री भएको विद्यालय (कक्षा ६ भन्दा माथि)		संख्या	-						१६		
2.4	खेल मैदान कम्पाउण्ड व्यवस्थित भएको विद्यालय		संख्या	-						सबै		
	३ . खानेपानी तथा सरसफाई आयोजना											

3.1	शुद्ध खानेपानी उपभोग गर्ने जनसंख्या		प्रतिशत							९५		
3.2	शौचालयको प्रयोग गर्ने जनसंख्या		प्रतिशत							१००		
3.3	सार्वजनिक शौचालयको निर्माण		संख्या							१८		
	४ . महिला तथा बालबालिका											
4.1	विपन्न र पिछडिएका महिलालाई सिप तथा उद्यमशिलता विकासमार्फत रोजगारीको अवसर वृद्धि		संख्या	-						९०		
4.2	वाल विवाह, दाईजो प्रथा, लगायत सबै प्रकारका कुरीती अन्धविश्वास र महिला हिंसामा न्युनीकरण		प्रतिशत	-						९०		
4.3	बालबालिका, महिला तथा लक्षित वर्गको निर्णय प्रकृयामा संलग्ता वृद्धि भएको हुनेछ		प्रतिशत	-						२५		
4.4	सामाजिक लैङ्गिक तथा जातिय विभेदमा कमी		उजुरी प्रतिशत	-						१०		
4.5	वडा कार्यालय भवन		संख्या	-						९		
4.6	एकिकृत वस्ती		संख्या	-						२		
4.7	सार्वजनिक शौचालय		संख्या	-						१८		
	५ . युवा तथा खेकुद											
5.1	पालिका स्तरीय खेलकुद मैदान		संख्या	-						७०		
5.2	वडा स्तरीय खेलकुद मैदान		संख्या	-						८९.८		
5.3	खेलकुद प्रतियोगिता पालिका स्तरीय		संख्या	-						२६.९		

पूर्वाधार क्षेत्रसँग सम्बन्धित नतिजा खाका

उद्देस्य नम्बर (१)	नतिजा खाका (२)	सूचक (३)	एकाई (४)	आधार बर्षको अवस्था (५)	योजना अवधिकोको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)						पुस्ट्याइको आधार (१२)	ओखिम पक्ष तथा अनुमान (१३)
					079/80	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
	१.वस्ती, आवास, भवन, तथा सार्बजनिक निर्माण											
1.1	वडा कार्यालय भवन		संख्या	-						९		
1.2	एकिकृत वस्ती		संख्या	-						२२		
1.3	सार्वजनिक शौचालय		संख्या	-						९		
	२. सडक तथा यातायात											
2.1	नयाँ ट्र्याकहरु		संख्या	-						६		
2.2	पालिका भित्रको व्यवस्थीत कालोपत्रे सडक		संख्या	-						सबै		
2.3	ग्राभेल तथा सोलिङ गरिएको सडक		संख्या	-						१६		
2.4	मोटरेबल पुल											
2.5	झोलुङ्गे पुल		संख्या	-						सबै		
	३. जल श्रोत बिध्युत तथा बैकल्पिक उर्जा											

3.1	जलविद्युत पहुँच भएको घरधुरी		प्रतिशत							९५		
3.2	वैकल्पिक उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी		प्रतिशत							१००		
3.3	खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरी		संख्या							१८		
	४. सूचना, संचार तथा प्रबिधि											
4.1	वडास्तरमा रहेका सबै कार्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवा		वडा संख्या	-						९		
4.2	स्थानीय सरकारबाट हुने सम्पुर्ण सूचना र प्रगतिहरु विद्युतीय माध्यमबाट उपलब्ध		संख्या	-						९		
4.3	पालिकाका विद्यालयहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुर्‍याउने		प्रतिशत	-						१५		
4.4	पालिकाका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुऱ्याउने		वडा संख्या							१२		
4.5	पालिकाका सार्वजनिक स्थलहरुमा इन्टरनेटको सेवा पुऱ्याउने									३		

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र सँग सम्बन्धित नतिजा खाका

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	सूचक (३)	एकाई (४)	आधार बर्षको अवस्था (५)	योजना अबधिकोको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)						पुस्ट्याइको आधार (१२)	ओखिम पक्ष तथा अनुमान (१३)
					079/80	०८०/८१	०८१/८२	०८२/८३	०८३/८४	जम्मा		
	१.वन तथा जैविक बिबिधता											
1.1	नर्सरी स्थापना		वडा संख्या	-						२		
1.2	स्थानिय जातका अन्नबाली, दलहन, तेलहन, फलफुल बालीका जातहरुको सूचिकरण,		वडा संख्या	-						१		
1.3	जडिबुटि प्रशोधन केन्द्र स्थापना		संख्या	-						२		
	२. भू सम्र्क्षन् तथा जलाधार व्यवस्थापन											
2.1	भूसंरक्षण नीति तयार		संख्या	-						१		
2.2	वनजन्य उद्योग स्थापना		संख्या	-						२		
2.3	तटबन्ध निर्माण		संख्या	-						३३		
	३.वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन											
3.1	फोहोर विशेषगरी प्लाष्टिक संकलन		प्रतिशत							९५		
3.2	वातावरण सरसफाई सूचना बोर्ड		प्रतिशत							१००		

3.3	डम्पीङ्ग साइट		संख्या							१८		
	४. विपद, जोखिम न्यूनीकरण र बेबस्थापन तथा जलबायु उत्थानासिलाता											
4.1	जलवायु अनुकुलन योजना तयार		वडा संख्या	-						१		
4.2	उद्धार क्षेत्रहरु तयार भएको		संख्या	-						३		

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्रसँग सम्बन्धित नतिजा खाका

उद्देस्य नम्बर (१)	कार्यक्रम तथा आयोजना (२)	सूचक (३)	एकाई (४)	आधार बर्षको अवस्था (५)	योजना अवधिकोको लक्ष्य (आर्थिक वर्ष र कुल)						पुस्ट्याइको आधार (१२)	ओखिम पक्ष तथा अनुमान (१३)
					079/80	०८०/८१	०८१/८२	०८२ /८३	०८३/८४	जम्मा		
	सेवा प्रवाह तथा सुशासन											
1.1	राजश्व प्रणालीमा सुधार		संख्या	-						सबै कार्यालय		
1.2	नागरिक बडापत्र		संख्या	-						सबै कार्यालय		
1.3	सेवा प्रवाह छिटो छरितो		संख्या	-						सबै कार्यालय		
1.4	सेवा प्रवाहमा संस्थागत दक्षता अभिवृद्धि		संख्या							सबै कार्यालय		

अनुसूची-३ मिटिङ माईनुटस्

गौरीशंकर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सुरी, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

Date |
Page |

आज मिति २०८१ साल जेठ २६ गतेका दिन यस गौरीशंकर गा.पा. अध्यक्ष श्री विश्वनाथ कार्कीज्यू को अध्यक्षतामा तपसिल बमोजिमको उपस्थितिमा गौरीशंकर गा.पा. को आवधिक योजना पुनरावलोकन सम्पन्न गरियो। साथै सम्पूर्ण कार्यक्रम प्रदेश सुशासन केन्द्रको आयोजना तथा SDRC-RECCTU को प्राविधिक सहयोगमा कार्यक्रम संचालन गरियो।

तपसिल

१. श्री विश्वनाथ कार्की – गा.पा. अध्यक्ष – [signature]

२. श्री श्याम सुन्दर तमाङ – " उपाध्यक्ष [signature]

३. श्री प्रकाश ब. खड्का – वडा अध्यक्ष १ – [signature]

४. श्री रोहित बुढाथोकी – " २ – [signature]

५) श्री युग ब. बस्नेत – " ३ – [signature]

६) श्री शिवहरि खड्का – " ४ – [signature]

७) श्री सुन्दर खड्का – " ५ – [signature]

८) श्री मिमातेन्जिङ शेर्पा – " ६ – [signature]

९) श्री सोनाम शेर्पा – " ७ – [signature]

१०) श्री दावा टिन्जी शेर्पा – " ८ – [signature]

११) श्री छिमगोली शेर्पा – " ९ – [signature]

१२) श्री आङडोल्मी शेर्पा – कार्यपालिका सदस्य –

१३) श्री लानुरी शेर्पा – " " – [signature]

गौरीशंकर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सुरी, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

Date |
Page |

१४) डोमा शेर्पा - कार्यपालिका सदस्य - डोमा

१५) गंगा चर्मकार सार्की - " " -

१६) जिम्मी शेर्पा - " " -

१८) देवी अधिकारी - " " -

१७) पवन कुमार ध्याकुरेल - प्र.प्र.अ -

१९) सन्तोष पौडेल - शिक्षा अधिकृत -

२०) बसन्तराज रेग्मी - स्वास्थ्य (संयोजक) -

२१) लिलाराज पौडेल - सी.डि. -

२२) अन्जली खिलपकार स.ई.
२३ मेजबन बस्नेत
२४ विर्खे तमाङ "
२५ गोपाल बहिरे
२६ चपिर तामाङ "
२७ नवराज खड्का (सामाजिक अभियन्ता)
२९ नेत्रब० खड्का " "
३० मिङमा छिरी शेर्पा
३१. भक्त थापा मानेडाँडा मा.वि.

ममकुमारी जिरेल ममकुमारी

३२. राम ब. बस्नेत राम ब.

३३. ऐते ऐते
३४. ई. प्रकाश लुइटेल SDRC-PECC
३४. भरत खड्का
३६ ई. अभिनन्दन पौडेल SDRC-PECC
३६. पवन भण्डारी SDRC-PECC
३८. रमेश कार्की "

गौरीशंकर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सुरी, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

Date |
Page |

प्रस्तावहरु

(क) आवधिक योजना तर्जुमाका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्बन्धमा

(ख) निर्देशक समिती तथा विषयगत समिती गठन सम्बन्धमा।

(ग) गा.पा. को vission setting (सोच निर्धारण) सम्बन्धमा।

निर्णय नं (क):- प्रस्ताव नं (क) माथी छलफल गर्दा यस गा.पा. को आवधिक योजना तर्जुमाको लागि प्रदेश सुशासन केन्द्र द्वारा निर्देशित विज्ञ टोली (SDRC-PECC JV) मार्फत अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

निर्णय नं (ख):- प्रस्ताव (ख) माथी छलफल गर्दा आवधिक योजना तर्जुमाको लागि आवश्यक निर्देशक समिती यस गा.पा. का ~~[illegible]~~ अध्यक्ष श्री किरबहादुर कार्कीको संयोजकत्वमा रहने गरी कार्यपालिकाले निर्णय गरेको समिती नै कायम हुने र विषयगत समिती पनि आगामी कार्यपालिका बैठकले गठन गरे बमोजिम रहने निर्णय गरियो।

निर्णय नं (ग):- प्रस्ताव नं (ग) माथी छलफल गर्दा यस गा.पा. आउनु भएका विज्ञ टोलीले प्रस्तुत गर्नु भएको गा.पा. को वस्तुस्थिति तथा सामुहिक छलफलको आधारमा गा.पा. को सोच "
" निर्णय गरियो।

गौरीशंकर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सुरी, दोलखा
बागमती प्रदेश, नेपाल
२०७३

Date |
Page |

प्रस्तावहरु

(क) आवधिक योजना तर्जुमाको लागि अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्बन्धमा

(ख) निर्देशक समिति तथा विषयगत समिति गठन सम्बन्धमा।

(ग) गा.पा. को vission setting (सोच निर्धारण) सम्बन्धमा।

(क)

निर्णय नं (क):- प्रस्ताव नं (क) माथी छलफल गर्दा यस गा.पा.को आवधिक योजना तर्जुमाको लागि प्रदेश सुशासन केन्द्रद्वारा निर्देशित बिज्ञ टोली (SDRC-PECC JV) बाट अभिमुखिकरण कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

निर्णय नं (ख):- प्रस्ताव (ख) माथी छलफल गर्दा आवधिक योजना तर्जुमाको लागि आवश्यक निर्देशक समिति यस गा.पा. का [illegible] अध्यक्ष श्री किरन्त कार्कीको संयोजकत्वमा रहने गरी गाउँपालिकाले निर्णय गरेको समिति नै कायम हुने र विषयगत समिति पनि आगामी कार्यपालिका बैठकले गठन गरे बमोजिम रहने निर्णय गरियो।

निर्णय नं (ग):- प्रस्ताव नं (ग) माथी छलफल गर्दा यस गा.पा. आउनु भएका बिज्ञ टोलीले प्रस्तुत गर्नु भएको गा.पा. को वस्तुस्थिति तथा समुहहरु छलफलको आधारमा गा.पा. को सोच "[illegible]" निर्णय गरियो।

अनुसूची-३ फोटोग्राफ

फोटो :- वडागत छलफल

<u>फोटो :- गाउँपालिका स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी</u>

फोटो :- गाउँपालिका स्तरीय कार्यशाला गोष्ठी

अनुसूची-४ GIS नक्सा